

Marko Kompara
Marko Hölbl
Tatjana Welzer Družovec
ΣΥΝΤΑΞΗ

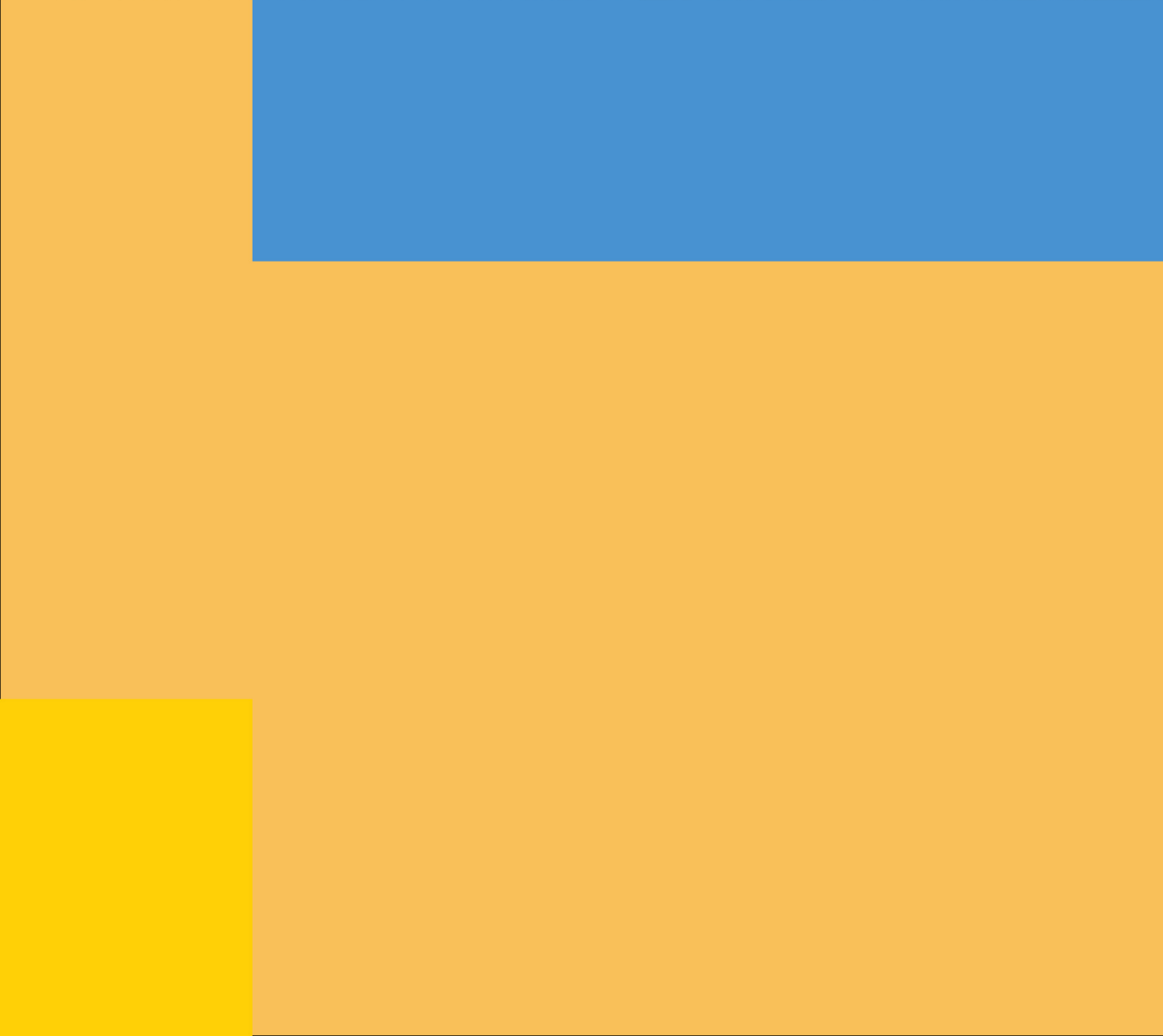
Επικοινωνιακές προκλήσεις στην εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς που αντιμετωπίζουν κωφά και μη κωφά άτομα

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

University of Maribor Press

University of Maribor

Faculty of Electrical Engineering
and Computer Science

**Επικοινωνιακές προκλήσεις στην εκπαίδευση
χωρίς αποκλεισμούς που αντιμετωπίζουν κωφά
και μη κωφά άτομα**

Editors

Marko Kompara

Marko Hölbl

Tatjana Welzer Družovec

January 2022

Τίτλος **Επικοινωνιακές προκλήσεις στην εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς που αντιμετωπίζουν κωφά και μη κωφά άτομα**
Title *Communication Challenges in Inclusive Education Faced by Deaf and Non-deaf People*

Editors Marko Kompara
Σύνταξη (University of Maribor, Maribor, Slovenia)

Marko Hölbl
(University of Maribor, Maribor, Slovenia)

Tatjana Welzer Družovec
(University of Maribor, Maribor, Slovenia)

Authors Omar Gamal (University of Siegen, Siegen, Germany), Hubert Roth
Συγγραφείς (University of Siegen, Siegen, Germany), Nuno Escudeiro (Polytechnic Institute of Porto, Porto, Portugal), Paula Escudeiro (Polytechnic Institute of Porto, Porto, Portugal), Konstantinos Karampidis (Hellenic Mediterranean University, Iraklio, Greece) Athina Trigoni (Hellenic Mediterranean University, Iraklio, Greece), Giorgos Papadourakis (Hellenic Mediterranean University, Iraklio, Greece), Roula Kyriou (European Association of Career Guidance, Nicosia, Cyprus), Diamanto Zisimopoulou (European Association of Career Guidance, Nicosia, Cyprus), Gregoris Makrides (European Association of Career Guidance, Nicosia, Cyprus), Marko Kompara (University of Maribor, Maribor, Slovenia), Marko Hölbl (University of Maribor, Maribor, Slovenia) & Tatjana Welzer Družovec (University of Maribor, Maribor, Slovenia)

Technical editors Jan Perša
Τεχνικοί συντάκτες (University of Maribor, University Press, Maribor, Slovenia)

Marko Kompara
(University of Maribor, Maribor, Slovenia)

Cover designer Jan Perša
Σχεδιαστής εξωφύλλου (University of Maribor, University Press, Maribor, Slovenia)

Cover graphic People Friends Together,
Γραφικό εξωφύλλου author josephredfield from Pixabay.com, CCO

Graphic material Authors & editors
Γραφικά

Published by **University of Maribor**
Δημοσίευση **University Press**
Slomškov trg 15, 2000 Maribor, Slovenia
<https://press.um.si>, zalozba@um.si

Issued by **University of Maribor**
Έκδοση **Faculty of Electrical Engineering and Computer Science**
Koroška cesta 46, 2000 Maribor, Slovenia
<https://www.feri.um.si>, feri@um.si

Edition 1st
Έκδοση

Publication type E-book
Τύπος δημοσίευσης

Language
Γλώσσα

Greek

Available at
Διαθεσιμότητα

<http://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/648>

Published at
Δημοσιεύθηκε στο

Maribor, Slovenia, January 2022

© University of Maribor, University Press

Text © Authors &
Kompara, Hölbl, Welzer, 2022

This work is licensed under the Creative Commons Attribution 4.0 International License. / Αυτό το έργο αδειοδοτείται με την άδεια *Creative Commons Attribution 4.0 International License*

This license allows reusers to distribute, remix, adapt, and build upon the material in any medium or format, so long as attribution is given to the creator. The license allows for commercial use. / Αυτή η άδεια επιτρέπει για επαναχρησιμοποίηση, διανομή, ανάμιξη, προσαρμογή και χρησιμοποίηση του υλικού σαν βάση σε οποιοδήποτε μέσο ή μορφή, εφόσον δίνεται η απόδοση στον δημιουργό. Η άδεια επιτρέπει την εμπορική χρήση.

Any third-party material in this book is published under the book's Creative Commons licence unless indicated otherwise in the credit line to the material. If you would like to reuse any third-party material not covered by the book's Creative Commons licence, you will need to obtain permission directly from the copyright holder. / Οποιοδήποτε υλικό έχει λειφθεί από τρίτους σε αυτό το βιβλίο, δημοσιεύεται με την άδεια *Creative Commons* του βιβλίου, εκτός εάν αναφέρεται διαφορετικά στο πιστωτικό όριο του υλικού. Εάν θέλετε να επαναχρησιμοποιήσετε οποιοδήποτε υλικό από τρίτους που δεν καλύπτεται από την άδεια *Creative Commons* του βιβλίου, θα χρειαστεί να λάβετε άδεια απευθείας από τον κάτοχο των πνευματικών δικαιωμάτων.

<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>

This book was published as part of the Advancing Inclusive Education Through International Sign (InSign) project Intellectual Output1, which was funded by the Erasmus+ programme of the European Union. / Αυτό το βιβλίο εκδόθηκε ως μέρος του έργου "Advancing Inclusive Education Through International Sign - (InSign)", *Intellectual Output 1*, το οποίο χρηματοδοτήθηκε από το πρόγραμμα Erasmus+ της Ευρωπαϊκής Ένωσης

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

The European Commission's support for the production of this publication does not constitute an endorsement of the contents, which reflect the views only of the authors, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein. / Η υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την παραγωγή αυτής της δημοσίευσης δεν συνιστά έγκριση του περιεχομένου, το οποίο αντικατοπτρίζει μόνο τις απόψεις των συγγραφέων και η Επιτροπή δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για οποιαδήποτε χρήση των πληροφοριών που περιέχονται σε αυτήν.

Authors of proceedings are responsible for linguistic correctness. / Οι συντάκτες των πρακτικών είναι υπεύθυνοι για την ορθότητα της γλώσσας.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Univerzitetna knjižnica Maribor

37.091.3-056.263=146(0.034.2)

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΕΣ προκλήσεις στην εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς που αντιμετωπίζουν κοινά και με κοινά άτομα [Elektronski vir] / editors Marko Kompara, Marko Hölbl, Tatjana Welzer ; [authors, syggrapheis Omar Gamal ... et al.]. - 1st ed. - E-knjiga. - Maribor : University of Maribor, University Press, 2022

Način dostopa (URL) : <https://press.um.si/index.php/ump/catalog/book/648>
ISBN 978-961-286-567-2 (PDF)
doi: 10.18690/um.feri.4.2022
COBISS.SI-ID 95656195

ISBN 978-961-286-567-2 (pdf)

DOI <https://doi.org/10.18690/um.feri.4.2022>

Price
τιμή Free copy

For publisher
Υπεύθυνος εκδότη prof. dr. Zdravko Kačič, rector of University of Maribor

Attribution
Απόδοση Kompara, M., Hölbl, M., Welzer Družovec T. (eds.). (2021). *Επικοινωνιακές προκλήσεις στην εκπαίδευση χωρίς αποκλεισμούς που αντιμετωπίζουν κοινά και μη κοινά άτομα*. Maribor: University Press. doi: 10.18690/um.feri.4.2022

The publication is published in the following languages

Η δημοσίευση δημοσιεύεται στις ακόλουθες γλώσσες

English 978-961-286-565-8 (pdf)

<https://doi.org/10.18690/um.feri.2.2022>

German 978-961-286-566-5 (pdf)

<https://doi.org/10.18690/um.feri.3.2022>

Greek 978-961-286-567-2(pdf)

<https://doi.org/10.18690/um.feri.4.2022>

Portuguese 978-961-286-568-9(pdf)

<https://doi.org/10.18690/um.feri.5.2022>

Slovene 978-961-286-569-6(pdf)

<https://doi.org/10.18690/um.feri.6.2022>

Πίνακας περιεχομένων

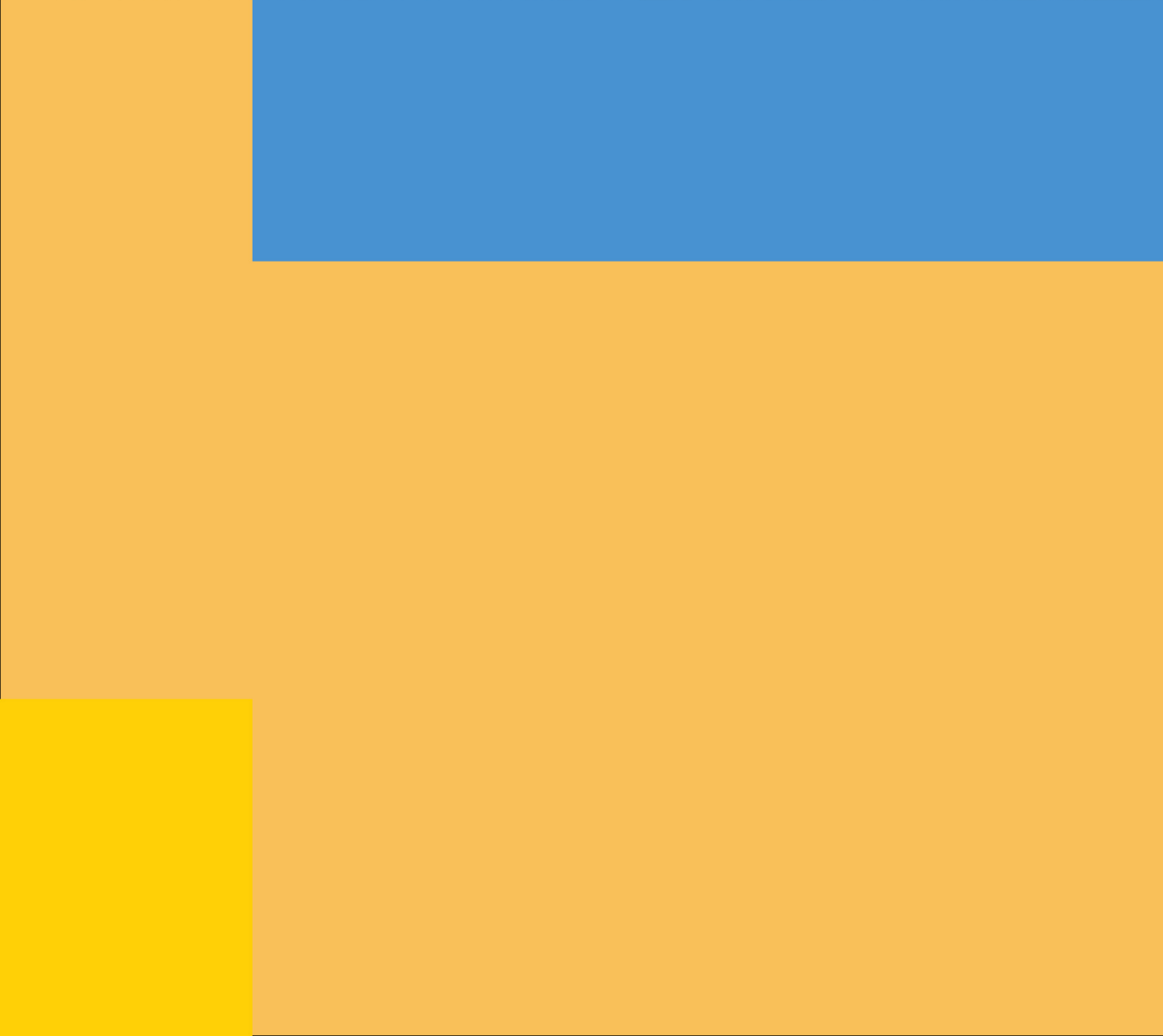
1	Εισαγωγή	1
1.1	Γενικές πληροφορίες.....	2
	Κύπρος.....	2
	Γερμανία.....	3
	Ελλάδα.....	5
	Πορτογαλία.....	7
	Σλοβενία.....	8
2	Εθνική νοηματική γλώσσα	11
	Κύπρος.....	11
	Γερμανία.....	13
	Ελλάδα.....	14
	Πορτογαλία.....	16
	Σλοβενία.....	17
2.1	Πολιτικές και νομικό καθεστώς.....	20
	Κύπρος.....	20
	Γερμανία.....	21
	Ελλάδα.....	22
	Πορτογαλία.....	23
	Σλοβενία.....	23
2.2	Μάθηση.....	25
	Κύπρος.....	25
	Γερμανία.....	26
	Ελλάδα.....	28
	Πορτογαλία.....	30
	Σλοβενία.....	32
3	Διεθνής Νοηματική	35
3.1	Πολιτικές και νομικό καθεστώς.....	37
3.2	Μάθηση.....	38
4	Προκλήσεις επικοινωνίας μεταξύ κωφών και μη κωφών στην εκπαίδευση	39
4.1	Έρευνα για την επικοινωνία μεταξύ κωφών και μη κωφών.....	40
4.2	Συνεντεύξεις με οδηγό για τη Διεθνή Νοηματική.....	49
	Κύπρος.....	50
	Γερμανία.....	52
	Ελλάδα.....	52
	Πορτογαλία.....	55
	Σλοβενία.....	56

5	Συζήτηση και συμπεράσματα	59
	Αναφορές	61

Κατάλογος συντομογραφιών

ΑΝΓ	Αμερικανική νοηματική γλώσσα
ΚΝΓ	Κυπριακή νοηματική γλώσσα
ΓΝΓ	Γερμανική νοηματική γλώσσα (ger. Deutsche Gebärdensprache)
ΕΕΚ	Ευρωπαϊκή Ένωση Κωφών
ΕΝΓ	Ελληνική Νοηματική Γλώσσα
ΕΟΚ	Ελληνική Ομοσπονδία Κωφών
ΔΝ	Διεθνής Νοηματική
ΤΠ	Τεχνολογία της Πληροφορικής
ΚΕΡΑ	Κέντρο Πιστοποίησης Αναπηρίας (gr. Κεντρο Πιστοποιησης Αναπηριας)
LBG	Χειροκίνητα κωδικοποιημένα γερμανική νοηματική γλώσσα (ger. Lautspra-chbegleitende Gebärden)
ΠΝΓ	Πορτογαλική νοηματική γλώσσα
ΝΓ	Νοηματική γλώσσα
ΣΝΓ	Σλοβενική νοηματική γλώσσα (Slovenski Znakovni Jezik)
ΟΗΕ	Ηνωμένα Έθνη
ΠΟΚ	Παγκόσμια Ομοσπονδία Κωφών

1 Εισαγωγή

Λόγω της απώλειας της ακοής τους, οι κωφοί επικοινωνούν με άλλα μέσα, εκ των οποίων το πιο εκφραστικό και μη περιοριστικό είναι αναμφισβήτητα η νοηματική γλώσσα. Η νοηματική γλώσσα είναι ένα σύστημα οπτικής νοηματικής γλώσσας με συγκεκριμένο σκηνικό, θέση, κατεύθυνση και κίνηση των χεριών και των δακτύλων και μίμηση του προσώπου.

Τα άτομα με σοβαρή ή βαθιά απώλεια ακοής χρησιμοποιούν κυρίως τη νοηματική γλώσσα ως γλώσσα επικοινωνίας και αναφέρονται ως κωφοί. Σύμφωνα με [1], το 2013, υπήρχαν, παγκοσμίως, 138 νοηματικές γλώσσες και στην Ευρώπη υπάρχουν 47 διαφορετικές νοηματικές γλώσσες, εξαιρουμένης της Makaton.

Σε επίπεδο ΕΕ, η ευρωπαϊκή ομάδα εργασίας για τη γενετική της βαρηχοΐας όρισε το επίπεδο ακοής ενός ασθενούς, σε ντεσιμπέλ (dB), προκειμένου να κατατάξει την απώλεια ακοής σε τέσσερις κατηγορίες [1]:

- Ήπια απώλεια ακοής: Δυσκολίες παρακολούθησης συνομιλιών, ειδικά σε θορυβώδες περιβάλλον.
- Μέτρια απώλεια ακοής: Το επίπεδο ακοής είναι μεταξύ 41 και 70 dB - υπάρχει ανάγκη χρήσης ακουστικού βοηθήματος για την παρακολούθηση μιας συζήτησης.

- Σοβαρή απώλεια ακοής: Το επίπεδο ακοής κυμαίνεται μεταξύ 71 και 94 dB - υπάρχει ανάγκη χρήσης πολύ ισχυρών ακουστικών βοηθημάτων και χειλεανάγνωσης για μια συνομιλία.
- Βαριά απώλεια ακοής ή κώφωση: Το επίπεδο ακοής είναι μεγαλύτερο από 95 dB - υπάρχει ανάγκη για χειλεανάγνωση και νοηματική γλώσσα για επικοινωνία.

Επιπλέον, ο Παγκόσμιος Οργανισμός Υγείας ορίζει την απώλεια ακοής χρησιμοποιώντας το δικό του σύστημα διαβάθμισης [2].

Οι περισσότεροι κωφοί θεωρούν τη νοηματική γλώσσα έναν άνετο και αξιόπιστο τρόπο επικοινωνίας, που οδηγεί σε ταύτιση αυτής της γλώσσας με τους ανθρώπους αυτής της γλωσσικής κοινότητας. Η λεγόμενη κοινότητα των κωφών έχει, με την πάροδο των ετών, οικοδομήσει τη δική της κουλτούρα, τους δικούς της κανόνες και τη δική της γλώσσα, δίνοντας σε κάθε μέλος της την ευκαιρία να αναπτύξει ελεύθερα την προσωπικότητά του και τη δική του θέση στην κοινωνία.

Πρόκειται για μια ενοποιημένη έκθεση σχετικά με τις εργασίες που πραγματοποιήθηκαν στο IO1 για το έργο Advancing Inclusive Education Through International Sign - InSign. Η έκθεση αυτή συνδυάζει και συνοψίζει τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τις εθνικές εκθέσεις που εκπονήθηκαν από τους εταίρους του έργου από την Κύπρο [3], Γερμανία [4], Ελλάδα [5], Πορτογαλία [6], και τη Σλοβενία [7]. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με οποιοδήποτε από τους εταίρους, παρακαλούμε ανατρέξτε στις εθνικές εκθέσεις τους.

1.1 Γενικές πληροφορίες

Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζουμε ορισμένα γενικά στατιστικά στοιχεία και άλλες πληροφορίες σχετικά με τις κοινότητες των κωφών στις χώρες εταίρους.

Κύπρος

Δεν υπάρχει κάποια πρόσφατη επίσημη έρευνα με στατιστικά αποτελέσματα όπου να μπορούμε να βρούμε τον πληθυσμό των Κωφών στην Κύπρο. Με βάση εμπειρικούς υπολογισμούς, εκτιμάται ότι ο αριθμός των κωφών χρηστών της νοηματικής γλώσσας είναι περίπου 700-750 άτομα, ενώ υπάρχει ένα μεγάλο ποσοστό ατόμων με απώλεια

ακοής (κωφοί μη χρήστες της νοηματικής γλώσσας)- ή κωφοί που έχουν χάσει την ακοή τους σε μεγάλη ηλικία και δεν χρησιμοποιούν τη νοηματική γλώσσα.

Όσον αφορά τους εκπαιδευτικούς κωφών, οι οποίοι διορίζονται είτε στο σχολείο κωφών είτε στα γενικά δημόσια ή ιδιωτικά σχολεία, δεν είναι υποχρεωμένοι να γνωρίζουν την Κυπριακή Νοηματική Γλώσσα (ΚΝΓ) και όσοι από αυτούς την γνωρίζουν, είναι επειδή ενδιαφέρθηκαν προσωπικά να την μάθουν. Κάποιοι από αυτούς, λόγω της συχνής επαφής με κωφούς μαθητές ή άτομα, έμαθαν τα βασικά για να επικοινωνούν μαζί τους. Άλλοι έπρεπε να μάθουν πώς να επικοινωνούν με τους κωφούς μαθητές τους επειδή οι μαθητές χρησιμοποιούσαν πολύ καλά τη νοηματική γλώσσα. Όσον αφορά τους καθηγητές του λυκείου, διορίζονται στο σχολείο κωφών, βάσει των κανονισμών που ισχύουν για όλα τα σχολεία της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, όπου η γνώση της ΚΝΓ δεν αποτελεί προϋπόθεση. Γι' αυτό, κατά τη διάρκεια των μαθημάτων, υπάρχει διερμηνεία της ΚΝΓ. Δεν υπάρχουν πληροφορίες σχετικά με το αν κάποιοι εκπαιδευτικοί γνωρίζουν τη Διεθνή Νοηματική Γλώσσα.

Δεν υπάρχουν σαφή στοιχεία σχετικά με τον αριθμό των κωφών στο συνολικό πληθυσμό, αλλά εκτιμάται ότι υπάρχουν μεταξύ 750 και 1.000 κωφών στην Κύπρο. Δεν υπάρχουν αριθμοί για τους κωφούς φοιτητές ανά επίπεδο και έτος σπουδών. Όσον αφορά τον αριθμό των παιδιών ηλικίας 1-18 ετών, υπάρχουν 250 κωφοί, είτε αμφίπλευρα είτε μονόπλευρα, από τους οποίους οι 130 είναι φοιτητές. Ο αριθμός των ειδικευμένων εκπαιδευτικών είναι μικρός και οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί για κωφούς δεν γνωρίζουν απαραίτητα την ΚΝΓ, επειδή οι μαθητές μπορούν να επικοινωνούν με χειλεανάγνωση ή μπορούν να ακούσουν εν μέρει με τη χρήση ακουστικού βαρηκοΐας.

Γερμανία

Σύμφωνα με την εκτίμηση της Γερμανικής Ένωσης Κωφών (Deutscher Gehörlosen-Bund e.V.), στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας ζουν περίπου 80.000 κωφοί. Ωστόσο, ακριβείς στατιστικές έρευνες δεν είναι διαθέσιμες λόγω του μεγάλου αριθμού των μη δηλωμένων περιπτώσεων και των διαφορετικών ορισμών της κώφωσης, οι οποίοι οδηγούν επίσης σε διαφορετικές στατιστικές πληροφορίες [8].

Μετά τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, οι σύλλογοι και οι κρατικές ενώσεις επανιδρύθηκαν από τους κωφούς στη Δυτική Γερμανία. Αυτό ίσχυε ιδιαίτερα για τη σημερινή Γερμανική Ένωση Κωφών (ger. Deutscher Gehörlosen-Bund e.V.). Χωρίζεται σε 16 περιφερειακές ενώσεις και 10 εθνικές επαγγελματικές ενώσεις. Οι εθνικές επαγγελματικές ενώσεις περιλαμβάνουν ενώσεις καθηγητών νοηματικής γλώσσας και διερμηνέων, Ευαγγελική ποιμαντική των κωφών, αθλητική ένωση κωφών, θέατρο κωφών κ.λπ. Στο [8], παρουσιάζεται ένας κατάλογος των περιφερειακών ενώσεων και των επαγγελματικών ενώσεων.

Τα κωφά άτομα λαμβάνουν οικονομική στήριξη, η οποία είναι ανεξάρτητη από το εισόδημα. Η οικονομική στήριξη σχετίζεται με την πρόσθετη εργασία που εκτελούν οι κωφοί σε σχέση με τους ακούοντες. Ωστόσο, δεν είναι διαθέσιμη σε όλα τα κράτη. Στον τομέα της υγείας, το κόστος των διερμηνέων νοηματικής γλώσσας καλύπτεται από την ασφάλιση υγείας για εξωνοσοκομειακή περίθαλψη. Υπάρχει πλέον ανάλογη απαίτηση και για τη νοσηλεία σε νοσοκομείο.

Σύμφωνα με μελέτη της Ομοσπονδιακής Στατιστικής Υπηρεσίας της Γερμανίας (Statistisches Bundesamt) που δημοσιεύθηκε το 2019 [9], ο αριθμός των σχολείων ειδικής αγωγής γενικής εκπαίδευσης είναι 2.865 και ο αριθμός των εκπαιδευτικών μερικής και πλήρους απασχόλησης είναι 68.130, μεταξύ των οποίων το 77 % είναι γυναίκες εκπαιδευτικοί. Ο αριθμός των επαγγελματιών σχολείων είναι 10.550 και ο αριθμός των εκπαιδευτικών μερικής και πλήρους απασχόλησης είναι 135.179.

Ο αριθμός των μαθητών με ειδικές ανάγκες στα σχολεία γενικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης ανήλθε σε 474.463 το έτος 2017/18. Μεταξύ αυτών, 306.431 πήγαν σε σχολεία με ειδικές ανάγκες και οι υπόλοιποι σε γενικά σχολεία. Μεταξύ των 306.431 μαθητών που πήγαν σε σχολεία ειδικών αναγκών, περίπου το 4 % ήταν κωφοί. Από την άλλη πλευρά, περίπου το 5 % των μαθητών που πήγαν σε γενικά σχολεία ήταν κωφοί. Το 2017, ο αριθμός των μαθητών που αποφοίτησαν από τα σχολεία ειδικών αναγκών ήταν 52.685. Μεταξύ αυτών, το 37,6 % ήταν γυναίκες [9].

Στις μεταφορές, το Κέντρο Εξυπηρέτησης Κινητικότητας της γερμανικής σιδηροδρομικής εταιρείας "Deutsche Bahn" είναι υπεύθυνο για την παροχή βοήθειας σε άτομα με αναπηρία, ακόμη και αν το ταξίδι περιλαμβάνει άλλες σιδηροδρομικές εταιρείες. Σύμφωνα με τη Γερμανική Ένωση Κωφών, η εταιρεία παρέχει βοήθεια μόνο

για το ταξίδι που πραγματοποιείται με τα τρένα της εταιρείας. Έτσι, ο χρήστης πρέπει να οργανώσει το υπόλοιπο ταξίδι με άλλα μέσα.

Στα μέσα μαζικής ενημέρωσης, πολύ λίγα τηλεοπτικά προγράμματα περιλαμβάνουν διερμηνέα/υποτιτλισμό. Όλες οι ταινίες που χρηματοδοτούνται από το "Deutschen Filmförderungsanstalt" ή το "Deutschen Filmförderfonds" πρέπει να είναι χωρίς εμπόδια. Επιπλέον, οι κινηματογράφοι στη Γερμανία λαμβάνουν ενισχύσεις για να εξασφαλίσουν ότι είναι χωρίς εμπόδια.

Ελλάδα

Η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα (Ε.Ν.Γ.) είναι μια φυσική οπτική γλώσσα που χρησιμοποιείται από τα μέλη της Ελληνικής Κοινότητας Κωφών με αριστερές χιλιάδες μητρικούς ή μη μητρικούς νοηματιστές. Σύμφωνα με το Γραφείο Ατόμων με Αναπηρία στην Ελλάδα, υπάρχουν 100.000 άτομα με ειδικές ανάγκες στην Ελλάδα. Περίπου 10.000 από αυτούς είναι κωφοί και βαρήκοοι. Δυστυχώς, οι στατιστικές δείχνουν ότι το ποσοστό αύξησης της ανεργίας των ατόμων με αναπηρία στην Ελλάδα είναι τρεις έως τέσσερις φορές υψηλότερο από το αντίστοιχο ποσοστό του υπόλοιπου πληθυσμού. Δύο κύριοι λόγοι μπορούν να εντοπιστούν για αυτές τις ειδικές συνθήκες απασχόλησης: η ανεπαρκής εκτίμηση των ικανοτήτων απόδοσης των κωφών και, δεύτερον, τα προβλήματα επικοινωνίας μεταξύ κωφών και ακουόντων.

Ο πρώτος Ελληνικός Σύλλογος Κωφών ιδρύθηκε το 1948. Σύμφωνα με ανεπίσημες μαρτυρίες, ο σύλλογος αρχικά αποτελούνταν κυρίως από αποφοίτους της σχολής κωφών της Αθήνας, μέχρι που σταδιακά προσχώρησαν περισσότερα μέλη. Οι ιδρυτές του Ελληνικού Συλλόγου Κωφών ήρθαν σε επαφή με κωφούς σε άλλες μεγάλες πόλεις και τους έπεισαν να δημιουργήσουν τους δικούς τους συλλόγους ή σωματεία κωφών. Ο ρόλος του συλλόγου ήταν κυρίως ψυχαγωγικός, καθώς ήταν ένας χώρος όπου οι κωφοί μπορούσαν να συγκεντρώνονται και να συναναστρέφονται μεταξύ τους. Επίσης, διοργάνωνε πολιτιστικές δραστηριότητες και μαθήματα ελληνικής γλώσσας για κωφούς και ζητούσε οικονομική υποστήριξη από την ελληνική κυβέρνηση. Η Ελληνική Ομοσπονδία Κωφών ιδρύθηκε το 1969 και προέκυψε από αυτό το σωματείο. Σήμερα, υπάρχουν 19 σύλλογοι και σωματεία κωφών σε όλη την Ελλάδα. Όλες αυτές οι οργανώσεις βρίσκονται κάτω από την ομπρέλα της Ελληνικής Ομοσπονδίας Κωφών.

Σύμφωνα με τον κ. Γιαλούρο [10], πρόεδρο της Ελληνικής Ομοσπονδίας Κωφών, η έλλειψη επίσημου αριθμού καταγεγραμμένων κωφών/βαρήκοων στην Ελλάδα αποτελεί αδυναμία του κράτους. Μια βάση δεδομένων με πραγματικά στοιχεία δεν έχει καταφέρει ακόμη να δημιουργηθεί. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του υπάρχουν περίπου 25.000 άτομα, κωφά και βαρήκοα, ίσως και 40.000 αν συμπεριλάβουμε και τους ηλικιωμένους που έχουν πρόβλημα ακοής και χρειάζονται ακουστικά βαρηκοΐας ή διάφορα τεχνικά βοηθήματα. Η Ομοσπονδία Κωφών Ελλάδος έχει περίπου 3.000 κωφούς και άτομα με απώλεια ακοής ως ενεργά μέλη.

Η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα χρησιμοποιείται ευρέως στην Ελληνική Κοινότητα Κωφών, και η εκτίμηση για τους φυσικούς νοηματιστές της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας είναι περίπου 40.600 (έρευνα του 1986 του Πανεπιστημίου Gallaudet). Υπάρχει επίσης ένας μεγάλος αριθμός ακουόντων μη φυσικών νοηματιστών της ΓΛΚ, κυρίως μαθητές της ΓΛΚ και οικογένειες κωφών. Αν και ο ακριβής αριθμός των ακουόντων μαθητών της ΕΝΓ στην Ελλάδα είναι άγνωστος, τα αρχεία της Ελληνικής Ομοσπονδίας Κωφών (ΕΟΚ) δείχνουν ότι το έτος 2003, περίπου 300 άτομα ήταν εγγεγραμμένα σε μαθήματα ΕΝΓ ως δεύτερης γλώσσας. Η πρόσφατη αύξηση των κωφών μαθητών στη βασική εκπαίδευση, καθώς και ο πληθυσμός των κωφών μαθητών σε άλλα ιδρύματα, μπορεί κάλλιστα να διπλασιάσει τον συνολικό αριθμό των δευτεροβάθμιων και δυνητικών χρηστών της νοηματικής γλώσσας στην Ελλάδα. Σύμφωνα με επίσημα στοιχεία, υπάρχουν έντεκα σύλλογοι κωφών και συνολικά 14 εκπαιδευτικοί οργανισμοί κωφών πρωτοβάθμιας, δευτεροβάθμιας και τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

Σύμφωνα με το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο του Ελληνικού Υπουργείου Παιδείας δεν υπάρχουν ακριβή στοιχεία για τον πληθυσμό των κωφών/βαρήκοων. Σύμφωνα με ερευνητικά δεδομένα από άλλες χώρες ο εκτιμώμενος αριθμός των κωφών παιδιών σχολικής ηλικίας στην Ελλάδα θα πρέπει να είναι περίπου 1.500-2.000, κατανεμημένα στην ειδική εκπαίδευση και στη γενική εκπαίδευση. Δεν υπάρχουν επίσης στοιχεία για τον αριθμό των κωφών παιδιών που παραμένουν εκτός εκπαίδευσης, κυρίως λόγω των κακών κοινωνικοοικονομικών συνθηκών.

Η Ελληνική Στατιστική Αρχή έχει πραγματοποιήσει έρευνα σχετικά με τον αριθμό των παιδιών που φοιτούν στην Ειδική Αγωγή. Η πιο πρόσφατη έρευνα για την Ελληνική Ειδική Εκπαίδευση αφορά το έτος 2019, όπου 10.956 παιδιά φοιτούσαν στα Ελληνικά Ειδικά Σχολεία και τα 330 από αυτά ήταν κωφά και παιδιά με απώλεια ακοής. Πρέπει

να αναφερθεί ότι πολλοί κωφοί και άτομα με προβλήματα ακοής δεν εντάσσονται στην επίσημη Ειδική Αγωγή και μάλιστα δεν μαθαίνουν την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα λόγω της απόστασης των σχολείων αυτών από τον τόπο διαμονής τους ή λόγω έλλειψης γνώσεων των γονέων για τις κατάλληλες εκπαιδευτικές δομές για τα παιδιά τους [11].

Πορτογαλία

Η έρευνα του 2014 κατέγραψε 10,325 εκατομμύρια ανθρώπους που ζουν στην Πορτογαλία [12]. Ωστόσο, τα στατιστικά στοιχεία δεν είναι ακριβή όσον αφορά τον αριθμό των κωφών ατόμων. Σύμφωνα με την Εθνική Έρευνα για τις Αναπηρίες και τα Μειονεκτήματα που δημοσιεύθηκε από το Εθνικό Ινστιτούτο Αποκατάστασης, το 1996 υπήρχαν περίπου 115.066 άτομα με προβλήματα ακοής και 19.172 κωφά άτομα. Αργότερα, το 2001, η απογραφή κατέγραψε 84.172 άτομα με προβλήματα ακοής. Δέκα χρόνια αργότερα, οι πληροφορίες σχετικά με τα κωφά άτομα είναι ακόμη λιγότερο ακριβείς. Τα σημερινά δεδομένα αναφέρουν ότι υπάρχουν περίπου 150.000 κωφά/ακουόπληκτα άτομα στην Πορτογαλία [13]. Τα αποτελέσματα έρευνας σχετικά με άτομα με κάθε είδους αναπηρία που συγκεντρώθηκαν από το Εθνικό Ινστιτούτο Αποκατάστασης το 1995 έδειξαν ότι το 1 % των αναπηριών σχετιζόνταν με την ακοή [14].

Όσον αφορά τον ακριβή αριθμό των κωφών στο εκπαιδευτικό σύστημα, δεν υπάρχουν επίσημες πληροφορίες, γεγονός που υποδεικνύει σαφώς την ανάγκη για μια μελέτη στον τομέα αυτό. Η έρευνα που έγινε στην επίσημη βάση δεδομένων των πορτογαλικών στατιστικών δεν επέστρεψε καμία συγκεκριμένη πληροφορία σχετικά με τον αριθμό των ειδικευμένων εκπαιδευτικών της πορτογαλικής νοηματικής γλώσσας. Τα στοιχεία που δόθηκαν αφορούν μόνο τον αριθμό των εκπαιδευτικών που διδάσκουν σήμερα σε προσχολικές, βασικές και γυμνασιακές βαθμίδες, ο οποίος σε όλη τη χώρα αριθμεί σχεδόν 25 χιλιάδες εκπαιδευτικούς. Ωστόσο, σύμφωνα με την Alexandra Perry, την πρόεδρο της AFOMOS (Ένωση Καθηγητών Πορτογαλικής Νοηματικής Γλώσσας), υπάρχουν περίπου 88 καθηγητές Πορτογαλικής Νοηματικής Γλώσσας στα πορτογαλικά σχολεία, οι οποίοι διδάσκουν τόσο κωφούς μαθητές όσο και ακούοντες μαθητές που θέλουν να μάθουν αυτή τη γλώσσα για να επικοινωνήσουν [15].

Η έλλειψη (ή η ανεπαρκής) υποστήριξη που παρέχεται από τις δημόσιες υπηρεσίες της Πορτογαλίας ελαχιστοποιείται από τους Συλλόγους Κωφών που είναι διασκορπισμένοι σε όλη τη χώρα. Σε αυτές τις ενώσεις υπό την ομπρέλα της *Federação Portuguesa das Associações de Surdos* (Πορτογαλική Ομοσπονδία των Συλλόγων Κωφών) λαμβάνουν χώρα οι περισσότερες δραστηριότητες που αφορούν την ένταξη της κοινότητας [13]. Υπάρχουν Σύλλογοι Κωφών με έδρα τη Leiria, το Porto, την Amadora, το Algarve, το Vale do Ave, την Amadora, την Águeda, το Cascais, την Almada και τη Lisboa [16].

Σλοβενία

Σύμφωνα με την Ένωση Συλλόγων Κωφών και Βαρηκόων της Σλοβενίας [17], υπάρχουν περίπου 1.500 κωφοί ή άτομα με προβλήματα ακοής στη Σλοβενία (σε πληθυσμό 2 εκατομμυρίων). Περίπου 1.000 από αυτούς χρησιμοποιούν τη σλοβενική νοηματική γλώσσα ως πρώτη τους γλώσσα. Κατά μέσο όρο, κάθε χρόνο εντοπίζονται 40 έως 50 νέα κωφά παιδιά [18]. Αν και οι κωφοί θεωρούνται σοβαρά ανάπηροι στη Σλοβενία, μια παλιά ομοσπονδιακή συμφωνία αυτοδιαχείρισης κατηγοριοποιεί την κώφωση ως σωματική βλάβη 70 %, η οποία δεν αναγνωρίζεται ως αναπηρία. Ως εκ τούτου, δεν έχουν το δικαίωμα σε τεχνικά βοηθήματα ή το καθεστώς του ατόμου με αναπηρία [17].

Η φοίτηση στα πρώτα 9 χρόνια του σχολείου (δηλαδή στο δημοτικό σχολείο) είναι υποχρεωτική στη Σλοβενία. Αυτό σημαίνει ότι όλα τα παιδιά, ανεξάρτητα από την εθνικότητα ή την αναπηρία τους, έχουν το δικαίωμα να σπουδάσουν και το κράτος οφείλει να τους εξασφαλίσει την εισαγωγή τους σε κατάλληλο σχολείο. Για τα κωφά παιδιά, υπάρχουν δύο δυνατότητες, είτε ένα ειδικό σχολείο είτε ένα σχολείο ένταξης. Τα ειδικά σχολεία εξειδικεύονται σε παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες, καθώς οι αναπηρίες μεταξύ των παιδιών δεν είναι ίδιες. Τα σχολεία αυτά έχουν τη δική τους εστίαση, και για τους κωφούς μαθητές, η εστίαση είναι στην Ακοή και την Επικοινωνία.

Οι περισσότεροι κωφοί αποκτούν επαγγελματική εκπαίδευση, λιγότερο δευτεροβάθμια εκπαίδευση και πολύ λίγοι επιλέγουν να ακολουθήσουν τριτοβάθμια εκπαίδευση. Αυτό οφείλεται κυρίως στον ελλιπή αλφαριθμητισμό και στην κακή γνώση της σλοβενικής γλώσσας. Οι κωφοί στη Σλοβενία είναι οι λιγότερο μορφωμένοι μεταξύ όλων των ατόμων με αναπηρία, καθώς μόνο το 10 % από αυτούς έχει ολοκληρώσει τη

δευτεροβάθμια εκπαίδευση και λιγότερο από το 1 % έχει ολοκληρώσει την τριτοβάθμια εκπαίδευση [19].

Υπάρχει μια κεντρική εθνική ένωση κωφών, η οποία ονομάζεται Ένωση Συλλόγων Κωφών και Βαρηκόν της Σλοβενίας, η οποία χωρίζεται σε περιφερειακές υποενώσεις [20]. Η υποστηρικτική τεχνολογία, στις περισσότερες περιπτώσεις, χρηματοδοτείται ή συγχρηματοδοτείται από την ασφάλιση υγείας, τα κέντρα αποκατάστασης ή τα εθνικά ιδρύματα κοινωνικών υπηρεσιών. Ο δικτυακός τόπος της Ένωσης Λεσχών Κωφών και Βαρηκόν απαριθμεί διάφορα είδη υποστηρικτικής τεχνολογίας για κωφά άτομα [21]. Οι περισσότερες από αυτές τις υποστηρικτικές τεχνολογίες είναι γενικές και όχι ειδικές για τη Σλοβενία. Μια ειδική βοηθητική τεχνολογία ειδικά για τη Σλοβενία είναι το λεξικό για τη σλοβενική νοηματική γλώσσα [22].

Όσοι δεν μπορούν να επικοινωνήσουν σε άλλη γλώσσα εκτός της νοηματικής έχουν το δικαίωμα να χρησιμοποιήσουν διερμηνέα. Έχουν συγκεκριμένο αριθμό ωρών που μπορούν να χρησιμοποιούν δωρεάν τις υπηρεσίες διερμηνείας κάθε χρόνο. Επιπλέον, μπορούν να ζητήσουν δωρεάν διερμηνέα για οποιαδήποτε υπόθεση σε δημόσιους φορείς (π.χ. δικαστήριο, ραντεβού με γιατρό στο πλαίσιο της εθνικής υπηρεσίας υγείας, διάφορες διοικήσεις κ.λπ.) [23].

2 Εθνική νοηματική γλώσσα

Η νοηματική γλώσσα είναι μια οπτική και χειροκίνητη γλώσσα, στην οποία τα νοήματα αποτελούνται κυρίως από νοήματα των χειρών, τη μίμηση και τη στάση του σώματος. Τα άτομα με σοβαρή ή βαριά βαρηχοΐα συνήθως τη χρησιμοποιούν για να επικοινωνήσουν. Είναι μια γλώσσα με πλούσια λεξιλογική κάλυψη και δικούς της γραμματικούς κανόνες [24].

Οι νοηματικές γλώσσες, η δομή τους, η νομική αναγνώρισή τους και οι δυνατότητες εκμάθησης μπορεί να είναι πολύ διαφορετικές μεταξύ των διαφόρων χωρών και των εθνικών νοηματικών γλωσσών τους. Αυτή η ενότητα θα εξετάσει την εθνική νοηματική γλώσσα για κάθε μία από τις χώρες εταίρους του έργου.

Κύπρος

Η Κυπριακή Νοηματική Γλώσσα (ΚΝΓ), με βάση τον Νομοθετικό Νόμο 66(Ι)2006, αναγνωρίστηκε επίσημα ως η γλώσσα της Κοινότητας Κωφών στην Κύπρο. Πριν από την αναγνώρισή της, η ΚΝΓ βρισκόταν ακόμη στο στάδιο της διαλεκτολογικής διανομής, κατά το οποίο συνυπήρχαν διάφορες τοπικές γλωσσικές ποικιλίες (ή διάλεκτοι) [25].

Σημαντική ανάπτυξη και πληροφορίες για την ΚΝΓ είναι διαθέσιμες μετά την ολοκλήρωση του έργου: "*The Cypriot Sign Language Recording Project (2007-2010)*", το οποίο υλοποιήθηκε, μετά την αναγνώριση της ΚΝΓ, από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού της Κύπρου σε συνεργασία με την Κυπριακή Σχολή Κωφών και την Κυπριακή Ομοσπονδία Κωφών. Στόχος του είναι η ανάπτυξη συστηματικής και πλήρους τεκμηρίωσης του λεξιλογίου και της γραμματικής της ΚΝΓ με τη βοήθεια της θεωρητικής και εφαρμοσμένης γλωσσολογίας. Οι στόχοι του "Προγράμματος Καταγραφής της Κυπριακής Νοηματικής Γλώσσας" είναι:

1. Να αποτελέσει ένα αξιόπιστο σημείο αναφοράς για την καλλιέργεια της χρήσης της (επικοινωνιακής-λειτουργικής) και συμβολικής (κοινωνικοπολιτισμικής) αξίας της Κυπριακής Νοηματικής Γλώσσας.
2. Να δώσει το υπόβαθρο για την αξιόπιστη και αποτελεσματική εκπαίδευση των κωφών μαθητών στην Κύπρο, σύμφωνα με τα ευρήματα της διγλωσσης παιδαγωγικής προσέγγισης (μέσω της ΚΝΓ και της ελληνικής γλώσσας).
3. Να προσφέρει μια τεκμηριωμένη εκπαιδευτική βάση για τη συστηματική και μεθοδική διδασκαλία και εκμάθηση της ΚΝΓ.
4. Να προσφέρει ένα σταθερό σημείο αναφοράς για την αξιόπιστη κατάρτιση και εκπαίδευση των διερμηνέων ΚΝΓ.

Όσον αφορά το εύρος του λεξιλογίου της Κυπριακής Νοηματικής Γλώσσας, εκτός από τις έννοιες/λεξιλόγια που περιλαμβάνονται στο Εννοιολογικό Λεξικό (2,5 χιλιάδες), υπάρχει ένας μεγάλος αριθμός εννοιών που δεν περιλαμβάνονται σε αυτό, και ορισμένες από αυτές είναι δανεισμένες από άλλες Νοηματικές Γλώσσες. Η ΚΝΓ έχει δανειστεί νοήματα από την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα, ενώ σήμερα οι νέοι κωφοί, λόγω της επαφής τους με κωφούς από άλλες χώρες, υιοθετούν και μερικές φορές χρησιμοποιούν, ως μέρος της επικοινωνίας τους στην ΚΝΓ, ξένα νοήματα, κυρίως από τη Βρετανική και την Αμερικανική Νοηματική Γλώσσα.

Το εγχειρίδιο Γραμματική του παραδοσιακού τύπου [25] παρουσιάζει τα βασικά στοιχεία και τους Κανόνες Γραμματικής της Κυπριακής Νοηματικής Γλώσσας, οι οποίοι, σε γενικές γραμμές, δεν αποκλίνουν από εκείνους των άλλων Νοηματικών Γλωσσών (π.χ. παράμετροι χειρών, λέξεις με δύο λέξεις, μη χειροκίνητα στοιχεία, ετυμολογία, παραγωγή κ.λπ.), οι οποίοι στη συνέχεια αξιοποιούνται για την παρουσίαση των κανόνων σύνταξης, κυρίως όσον αφορά τη δομή και την επικοινωνία των προτάσεων.

Γερμανία

Η Γερμανική Νοηματική Γλώσσα (Deutsche Gebärdensprache - DGS) είναι η επίσημη νοηματική γλώσσα για τα άτομα με προβλήματα ακοής από το 2002 [8]. Αν και η ΓΝΓ έχει κοινά χαρακτηριστικά με άλλες νοηματικές γλώσσες, η ακριβής προέλευση και η γενεαλογία της γλώσσας δεν είναι σαφείς [26]. Μερικά παραδείγματα γλωσσών με τις οποίες η ΓΝΓ έχει κοινά χαρακτηριστικά είναι η γαλλική, η πολωνική, η ελβετογερμανική και η αυστριακή νοηματική γλώσσα. Η ΓΝΓ είναι μια απλή γλώσσα, καθώς οι προτάσεις της είναι συντομότερες και πιο συγκεκριμένες. Το λεξιλόγιο της ΓΝΓ δεν είναι ομοιόμορφο σε όλη τη χώρα, αλλά έχει πολλές διαλέκτους συγκρίσιμες με τη γερμανική ομιλούμενη γλώσσα. Λόγω της σχετικά πρόσφατης αναγνώρισης της ΓΝΓ στη γερμανική νομοθεσία, η διαδικασία τυποποίησης της νοηματικής γλώσσας μεταξύ όλων των ομόσπονδων κρατιδίων χρειάζεται ακόμη αρκετό χρόνο.

Μια άλλη παραλλαγή της νοηματικής γλώσσας είναι η χειροκίνητα κωδικοποιημένη γλώσσα (Lautsprachbegleitende Gebärden, LBG), η οποία ακολουθεί τη γραμματική ένα προς ένα της γερμανικής γλώσσας. Η LBG είναι μια δημοφιλής επιλογή για τα άτομα με καθυστερημένη κώφωση, καθώς η γερμανική γλώσσα είναι η μητρική γλώσσα που έχουν μάθει και το να ακολουθούν τη γραμματική της είναι μια εύκολη προσέγγιση για την επικοινωνία [8].

Στη νοηματική γλώσσα, οι άνθρωποι μιλούν κυρίως με τα χέρια τους. Εδώ, εννοούνται όλες οι κινήσεις των χεριών και των βραχιόνων, οι οποίες αναπαριστούν λέξεις και προτάσεις που διαδέχονται η μία την άλλη με παρόμοια ταχύτητα όπως στην προφορική γλώσσα. Η Γερμανική Νοηματική Γλώσσα έχει 30 διαφορετικά σχήματα χεριών. Η ενεργοποιημένη μορφή χεριού περιλαμβάνει τα ακόλουθα χαρακτηριστικά: την ένδειξη των δακτύλων, τη θέση του αντίχειρα και τον βαθμό καμπυλότητας, καθώς και τη θέση των δακτύλων μεταξύ τους. Έτσι, τα χαρακτηριστικά, οι λέξεις ή τα νοήματα μπορούν να διακριθούν μεταξύ τους με τη βοήθεια των σχημάτων χεριών. Στην αρχή μιας χειρονομίας, τα δάχτυλα μπορεί να έχουν διαφορετική θέση μεταξύ τους ή διαφορετική καμπυλότητα από εκείνα στο τέλος της χειρονομίας. Επιπλέον, η θέση του χεριού, προς την οποία δείχνει η κατεύθυνση της παλάμης και των δακτύλων, ο τόπος εκτέλεσης του χεριού και η κατεύθυνση προς την οποία κινούνται τα χέρια αλλάζουν το νόημα ενός νοήματος ακόμη και αν το σχήμα του χεριού είναι το ίδιο [27].

Τα νοήματα έχουν εικονικά κίνητρα, πράγμα που σημαίνει ότι έχουν μια εικονογραφική ποιότητα. Αυτό αναγνωρίζεται από τις χειρονομιακές μορφές που αντιπροσωπεύουν μια συγκεκριμένη εικόνα ενός αντικειμένου ή σχηματίζονται με την κίνηση του χεριού για να αναπαραστήσουν εικονογραφικά ένα ρήμα ή ένα γεγονός [27]. Εκτός από τη χρήση των χεριών, η έκφραση του προσώπου (μίμηση), η κίνηση του κεφαλιού και των ματιών και η στάση του άνω μέρους του σώματος παίζουν σημαντικό ρόλο στη γερμανική νοηματική γλώσσα. Κατά τη νοηματοδότηση με τα χέρια, η αντίστοιχη λέξη αναπαράγεται επίσης σιωπηλά με τα χείλη (το λεγόμενο σημείο του στόματος).

Στα Γερμανικά, μια απλή πρόταση αποτελείται από μια ονομαστική φράση (μια πρόταση της οποίας η κεφαλή είναι ένα ουσιαστικό ή μια αντωνυμία) και μια ρηματική φράση (μια πρόταση της οποίας η κεφαλή είναι ένα ρήμα). Αντίθετα, μια απλή πρόταση στη Γερμανική Νοηματική Γλώσσα μπορεί να αποτελείται μόνο από μια ρηματική φράση. Εκτός από τις απλές προτάσεις, μπορούν επίσης να σχηματιστούν σύνθετες προτάσεις που αποτελούνται από δευτερεύουσες προτάσεις στη ΓΝΓ. Όπως και στα Γερμανικά, μπορεί να γίνει διάκριση μεταξύ των τύπων προτάσεων στη ΓΝΓ. Αυτοί είναι η προτασιακή πρόταση, η ερωτηματική πρόταση, η αναφωνητική πρόταση, η πρόταση αιτήματος και η πρόταση επιθυμίας. Προκειμένου να υποδείξει τον τύπο της πρότασης, η ΓΝΓ χρησιμοποιεί κυρίως μη χειροκίνητα στοιχεία ομιλίας, όπως εκφράσεις του προσώπου και στάση του κεφαλιού και του σώματος. Μια απλή ενεργητική πρόταση στη ΓΝΓ αποτελείται από τρία στοιχεία: υποκείμενο (ενεργητική μετοχή της ενέργειας), αντικείμενο (παθητική μετοχή της ενέργειας) και ρήμα. Η ΓΝΓ διαθέτει ευέλικτη σειρά λέξεων για διαφορετικούς τύπους προτάσεων [27].

Σε διάφορες περιοχές της Γερμανίας, διάφορες παραλλαγές της νοηματικής γλώσσας καθιερώθηκαν μεταξύ των κωφών. Στο πλαίσιο αυτό, κάποιοι παράγοντες παίζουν ρόλο και ως χωρίσουμε την παραλλαγή της ΓΝΓ σε τρεις τύπους: Περιφερειακή, κοινωνική και καταστασιακή παραλλαγή [27].

Ελλάδα

Η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα (ΕΝΓ) δεν είναι η αναπαράσταση της προφορικής γλώσσας σε οποιαδήποτε άλλη μορφή, όπως η γραπτή γλώσσα [28]. Είναι μια ολοκληρωμένη γλώσσα με το δικό της συντακτικό και τη δική της δομή. Η ΕΝΓ είναι μια οπτικοκινητική γλώσσα και βασίζεται στην κίνηση των χεριών, στη στάση ή την κίνηση του σώματος, καθώς και στις εκφράσεις του προσώπου προκειμένου να

μεταφέρει ένα νόημα. Διαθέτει λεκτικές και συντακτικές δομές για να εκφράσει οποιαδήποτε αφηρημένη έννοια [28].

Η ΕΝΓ είναι μια φυσική οπτική γλώσσα που χρησιμοποιείται από τα μέλη της ελληνικής κοινότητας κωφών. Η ΕΝΓ ακολουθεί μια λεκτική καθώς και συντακτική δομή προκειμένου να εκφράσει οποιοδήποτε αφηρημένο νόημα. Επιπλέον, η ΕΝΓ διαθέτει ένα σύνολο αυστηρών γραμματικών και συντακτικών κανόνων. Προκειμένου να οριοθετήσει αυτούς τους κανόνες, η ΕΝΓ χρησιμοποιεί τον χώρο και την κίνηση. Η ΕΝΓ δεν έχει γραπτή μορφή, αλλά τα θεατρικά έργα στην κοινότητα των κωφών καταγράφονται σε κασέτα και οι ιστορίες μεταδίδονται από γενιά σε γενιά [28].

Από το 2017 η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα αναγνωρίζεται ως επίσημη γλώσσα ισότιμη με την ελληνική γλώσσα. Σύμφωνα με τα αρχεία της Ελληνικής Ομοσπονδίας Κωφών, υπάρχουν σήμερα περίπου 2645 άτομα στην Ελλάδα που είναι ειδικευμένοι νοηματιστές της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας. Ορισμένοι από αυτούς εργάζονται ως εκπαιδευτικοί στην Ειδική Αγωγή για παιδιά με προβλήματα ακοής. Όσον αφορά τη διδασκαλία της γλωσσομάθειας σε μη κωφούς, υπάρχουν περίπου 870 κωφοί δάσκαλοι της γλωσσομάθειας σε όλη την Ελλάδα [29].

Τα βασικά στοιχεία της ΕΝΓ είναι τα στοιχεία χειρός. Πρόκειται για τα διάφορα σχήματα που μπορεί να πάρει μια παλάμη καθώς και για τη διάταξη των δακτύλων, τα οποία σε συνδυασμό με τον προσανατολισμό της παλάμης, την κίνηση του χεριού, την έκφραση του προσώπου, τη στάση και την κίνηση του σώματος και τη θέση του σχήματος της παλάμης (πάνω στο σώμα ή στο χώρο) μπορούν να δώσουν οποιοδήποτε νόημα. Τα σημεία μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε α) σημεία κίνησης, β) σημεία παύσης, γ) σημεία που αρχίζουν με κίνηση και τελειώνουν με παύση και δ) σημεία που αρχίζουν με παύση και τελειώνουν με παύση [29].

Η δήλωση του χρόνου γίνεται στην αρχή της πρότασης και δεσμεύει το χώρο του νοήματος για αυτές τις δηλωμένες ενέργειες μέχρι μια νέα δήλωση ή παύση. Όσον αφορά τη δήλωση του χώρου, οι νοηματικές γλώσσες -ως θεωρούμενες οπτικοχωρικές γλώσσες- υπαγορεύουν πρώτα τη θέση του μεγαλύτερου ή ακίνητου αντικειμένου και στη συνέχεια τον προσδιορισμό στο χώρο του μικρότερου ή κινητού αντικειμένου [29].

Η σύνταξη μιας πρότασης στη ΕΝΓ τοποθετεί συνήθως πρώτα το χρόνο, τον τόπο, τα υποκείμενα, τα αντικείμενα και τέλος τα ρήματα. Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο στη δομή της γλώσσας είναι οι ταξινομητές. Είναι ταυτόχρονα ένας τύπος ρήματος ή ρηματικής φράσης, αντωνυμίες και σύμβολα για την ομαδοποίηση αντικειμένων. Χρησιμοποιούνται αφού πρώτα δηλωθεί το ταξινομημένο αντικείμενο. Τέλος, πολλοί ιδιωματισμοί χρησιμεύουν για τη γρήγορη έκφραση σχολίων και συναισθημάτων [29].

Πορτογαλία

Η Πορτογαλική Νοηματική Γλώσσα (ΠΝΓ) γεννήθηκε από τη Σουηδική Νοηματική Γλώσσα τον 19ο αιώνα. Ο Σουηδός Pär Aron Borg, ιδρυτής ενός ινστιτούτου για την εκπαίδευση των κωφών στη Σουηδία, προσκλήθηκε από τον Πορτογάλο βασιλιά D. João VI να δημιουργήσει ένα παρόμοιο ινστιτούτο στην Πορτογαλία. Το 1823 δημιουργήθηκε το πρώτο πορτογαλικό σχολείο για την εκπαίδευση των κωφών. Το αλφάβητο των δύο γλωσσών, της πορτογαλικής και της σουηδικής νοηματικής γλώσσας, αποκαλύπτει την κοινή τους προέλευση.

Το πορτογαλικό Σύνταγμα αναγνωρίζει ότι το πορτογαλικό κράτος δεσμεύεται να "προστατεύει και να εκτιμά την πορτογαλική νοηματική γλώσσα ως πολιτιστική έκφραση και ως μέσο πρόσβασης στην εκπαίδευση και στις ίσες ευκαιρίες" [13]. Η Εθνική Ημέρα της Πορτογαλικής Νοηματικής Γλώσσας γιορτάζεται στις 15 Νοεμβρίου. Παρά το πρώιμο αυτό ξεκίνημα, η ΠΝΓ αναγνωρίστηκε νομικά μόλις το 1997. Ωστόσο, αυτό ήταν ακόμα νωρίς, καθώς μέχρι τότε μόνο πέντε άλλες χώρες σε όλο τον κόσμο είχαν αναγνωρίσει επίσημα τις νοηματικές γλώσσες.

Το ενδιαφέρον για τη ΠΝΓ αυξάνεται με την πάροδο του χρόνου, όχι μόνο από την κοινότητα των κωφών (σχεδόν 150.000 άτομα στην Πορτογαλία, εκ των οποίων περίπου 60.000 χρησιμοποιούν τη ΠΝΓ) [16] αλλά και από τα ακούοντα άτομα της Πορτογαλίας. Όπως κάθε άλλη ζωντανή γλώσσα, οι νοηματικές γλώσσες εξελίσσονται συνεχώς και γίνονται αποτελεσματικές γλώσσες επαφής που χρησιμοποιούνται σε περιβάλλοντα μάθησης, αναψυχής και εργασίας [30].

Η νοηματική γλώσσα παράγεται σε έναν τρισδιάστατο χώρο που περιλαμβάνει διάφορα χαρακτηριστικά και εισροές, συμπεριλαμβανομένης της κίνησης των χεριών, της θέσης, του προσανατολισμού και της διαμόρφωσης των χεριών και της έκφρασης του προσώπου και του σώματος [31]. Παρόμοια με τις προφορικές και γραπτές γλώσσες,

οι νοηματικές γλώσσες έχουν επίσης δικά τους λεξιλογικά, φωνητικά, φωνολογικά, συντακτικά, σημασιολογικά και πραγματολογικά χαρακτηριστικά. Επομένως, οι νοηματικές γλώσσες είναι χαρακτηριστικές για κάθε χώρα και πολιτισμό [32]. Δεν περιορίζονται στην απλή τεχνική ενός νοήματος - περιλαμβάνουν όλη τη δυναμική της επικοινωνίας που χαρακτηρίζει τα ανθρώπινα όντα. Η κίνηση των χεριών και η διαμόρφωση των χειρονομιών είναι ουσιώδεις μαζί με την έκφραση του προσώπου και την κίνηση του σώματος, καθώς αυτές είναι θεμελιώδεις για τη διάκριση του νοήματος που μεταφέρεται από τις κινήσεις των χεριών.

Η νοηματική γλώσσα είναι μια γλώσσα κίνησης και χώρου που υπακούει σε συγκεκριμένες παραμέτρους. Όσον αφορά τη ΠΝΓ, οι εμπλεκόμενες παράμετροι είναι η διαμόρφωση του/των χεριού/ων, το σημείο άρθρωσης (ή το μέρος), ο προσανατολισμός, η κίνηση (ευθεία, προς τα πάνω, προς τα κάτω, κυκλική) και τα στοιχεία που δεν αφορούν το χέρι (έκφραση προσώπου, κίνηση σώματος).

Σλοβενία

Η Σλοβενική Νοηματική Γλώσσα - ΣΝΓ είναι η επίσημη γλώσσα για τα άτομα με προβλήματα ακοής. Βασίζεται στη χρήση των χεριών, των εκφράσεων του προσώπου, των ματιών και των χειλιών και της κίνησης του σώματος. Ένα δακτυλικό αλφάβητο μπορεί να χρησιμοποιηθεί μαζί με τη νοηματική γλώσσα. Η ΣΝΓ δεν έχει την ίδια γραμματική με την ομιλούμενη γλώσσα και είναι ανεξάρτητη από την ομιλούμενη γλώσσα.

Η έκδοση του νόμου για τη χρήση της σλοβενικής νοηματικής γλώσσας είχε φέρει ένα σημαντικό βήμα προς τα εμπρός [32]. Έδωσε τη δυνατότητα στους κωφούς να χρησιμοποιούν τη νοηματική γλώσσα στην καθημερινή ζωή και στις δημόσιες υπηρεσίες. Παρέχει επίσης το δικαίωμα χρήσης της νοηματικής γλώσσας σε όλες τις άλλες καταστάσεις της ζωής στις οποίες η κώφωση ενός κωφού αποτελεί εμπόδιο. Πιο συγκεκριμένα, αυτό σημαίνει το δικαίωμα των κωφών να χρησιμοποιούν τη σλοβενική νοηματική γλώσσα στην επικοινωνία, το δικαίωμα προσαρμοσμένων τεχνικών επικοινωνίας και το δικαίωμα διερμηνέα για τη ΣΝΓ. Τα δικαιώματα περιλαμβάνουν επίσης όλες τις μορφές κοινωνικής ζωής, με ίσα δικαιώματα και ίσες ευκαιρίες με αυτά που απολαμβάνουν τα άτομα χωρίς προβλήματα ακοής. Η Ευρωπαϊκή Ένωση υποστηρίζει τις μειονοτικές γλώσσες της κοινότητας των κωφών ως μοναδική έκφραση

της γλωσσικής ποικιλομορφίας του ευρωπαϊκού πολιτιστικού χώρου και τα κράτη μέλη ζητούν τη διατήρηση και προώθησή τους [24].

Στη Σλοβενία, υπάρχουν τρία μοντέλα υπογραφής [33]:

1. Η σλοβενική νοηματική γλώσσα είναι ένα φυσικό νοηματικό σύστημα με ιδιαίτερα ανεπτυγμένο χειροκίνητο-οπτικό τρόπο έκφρασης.
  - Διαφορετική δομή από τη σλοβενική γλώσσα,
  - Δεν χρησιμοποιείται σε συνδυασμό με την ομιλούμενη σλοβενική γλώσσα,
  - Χρησιμοποιείται από κωφούς ενήλικες και κωφά παιδιά και από ακούοντα παιδιά κωφών γονέων.
2. Η σλοβενική σε νοήματα είναι ένας συνδυασμός στοιχείων της σλοβενικής νοηματικής γλώσσας και του προφορικού λόγου.
  - Χρησιμοποιείται ταυτόχρονα με την ομιλούμενη σλοβενική γλώσσα,
  - Η σειρά των χειρονομιών είναι η ίδια με τη σειρά των λέξεων στα σλοβενικά (χωρίς τις καταλήξεις),
  - Χρησιμοποιείται από κωφούς σε συζητήσεις με ακούοντες και αντίστροφα, από εκπαιδευτικούς που έχουν και ακούοντες μαθητές στην τάξη και από διερμηνείς κατά τη διερμηνεία προφορικού ή γραπτού λόγου,
  - Οι χειρονομίες ακολουθούν τις λέξεις, κάτι που ονομάζουμε ταυτόχρονη επικοινωνία, και είναι μοναδικό επειδή χρησιμοποιεί δύο γλώσσες ταυτόχρονα.
3. Κυριολεκτική μετάφραση από τα σλοβενικά:
  - Ακολουθήστε τις σλοβενικές λέξεις προσθέτοντας επιθήματα χρησιμοποιώντας το δακτυλικό αλφάβητο,
  - Χρησιμοποιείται στην τάξη (π.χ. υπαγορεύσεις),
  - Οι ενήλικες κωφοί δεν το χρησιμοποιούν.

Τα στοιχεία της νοηματικής γλώσσας περιλαμβάνουν χειρονομίες, εκφράσεις του προσώπου, κινήσεις του σώματος και το δακτυλικό αλφάβητο. [33]. Σε γενικές γραμμές, η ΣΝΓ είναι παρόμοια με τη γερμανική και την αυστριακή νοηματική γλώσσα.

Κάθε χειρονομία έχει φωνολογική δομή και αποτελείται από τέσσερα στοιχεία (σχήμα χεριών ή δακτύλων, κίνηση, προσανατολισμός παλάμης και θέση). Η αλλαγή οποιουδήποτε από τα στοιχεία αλλάζει το νόημα της χειρονομίας. Στην ΣΝΓ, οι διάφορες χειρονομίες είναι ένα συγκεκριμένο σχήμα του ενός ή και των δύο χεριών σε κίνηση. Τα πιθανά σχήματα χεριών αποτελούνται από 29 σχήματα/σημάδια γραμμμάτων (25 σλοβενικά και 4 ξένα) και ορισμένα άλλα σχήματα. Συνολικά υπάρχουν 44 σχήματα χεριών. Με διαφορετική κίνηση και ταχύτητα της ίδιας χειρονομίας, μπορούμε να αλλάξουμε το νόημα της χειρονομίας (π.χ. δέντρο -> δέντρα -> δάσος). Η κίνηση μπορεί να είναι αργή, κανονική ή γρήγορη. Αυτό επικοινωνεί κάποια πρόσθετη σημασία του γεγονότος.

Οι εκφράσεις του προσώπου αποτελούν βασικό στοιχείο της νοηματικής γλώσσας. Μπορούν να χρησιμοποιηθούν μόνες τους ή να συνδυαστούν με μια χειρονομία που τονίζουν. Με αυτήν διαμορφώνουμε τη δομή των προτάσεων και των κειμένων. Τα συναισθήματα, η διάθεση και η σκέψη φαίνονται και εκφράζονται στο πρόσωπο, στο οποίο, περισσότερο από ό,τι στις χειρονομίες, εστιάζεται το βλέμμα των ακροατών. Η κίνηση του σώματος (παντομίμα) συνοδεύει τις χειρονομίες και τις εκφράσεις του προσώπου. Με μια απλή κίνηση του σώματος μπορούμε να εκφράσουμε και ορισμένες δηλώσεις (π.χ. ανασήκωμα των ώμων = δεν ξέρω).

Το δακτυλικό αλφάβητο δεν αποτελεί πραγματικό στοιχείο της νοηματικής γλώσσας, διότι συνδέεται με τη γνώση της προφορικής/γραφικής γλώσσας, η οποία δεν αποτελεί μέρος της νοηματικής γλώσσας. Το δακτυλικό αλφάβητο είναι απλώς ένα συνοδευτικό στοιχείο. Χρησιμοποιείται για ονόματα προσώπων και τόπων, λέξεις για τις οποίες δεν γνωρίζουμε τις χειρονομίες, ξένες λέξεις και καταλήξεις κλίσεων (επιθέματα) κατά την εκμάθηση της σλοβενικής γλώσσας.

Μια από τις πιο ιδιαίτερες ιδιότητες της γραπτής σλοβενικής γλώσσας είναι η λεγόμενη κλίση. Αυτό σημαίνει ότι τα άκρα των λέξεων αλλάζουν ανάλογα με τις περιστάσεις. Στη σλοβενική γλώσσα, τα ουσιαστικά κλίνουν για έξι περιπτώσεις και τρεις αριθμούς. Τα επίθετα και οι περισσότερες αντωνυμίες φθίνουν επιπλέον και για τα τρία γένη. Η Σλοβενική Νοηματική Γλώσσα το παραλείπει αυτό και χρησιμοποιεί

πρόσθετες/προσαρμοσμένες χειρονομίες όπου είναι απαραίτητο (π.χ. για τον πληθυντικό αριθμό). Εξαιρέση αποτελεί το προαναφερθέν μοντέλο νοηματικής κατά λέξη μετάφρασης, όπου συμπεριλαμβάνονται και οι πτώσεις (με την ορθογραφία)-χρησιμοποιείται κατά την εκμάθηση της γραπτής σλοβενικής γλώσσας.

2.1 Πολιτικές και νομικό καθεστώς

Η παρούσα ενότητα θα εξετάσει εν συντομία τις πολιτικές που σχετίζονται με τους κωφούς, το νομικό καθεστώς των εθνικών νοηματικών γλωσσών και τις ειδικές πολιτικές που εφαρμόζονται στην εκπαίδευση και τη γενική διαβίωση.

Κύπρος

Οι συγκεκριμένες πολιτικές που εφαρμόζονται στην Κύπρο, όπως ψηφίστηκαν από το κυπριακό κοινοβούλιο, είναι η Αναγνώριση της Κυπριακής Νοηματικής Γλώσσας (66 (I) 2006) και το 2008 ο περί Αναγνώρισης της Κυπριακής Γλώσσας (Γροποποιητικός) Νόμος (36 (I) 2008), που ακολούθησε.

Η Κυπριακή Νοηματική Γλώσσα ορίζεται από τη Νομοθεσία ως:

"οπτικός κώδικας επικοινωνίας, ο οποίος χρησιμοποιείται, είτε ως μοναδικός, είτε ως συμπλήρωμα του λόγου, για την επικοινωνία μεταξύ κωφών και άλλων ατόμων, με βάση την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα, όπως αυτή έχει εξελιχθεί και χρησιμοποιείται στην Κύπρο, ανεξάρτητα από τη μητρική γλώσσα των ατόμων αυτών, και ο οποίος κώδικας βασίζεται είτε σε διάφορες κινήσεις των δακτύλων, συμπεριλαμβανομένων των κινήσεων των δακτύλων ή του χεριού ή του κεφαλιού ή του σώματος, είτε σε διάφορες εκφράσεις του προσώπου ή και σε συνδυασμό με τέτοιες κινήσεις και εκφράσεις, οι οποίες συμβολίζουν διαφορετικές, αντίστοιχες έννοιες".

Εκτός από τον παραπάνω ορισμό, παρόμοιοι ορισμοί για τους Κωφούς δίνονται επίσης από την Ομοσπονδία Κωφών και τη Σχολή Κωφών.

Αναφέρεται επίσης ότι η γνώση της Κυπριακής Νοηματικής Γλώσσας αναγνωρίζεται ως κύριο πρόσόν για την απασχόληση, ενώ το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού έχει την αποκλειστική αρμοδιότητα να εκδίδει Πιστοποιητικό Γνώσης της Κυπριακής Νοηματικής Γλώσσας.

Τέλος, καθορίζονται μέτρα και νομικά πλαίσια για την εφαρμογή του νόμου, όπως:

- Διευκολύνσεις για τη χρήση διερμηγέα ΚΝΓ,
- Πρόσληψη στη Σχολή Κωφών εκπαιδευτικών,
- Έκδοση εγχειριδίων για την εγγραφή της ΚΝΓ και δωρεάν διάθεσή τους,
- Η ΚΝΓ θα πρέπει να διδάσκεται προαιρετικά στα δημόσια σχολεία.

Γερμανία

Στη Γερμανία υπάρχουν 16 ομόσπονδα κρατίδια, το καθένα με εκλεγμένο κοινοβούλιο και κυβέρνηση. Όλα τα κρατίδια έχουν ανεξάρτητη διαδικασία λήψης αποφάσεων που περιλαμβάνει όλες τις νομικές ενέργειες που αφορούν εκπαιδευτικά θέματα και την αναγνώριση της Νοηματικής Γλώσσας. Έτσι, οι αποφάσεις λαμβάνονται εν μέρει σε επίπεδο κρατιδίων και εν μέρει σε ομοσπονδιακό επίπεδο [34].

Ο Γερμανικός Σύνδεσμος Κωφών αγωνίζεται για την αναγνώριση της Γερμανικής Νοηματικής Γλώσσας από το 1989. Εκείνη την εποχή, η εκπαίδευση ήταν εντελώς προφορική με μικρή χρήση της γερμανικής νοηματικής γλώσσας. Τα κύρια αιτήματα ήταν η δυνατότητα σπουδών της Γερμανικής Νοηματικής Γλώσσας στα πανεπιστήμια, η ένταξη της Γερμανικής Νοηματικής Γλώσσας στα σχολεία, η εκπαίδευση διερμηγέων νοηματικής γλώσσας, σαφείς ρυθμίσεις σχετικά με την αμοιβή των διερμηγέων Γερμανικής Νοηματικής Γλώσσας κ.λπ. Στις αρχές της δεκαετίας του 1990, υπήρξε ένα ευρύ φάσμα πολιτικών πράξεων. Για παράδειγμα, οργανώθηκε διαδήλωση κατά τη διάρκεια του φεστιβάλ πολιτισμού των κωφών στο Αμβούργο. Μέχρι σήμερα, η Γερμανική Ένωση Κωφών κατάφερε να επιτύχει πολλά πράγματα σε εθνικό επίπεδο. Το 1994, οι 16 υπουργοί Εργασίας και όλοι οι υπουργοί Κοινωνικών Υποθέσεων έλαβαν την απόφαση αναγνώρισης της Γερμανικής Νοηματικής Γλώσσας. Ωστόσο, η πρώτη συζήτηση στο γερμανικό κοινοβούλιο για την αναγνώριση της Γερμανικής Νοηματικής Γλώσσας έγινε το 1998 [34].

Ο ομοσπονδιακός νόμος περί ίσων ευκαιριών για τα άτομα με αναπηρία εγγυάται την ισότιμη συμμετοχή των ατόμων με αναπηρία στην κοινωνία και τους δίνει τη δυνατότητα να ζήσουν μια αυτοκαθοριζόμενη ζωή. Στο επίκεντρο του νόμου αναγνωρίζεται η Γερμανική Νοηματική Γλώσσα ως αυτοτελής γλώσσα και διασφαλίζεται η προσβασιμότητα των κωφών σε όλους τους τομείς της ζωής. Από το 2002 που τέθηκε σε ισχύ ο νόμος, έχουν καταβληθεί πολλές προσπάθειες για να

διευκολυνθεί η προσβασιμότητα των κωφών σε όλους τους τομείς της ζωής, ιδίως στην εκπαίδευση [34].

Ελλάδα

Το 1981 ψηφίστηκε ο νόμος για την ειδική εκπαίδευση. Το 1985, με το νόμο 1566/1985, η ειδική εκπαίδευση εντάχθηκε σε ένα δομικό και λειτουργικό σύστημα προσχολικής, πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα. Ωστόσο, μεγάλη πρόοδος σημειώθηκε όταν ο νόμος 2817/2000 αναγνώρισε επίσημα την ελληνική νοηματική γλώσσα στη δημόσια εκπαίδευση.

Η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα δεν είχε χρησιμοποιηθεί εκτενώς στην εκπαίδευση των κωφών παιδιών στην Ελλάδα και μέχρι το 2004 δεν αποτελούσε καν μέρος του προγράμματος σπουδών των σχολείων όπου φοιτούσαν κωφά παιδιά. Στη σύντομη ιστορία της εκπαίδευσης των κωφών στην Ελλάδα, η Ελληνική Νοηματική Γλώσσα είτε απαγορεύτηκε είτε περιθωριοποιήθηκε και μόνο τα τελευταία χρόνια αυξήθηκε σταδιακά η χρήση της στο εκπαιδευτικό σύστημα. Για την ανάπτυξη των Προγραμμάτων Σπουδών της ΕΝΓ λήφθηκαν υπόψη δημοσιευμένα και πειραματικά προγράμματα [29].

Ο κύριος στόχος του ελληνικού Υπουργείου Παιδείας είναι η παροχή ίσων ευκαιριών σε όλους τους μαθητές. Στο πλαίσιο αυτό, λαμβάνεται ιδιαίτερη μέριμνα για την ισότιμη ένταξη της Ειδικής Αγωγής στο γενικό σχολείο. Ως εκ τούτου, υπάρχει ένα κοινό σχέδιο για την εκπαίδευση όλων των ομάδων μαθητών. Στόχος του προγράμματος σπουδών της ΕΝΓ δεν είναι μόνο η εκμάθηση της ΕΝΓ ως πρώτης γλώσσας, αλλά και η εκμάθηση της ελληνικής γλώσσας, κυρίως στη γραπτή της μορφή, ως δεύτερης γλώσσας. Για το σκοπό αυτό, το πρόγραμμα σπουδών της ΕΝΓ είναι δομημένο με τέτοιο τρόπο ώστε όλα τα γραμματικά φαινόμενα της ΕΝΓ να διδάσκονται πριν από τη διδασκαλία των αντίστοιχων φαινομένων της ελληνικής γλώσσας. Η συγκριτική ανάλυση των γλωσσικών δομών των γλωσσών και η χρήση της πρώτης γλώσσας για την εκμάθηση της δεύτερης γλώσσας θα οδηγήσει στην κατάκτηση και των δύο γλωσσών με φυσικό και άνετο τρόπο. Βασική αρχή για την αποτελεσματική εφαρμογή του Προγράμματος Σπουδών της ΕΝΓ είναι η άριστη γνώση από τους εκπαιδευτικούς της ΕΝΓ και της Ελληνικής Γλώσσας, όπως απαιτεί η εφαρμογή προγραμμάτων διγλωσσης εκπαίδευσης. [29]

Πορτογαλία

Το άρθρο 74, 1. του πορτογαλικού Συντάγματος ξεκινά με τη διατύπωση ότι "Καθένας έχει δικαίωμα στην εκπαίδευση, εγγυημένα δικαιώματα για ίσες ευκαιρίες πρόσβασης και επιτυχίας στην εκπαιδευτική πορεία" [35], αποτελώντας υποχρέωση του πορτογαλικού κράτους, όπως ορίζεται νομικά στο άρθρο 1 του Συντάγματος. 74, αρ. 2, η), να προστατεύει τη ΠΝΓ και να την εκτιμά ως μέρος του πορτογαλικού πολιτισμού και ως εργαλείο που επιτρέπει την πρόσβαση στην εκπαίδευση και τις ίσες ευκαιρίες. Αυτή η συμπερίληψη και αναγνώριση στο πορτογαλικό Σύνταγμα έγινε το 1997. Ένα χρόνο αργότερα, η απόφαση αριθ. 7520/98, της 6ης Μαΐου, επεσήμανε τη σημασία της εκπαίδευσης των κωφών να πραγματοποιείται σε "διγλώσσα περιβάλλοντα, ευνοώντας την εκμάθηση της Πορτογαλικής Νοηματικής Γλώσσας καθώς και της γραπτής Πορτογαλικής Γλώσσας και τελικά της προφορικής Πορτογαλικής" [35]. Επιπλέον, στην ίδια απόφαση, αναγνωρίζεται η σημασία της ένταξης ενός κωφού παιδιού σε μια ομάδα κοινωνικοποίησης με άλλα κωφά παιδιά και ενήλικες. Μόνο με την άμεση επαφή με άλλα κωφά άτομα θα είναι δυνατόν για ένα παιδί να αποκτήσει και να αναπτύξει με φυσικό τρόπο τα απαιτούμενα μέσα επικοινωνίας και να μάθει πώς να βελτιώνεται [36], [37].

Σλοβενία

Ο τομέας της αισθητηριακής αναπηρίας και των δικαιωμάτων των ατόμων με προβλήματα ακοής καλύπτεται από ένα σύνολο νομικών ρυθμίσεων και εγγράφων με τα οποία η ομάδα αυτή των ατόμων με αναπηρία, τουλάχιστον σε νομοθετικό επίπεδο, διασφαλίζει ίσες ευκαιρίες στην εκπαίδευση, την απασχόληση, την υγεία και την κοινωνική φροντίδα και άλλες μορφές βοήθειας για την κάλυψη των ειδικών αναγκών τους. Το 2021 επιβεβαιώθηκε ότι το δικαίωμα χρήσης και ανάπτυξης της ΣΝΓ θα προστεθεί στο σύνταγμα της χώρας. Μετά την Αυστρία, τη Φινλανδία, την Ουγγαρία και την Πορτογαλία, η Σλοβενία θα είναι η πέμπτη χώρα της ΕΕ που θα εγγράψει το δικαίωμα στη νοηματική γλώσσα στο σύνταγμα της [38].

Βασικοί κανονισμοί και προγράμματα που παρέχουν ίσες ευκαιρίες και εξαλείφουν τις διακρίσεις λόγω αναπηρίας είναι:

- το άρθρο 14 του Συντάγματος της Δημοκρατίας της Σλοβενίας, το οποίο ρητά "εγγράται ίσα ανθρώπινα δικαιώματα και θεμελιώδεις ελευθερίες

ανεξαρτήτως εθνικής καταγωγής, φυλής, φύλου, γλώσσας, θρησκείας, πολιτικών ή άλλων πεποιθήσεων, οικονομικής κατάστασης, γέννησης, εκπαίδευσης, κοινωνικής κατάστασης, αναπηρίας ή οποιασδήποτε άλλης προσωπικής περίπτωσης" [24], [39].

- Ο νόμος για τη χρήση της σλοβενικής νοηματικής γλώσσας [32] παρέχει στους κωφούς το δικαίωμα να χρησιμοποιούν τη σλοβενική νοηματική γλώσσα σε διαδικασίες ενώπιον οποιασδήποτε κρατικής ή τοπικής δημόσιας υπηρεσίας. Αναγνωρίζει επίσης το δικαίωμα χρήσης της νοηματικής γλώσσας σε όλες τις άλλες καταστάσεις της ζωής. Ένα κωφό άτομο έχει το δικαίωμα πρόσβασης σε πληροφορίες σε κατάλληλη μορφή. Το δικαίωμα αυτό ασκείται με τη βοήθεια διερμηνέα της σλοβενικής νοηματικής γλώσσας. Ο νόμος ορίζει τη νοηματική γλώσσα ως γλώσσα επικοινωνίας κωφών ατόμων ή ως φυσικό μέσο επικοινωνίας κωφών ατόμων.
- Η Εθνοσυνέλευση της Δημοκρατίας της Σλοβενίας, κατά την 37η συνεδρίασή της στις 2. Απριλίου 2008, επικύρωσε τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία.

Υπάρχει επίσης και άλλη νομοθεσία που αφορά τους κωφούς και τα άτομα με προβλήματα ακοής: Ο νόμος για την εξίσωση των ευκαιριών για τα άτομα με αναπηρία, ο νόμος για την τοποθέτηση παιδιών με ειδικές ανάγκες, οι κανόνες για την πρόσθετη τεχνική και φυσική βοήθεια για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες [40]–[42]. Απαγόρευση και πρόληψη των διακρίσεων λόγω αναπηρίας διατάξεις που περιέχονται στον νόμο για την εφαρμογή της αρχής της ίσης μεταχείρισης [43], ο νόμος περί εργασίας [44], ο νόμος για την επαγγελματική αποκατάσταση και την απασχόληση των ατόμων με αναπηρία [45], και ο νόμος για την πρόληψη της ενδοοικογενειακής βίας [46].

Επιπλέον, υπάρχει ένα ψήφισμα σχετικά με το Εθνικό Πρόγραμμα για τη γλωσσική πολιτική 2014-2018 [47], ένα σχέδιο δράσης για τα γλωσσικά χαρακτηριστικά [48], ένα σχέδιο δράσης για την εκμάθηση της γλώσσας και ένα πρόγραμμα δράσης για τα άτομα με ειδικές ανάγκες για την περίοδο 2014 - 2021 [49]. Σκοπός αυτών των προγραμμάτων είναι η προώθηση, η προστασία και η διασφάλιση της πλήρους και ισότιμης απόλαυσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρία και η προώθηση του σεβασμού της αξιοπρέπειάς τους.

2.2 Μάθηση

Αυτή η ενότητα είναι αφιερωμένη στα εκπαιδευτικά συστήματα που υπάρχουν στις χώρες εταίρους του έργου για την εκπαίδευση των κωφών μαθητών και την εκμάθηση των εθνικών νοηματικών γλωσσών.

Κύπρος

Ακόμα και πριν από την αναγνώρισή της, η Κυπριακή Νοηματική Γλώσσα διδασκόταν κυρίως κατά τη διάρκεια εκπαιδευτικών προγραμμάτων από το Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού σε εθνική κλίμακα και οι εκπαιδευτές της ήταν κυρίως κωφοί. Τα προγράμματα αυτά μπορούν να τα παρακολουθήσουν είτε κωφοί είτε μη κωφοί, και με την ολοκλήρωση κάθε προγράμματος οι συμμετέχοντες λαμβάνουν πιστοποιητικό παρακολούθησης.

Οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να παρακολουθήσουν προγράμματα κατάρτισης σε τέσσερα επίπεδα για την εκμάθηση της Κυπριακής Νοηματικής Γλώσσας. Όμως η ολοκλήρωσή τους δεν προϋποτίθεται ως κριτήριο για την άσκηση του επαγγέλματος του Διερμηνέα ΚΝΓ. Εκτός από τα προγράμματα κατάρτισης, μαθήματα εκμάθησης της ΚΝΓ προσφέρονται και σε Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα (δημόσια και ιδιωτικά) ως μαθήματα επιλογής για τους φοιτητές.

Γενικά, στην Κύπρο δεν υπάρχει επίσημο πρόγραμμα σπουδών για τη διδασκαλία της Κυπριακής Νοηματικής Γλώσσας. Το ίδιο ισχύει και για τη διδασκαλία της ΚΝΓ στα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα και τα Πανεπιστήμια της Κύπρου. Ωστόσο, ορισμένοι καθηγητές χρησιμοποιούν το Κοινό Ευρωπαϊκό Πλαίσιο Αναφοράς για τις Γλώσσες για να προσαρμόσουν τα επίπεδα εκμάθησης της ΚΝΓ στα πρότυπα του πλαισίου και αναλόγως να αναφέρουν τα επίπεδα των γνώσεων που λαμβάνουν.

Υπάρχει ένα ειδικό σχολείο για κωφούς στην Κύπρο, όπου οι δάσκαλοι δεν μιλούν απαραίτητα την ΚΝΓ, αλλά υπάρχουν διερμηνείς που μιλούν. Κατά τη διάρκεια των μαθημάτων, η ίδια η ΚΝΓ δεν διδάσκεται. Οι καθηγητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, κυρίως, δεν είναι υποχρεωμένοι να γνωρίζουν την ΚΝΓ. Ως αποτέλεσμα, ο διερμηνέας παίζει μερικές φορές διπλό ρόλο (διερμηνέας και εκπαιδευτής της ΚΝΓ), καθώς η πλειοψηφία των κωφών μαθητών προέρχεται από ακούοντες γονείς και δεν έχει επαφή με την ΚΝΓ πριν από το σχολείο.

Γερμανία

Η γερμανική εκπαίδευση είναι ένα αποκεντρωμένο σύστημα λόγω της ανεξάρτητης διαδικασίας λήψης αποφάσεων των 16 ομόσπονδων κρατιδίων. Η αποκέντρωση επηρεάζει το σχολικό σύστημα καθώς και τις ακολουθούμενες μεθόδους. Το γενικό σχολικό σύστημα χωρίζεται σε τρία τμήματα, τα οποία είναι το πρωτοβάθμιο επίπεδο (τάξεις 1-4), το κατώτερο δευτεροβάθμιο επίπεδο (τάξεις 5-10) και το ανώτερο δευτεροβάθμιο επίπεδο (από την 11η τάξη). Οι μαθητές κατατάσσονται σε διαφορετικές εκπαιδευτικές διαδρομές από τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση και μετά. Περαιτέρω, υπάρχουν επίσης ειδικά σχολικά συστήματα για παιδιά με αναπηρίες, π.χ. νοητική ανάπτυξη, μάθηση, γλώσσα, συναισθηματική και κοινωνική ανάπτυξη, όραση και ακοή. Τα σχολεία αυτά υπάγονται επίσης στο αντίστοιχο Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού ενός ομόσπονδιακού κρατιδίου [50].

Για τα παιδιά με αναπηρία, η εκπαίδευση είναι υποχρεωτική και ξεκινά συνήθως από την ηλικία των 6. Σήμερα τα σχολεία αναζητούν τρόπους να συνδυάσουν την προφορική-ακουστική και τη διγλωσση εκπαίδευση κάτω από μία στέγη. Προκειμένου να προωθηθεί η διγλωσση γλωσσική διδασκαλία, πραγματοποιήθηκαν δύο σχολικά πειράματα στα ειδικά σχολεία του Αμβούργου και του Βερολίνου σε σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Σε αυτό το πείραμα χρησιμοποιήθηκαν τόσο η νοηματική όσο και η προφορική γλώσσα στην εκπαιδευτική διαδικασία για την ανάπτυξη της μεταγλωσσικής επίγνωσης. Επιπλέον, χρησιμοποιήθηκαν ομάδες κωφών και ακούοντων εκπαιδευτικών. Ο κωφός δάσκαλος διδάσκει ΓΝΓ, και οι ακούοντες δάσκαλοι διδάσκουν προφορική γλώσσα στα γερμανικά και υποστηρίζεται με νοηματική γλώσσα. Αυτό το πείραμα επέτρεψε στους μαθητές να μάθουν και τα δύο. Περαιτέρω, η πρόσβασή τους στη Γερμανική Νοηματική Γλώσσα διευκόλυνε την εκμάθηση της γερμανικής γλώσσας. Το 2009, η Γερμανία υπέγραψε τη Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών για τα δικαιώματα των ατόμων με αναπηρία, η οποία διασφαλίζει το δικαίωμα στη νοηματική γλώσσα στην εκπαίδευση και στη φοίτηση σε γενικά σχολεία. Η διγλωσση εκπαίδευση, ωστόσο, δεν εφαρμόζεται ακόμη σε όλα τα γερμανικά κρατίδια. Στα πρώτα στάδια της εκπαίδευσης, οι γονείς παιδιών με προβλήματα ακοής έχουν την ελεύθερη βούληση να επιλέξουν μεταξύ της εκπαίδευσης των παιδιών τους σε σχολεία με ειδικές ανάγκες ή σε κανονικά σχολεία στα οποία απαιτείται διερμηνέας. Στην περίπτωση των κανονικών σχολείων, οι γονείς μπορούν να ζητήσουν βοήθη ένταξης για τα παιδιά τους [50].

Πριν υπάρξουν διαλέξεις ΓΝΓ, μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του 1980, οι μαθητές μπορούσαν να συμμετέχουν σε "μαθήματα νοηματικής" στα οποία αποκτούσαν νοήματα που συνοδεύουν την ομιλία (LBG), δηλαδή νοήματα παράλληλα με την αντίστοιχη προφορική λέξη. Η γραμματική του γερμανικού προφορικού λόγου παραμένει η ίδια στην περίπτωση των νοημάτων που συνοδεύουν τον λόγο. Επομένως, η LBG δεν είναι μια ανεξάρτητη φυσική γλώσσα όπως η Γερμανική Νοηματική Γλώσσα ή η γερμανική προφορική γλώσσα, αλλά ένας συνδυασμός των δύο. Με την LBG μπορούσε κανείς να επικοινωνήσει σε κάποιο βαθμό με κωφούς, εφόσον το θέμα της συζήτησης ήταν καθημερινό θέμα. Έτσι, η μέθοδος άρθρωσης της LBG ήταν περιορισμένη και δεν επαρκούσε για την επικοινωνία με κωφούς σε όλες τις περιπτώσεις.

Στα τέλη της δεκαετίας του 1980 ξεκίνησαν τα μαθήματα ΓΝΓ, τα οποία προσφέρονταν παράλληλα με τα μαθήματα LBG. Τα μαθήματα ΓΝΓ υποστηρίχθηκαν πλήρως από την Ομοσπονδιακή Ένωση Καθηγητών Μαθημάτων Νοηματικής Γλώσσας. Αυτό οδήγησε σε αύξηση του αριθμού των προσφερόμενων μαθημάτων ΓΝΓ από το 1990, γεγονός που οδήγησε επίσης σε αύξηση του αριθμού των εκπαιδευτών νοηματικής γλώσσας κωφών. Το μάθημα της Γερμανικής Νοηματικής Γλώσσας εισήχθη σε ορισμένα ομόσπονδα κρατίδια, συγκεκριμένα στο Βερολίνο, το Βρανδεμβούργο, το Αμβούργο, τη Βαυαρία και το Sachsen-Anhalt. Αυτό δεν ήταν πλέον η διδασκαλία των ακουόντων πώς να επικοινωνούν με τους κωφούς στη δική τους γλώσσα χρησιμοποιώντας συνοδευτικά νοήματα. Αντιθέτως, οι ακούοντες διδάσκονταν τη νοηματική γλώσσα ως μια ξένη γλώσσα από μόνη της, αρθρώνοντας μη λεκτικά και οπτικά χρησιμοποιώντας τα γραμματικά χαρακτηριστικά με τη μορφή χειροκίνητων στοιχείων ομιλίας, εκφράσεων του προσώπου, θέσης στον ωφέλιμο χώρο, τροποποιήσεων ρημάτων κ.λπ. Κατά συνέπεια, στην τάξη ΓΝΓ, ο κανόνας ήταν ότι οι ακούοντες πρέπει να επικοινωνούν σιωπηλά στην τάξη. Επιπλέον, οι εκπαιδευτές νοηματικής γλώσσας πρέπει να είναι σε θέση να διδάξουν στους ακούοντες μαθητές νοηματικής γλώσσας όχι μόνο πώς να μιλούν σιωπηλά, αλλά και να τους εμπλέξουν σε μια πολιτιστική και ανταλλαγή ιδεών με την κοινότητα των κωφών. Ως αποτέλεσμα, αντί να μιλούν, οι μαθητές νοηματικής γλώσσας πρέπει να χρησιμοποιούν το σώμα τους για σκοπούς οπτικής επικοινωνίας και σιωπηλής άρθρωσης για να αποκτήσουν επιτυχώς τη ΓΝΓ.

Η εκπαίδευση των εκπαιδευτικών ειδικής αγωγής με ιδιαίτερη έμφαση στην ακοή πραγματοποιείται σε πέντε πανεπιστήμια της Γερμανίας. Αυτά είναι το Βερολίνο, το Αμβούργο, η Χαϊδελβέργη, η Κολωνία και το Μόναχο. Τα πανεπιστήμια προσφέρουν προγράμματα πτυχιακών και μεταπτυχιακών σπουδών τα οποία ακολουθούνται από μια περίοδο κατάρτισης δύο ετών σε σχολεία [50].

Δεδομένου ότι το εκπαιδευτικό σύστημα στη Γερμανία διαφέρει από κρατίδιο σε κρατίδιο, χρησιμοποιούνται διαφορετικές προσεγγίσεις στην εκπαιδευτική διαδικασία. Ωστόσο, η πλειονότητα των γερμανικών σχολείων για κωφούς χρησιμοποιεί τα νοήματα της προφορικής γλώσσας. Εδώ, δίνεται ένα συγκεκριμένο βοήθημα οπτικοποίησης για την ταυτόχρονη ανάγνωση των προφορικών λέξεων. Υπάρχουν πράγματι λίγα σχολεία για κωφούς που προσαρμόζουν την ιδέα της διγλωσσης διδασκαλίας και της διδασκαλίας ΓΝΓ. Για παράδειγμα, στη Βαυαρία και το Αμβούργο, το μάθημα της Γερμανικής Γλώσσας και το μάθημα της Γερμανικής Νοηματικής Γλώσσας αποτελούν κανονικά μαθήματα διδασκαλίας στα σχολεία κωφών. Ωστόσο, ως προσέγγιση της διγλωσσης διδασκαλίας, δεν υπάρχει ακόμη αδιαμφισβήτητη μεθοδολογία στη Γερμανία. Κατ' αρχήν χρησιμοποιείται το μοντέλο διγλωσσίας του Αμβούργου. Η βασική ιδέα του μοντέλου είναι ότι η διγλωσση διδασκαλία πραγματοποιείται από κωφούς εκπαιδευτικούς μαζί με ακούοντες εκπαιδευτικούς στη νοηματική, τη γραπτή και την προφορική γλώσσα. Εδώ ο κωφός δάσκαλος εκπροσωπεί τη γερμανική νοηματική γλώσσα και ο ακούων δάσκαλος εκπροσωπεί τη γερμανική προφορική γλώσσα με την ιδέα του υποβάθρου ότι η ΓΝΓ είναι ο πυρήνας της διδασκαλίας.

Ελλάδα

Κατά τη διάρκεια της βασικής εκπαίδευσης, οι κωφοί μαθητές πρέπει να διδάσκονται τους κανόνες γραμματικής και συντακτικού τόσο της Ελληνικής όσο και της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας. Επίσης, η διδασκαλία του λεξιλογίου αποτελεί θεμέλιο λίθο στη διδασκαλία της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας. Για την αξιολόγηση των μαθητών, δίνεται έμφαση στην ικανότητα αναγνώρισης του λεξιλογίου σε ένα περιβάλλον καθώς και στην ικανότητα λήψης πληροφοριών από ένα σημαίνοντα της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας [29].

Τα θέματα που επεξεργάζονται οι μαθητές είναι οι καθημερινοί χαιρετισμοί, οι ερωτήσεις, τα έπιπλα, τα μέσα μεταφοράς, οι γεωγραφικές περιοχές, η ώρα, το ημερολόγιο, τα Χριστούγεννα, η ζωή στην πόλη, η ζωή στο χωριό, το Πάσχα, η ένδυση, οι χαρακτηρισμοί, η χρήση ταξινομητών, τα ζώα, τα επαγγέλματα, οι οικογενειακές σχέσεις, οι δραστηριότητες στην αγορά, η τράπεζα, το ταχυδρομείο, το εργοστάσιο, η αστυνομία, το νοσοκομείο.

Στο δημοτικό σχολείο, οι μαθητές είναι σε θέση να αναγνωρίζουν και να περιγράφουν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά της ΕΝΓ και να εξηγούν τη σημασία του βλέμματος και των μη κινητικών ενδείξεων [29].

Αναγνωρίζουν, μεταφέρουν και περιγράφουν έννοιες και σημεία στη βασική τους μορφή και στην κλίση ή σε συνδυασμό με ταξινομητές και την κλίση ουσιαστικών, ρημάτων και επιθέτων. Μαθαίνουν την παραγωγή και την κατηγοριοποίηση των ουσιαστικών στην ΕΝΓ και την παραγωγή ορισμών ουσιαστικών. Μαθαίνουν επίσης την αναγνώριση και το σχηματισμό ρημάτων και το σχηματισμό ρηματικών ορισμών στην ΕΝΓ, το σχηματισμό ζευγών ουσιαστικού-ρήματος και τους διάφορους τύπους ταξινομητών στην ΕΝΓ και την ενσωμάτωσή τους σε ρήματα κίνησης και θέσης [29].

Βασικό στοιχείο της διδασκαλίας είναι η ανάπτυξη και η επίδειξη των δεξιοτήτων που απαιτούνται για τον ορισμό της γραμματικής των προτάσεων ΕΝΓ και την κατανόηση, αναγνώριση και χρήση των συστατικών στοιχείων των προτάσεων. Οι μαθητές εξοικειώνονται με την εκμάθηση, την αναγνώριση και το σχηματισμό των επιμέρους στοιχείων των προτάσεων της ΕΝΓ και την κατανόηση, αναγνώριση και χρήση των βασικών τύπων ερωτήσεων στην ΕΝΓ και τη διαφοροποίηση των καταφατικών προτάσεων από τις ερωτήσεις [29].

Μαθαίνουν να χρησιμοποιούν τις τέσσερις βασικές παραμέτρους του νοήματος, της οπτικής επαφής και της χρήσης του βλέμματος. Μαθαίνουν να κλίνουν τα ουσιαστικά, τα ρήματα και τα επίθετα και να σχηματίζουν χρόνους στην ΕΝΓ. Διδάσκονται τη διάκριση των κοινών από τα κύρια ουσιαστικά, τη χρήση της συμφωνίας ουσιαστικού/ρήματος και το σχηματισμό προτάσεων με βασικές συντακτικές δομές [29].

Τέλος, μαθαίνουν να εφαρμόζουν τις κατάλληλες γραμματικές αρχές που διέπουν τη χρήση των προσωπικών αντωνυμιών και το σχηματισμό δομών κατηγοριών ταξινομητών με αποδεικτούς συνδυασμούς στοιχείων του χεριού με χειρονομίες και κινήσεις. Σε αυτό το επίπεδο αρχίζει η ανάλυση της δομής των παραγώγων σημασιών με σκοπό την εύρεση των ετυμολογικών τους ριζών (π.χ. ζεύγη/οικογένειες ουσιαστικού-ρήματος-προσθέτου) [29].

Φυσικά, στην Ειδική Αγωγή, η μάθηση είναι ένας συνδυασμός πολλών παραγόντων. Το πρόγραμμα σπουδών είναι ένας τέτοιος παράγοντας, καθώς και τα κίνητρα από το οικογενειακό περιβάλλον. Τα θέματα υγείας και οι ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες που μπορεί να αντιμετωπίζουν οι κωφοί μαθητές (π.χ. δυσλεξία, αυτισμός, σύνδρομο Asperger, σύνδρομο Asher κ.λπ.) παίζουν επίσης σημαντικό ρόλο.

Η διδασκαλία της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας από ιδιωτικούς φορείς στην Ελλάδα αποτελείται από τέσσερις κύκλους σπουδών, καθένας από τους οποίους αποτελείται από εκατόν είκοσι ώρες διάρκειας οκτώ μηνών. Με την ολοκλήρωση αυτών των κύκλων, θεωρείται ότι κάποιος γνωρίζει την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα σε καλό επίπεδο και έχει το δικαίωμα να δώσει εξετάσεις για την επάρκεια της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας [29].

Για να αποκτήσει κάποιος τα προσόντα του ως δάσκαλος γλωσσομάθειας, πρέπει να περάσει επιτυχώς τις εθνικές εξετάσεις γλωσσομάθειας που διοργανώνει η Ελληνική Ομοσπονδία Κωφών δύο φορές το χρόνο. Συνήθως, οι κωφοί διδάσκουν ΕΝΓ σε μη κωφούς επειδή είναι φυσικοί ομιλητές της ΕΝΓ και για ηθικούς λόγους προκειμένου να έχουν ένα επάγγελμα ως δάσκαλοι.

Πορτογαλία

Στην Πορτογαλία, τα κωφά παιδιά έχουν διγλωσση εκπαίδευση (ΠΙΝΓ και Πορτογαλικά) από το δεύτερο μισό της δεκαετίας του 1980. Η διγλωσση εκπαίδευση αποσκοπεί στο να καταστήσει τους κωφούς μαθητές πλήρως ικανούς και στις δύο γλώσσες.

Το πρόγραμμα σπουδών της ΠΝΓ διατηρεί κάποιο παραλληλισμό με τις κατευθυντήριες γραμμές του προγράμματος σπουδών για την προσχολική εκπαίδευση, το εθνικό πρόγραμμα σπουδών της πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης και την ειδική οργάνωση του προγράμματος σπουδών για καθέναν από τους τρεις κύκλους του δημοτικού σχολείου, ιδίως την πορτογαλική ως μητρική γλώσσα και την ιστορία.

Αυτό το πρόγραμμα σπουδών της ΠΝΓ ως πρώτης γλώσσας δεν μπορεί να συγχέεται με ένα πρόγραμμα σπουδών της ΠΝΓ ως δεύτερης γλώσσας για τη διδασκαλία μη κωφών μαθητών. Η διδασκαλία μιας γλώσσας που αποκτάται με φυσικό τρόπο κατά τη διάρκεια της παιδικής ηλικίας είναι εντελώς διαφορετική από τη διδασκαλία μιας δεύτερης γλώσσας σε όσους δεν είχαν ποτέ επαφή με αυτή.

Το πρόγραμμα σπουδών για το μάθημα της Πορτογαλικής Νοηματικής Γλώσσας προορίζεται να αποτελέσει ρυθμιστικό μέσο για την απόκτηση και την ανάπτυξη της ως πρώτης γλώσσας της κοινότητας των κωφών. Εξετάζει τέσσερις κύριους τομείς: Αλληλεπίδραση στην ΠΝΓ, Αλφαριθμητισμό στην ΠΝΓ, Μελέτη της γλώσσας, ΠΝΓ στην κοινότητα και τον πολιτισμό.

Αλληλεπίδραση στην ΠΝΓ: Να εκφράζουν με ευχέρεια σκέψεις και συναισθήματα, σύμφωνα με τους κανόνες οπτικής επικοινωνίας και να προσαρμόζουν την παραγωγή στο πλαίσιο και τον συνομιλητή- να κατανοούν εύκολα την επίσημη και ανεπίσημη ΠΝΓ. Ο τομέας αυτός περιλαμβάνει, ειδικότερα, ικανότητες στο επίπεδο της οπτικής προσοχής, της κατανόησης, της διαπροσωπικής και ομαδικής επικοινωνίας, της παραγωγής, συμπεριλαμβανομένης της σκοπιμότητας, των ποικίλων επικοινωνιακών και επίσημων παραουσιάζσεων.

Ο γραμματισμός περιλαμβάνει συγκεκριμένα τη γενική κατανόηση και την κατανόηση των αφηγήσεων, ιδίως τα γλωσσικά παιχνίδια, τη λογοτεχνική ανάλυση, συμπεριλαμβανομένης της ανάλυσης της αφήγησης, την παραγωγή, το χιούμορ, την ποίηση, τη δραματοποίηση, τις γλωσσικές λειτουργίες και τη χρήση των πόρων.

Η μελέτη της γλώσσας περιλαμβάνει την ικανότητα κατανόησης και ανάλυσης των γραμματικών πτυχών της ΠΝΓ και των κοινωνικοπολιτισμικών παραλλαγών της, τη μελέτη της προέλευσης των χειρονομιών και της εξέλιξής τους. Αυτή η συνιστώσα καλύπτει τον σχηματισμό των χειρονομιών, τις μονάδες ελάχιστων τιμών (παράμετροι χειρονομιών), τις κατηγορίες χειρονομιών, τη σημασιολογία των πεδίων (που

αναπτύχθηκε από τον πρώτο κύκλο), το λεξιλόγιο, τη δομή της πρότασης, τη γλωσσική διόρθωση, την παραλλαγή της ΠΝΓ, τη σύγκριση μεταξύ των νοηματικών γλωσσών, το χειρονομιακό αλφάβητο και τη δακτυλογραφία και τη σύγκριση με την πορτογαλική γλώσσα.

Η ΠΝΓ στην Κοινότητα και τον Πολιτισμό περιλαμβάνει διάφορες πολιτιστικές και ιστορικές πτυχές που καθορίζουν την κοινότητα των κωφών, με την άμεση ή έμμεση συμμετοχή της, την έμμεση επίδραση στη ζωή των κωφών με την πάροδο του χρόνου και την ανάπτυξη μιας θετικής ταυτότητας και αυτοαντίληψης. Η Κοινότητα και ο Πολιτισμός περιλαμβάνουν πτυχές που σχετίζονται με την ταύτιση, την ταυτότητα και την υπερηφάνεια, την εκτίμηση της ΠΝΓ, τη διαφορετικότητα, την εθνική κοινότητα και τη διεθνή, την ιστορία, τις τεχνολογίες, την πολυπολιτισμικότητα και την ιδιότητα του πολίτη.

Το πρόγραμμα σπουδών για το μάθημα της Πορτογαλικής Νοηματικής Γλώσσας απευθύνεται σε όλα τα κωφά παιδιά, ανεξάρτητα από τον τύπο και τον βαθμό κώφωσης, την ηλικία κατά την οποία αποκτούν (είτε σε προηγούμενο, ταυτόχρονο ή μεταγενέστερο στάδιο κατάκτησης της γλώσσας) δυνατότητες ακουστικής-προφορικής αποκατάστασης. Έτσι, το πρόγραμμα σπουδών πρέπει να προσαρμόζεται σε όλα τα κωφά παιδιά, λαμβάνοντας υπόψη την ετερογένειά τους, τόσο όσον αφορά την ηλικία πρόσβασης στη διγλωσση εκπαίδευση όσο και το σύνολο των επικοινωνιακών δεξιοτήτων με τις οποίες έχουν πρόσβαση σε αυτήν.

Η περίληψη αυτή βασίστηκε σε έκθεση του πορτογαλικού Υπουργείου Παιδείας, Γενική Διεύθυνση Καινοτομίας και Ανάπτυξης Προγραμμάτων Σπουδών, η οποία περιγράφει το πρόγραμμα σπουδών για την εκμάθηση της ΠΝΓ [51].

Σλοβενία

Το πρώτο ίδρυμα για κωφά παιδιά, το οποίο λειτουργούσε στα σλοβενικά (και ιταλικά), ιδρύθηκε το 1840 στη Γκορίτσα [33]. Ωστόσο, το 1880, οι διεθνείς εκπαιδευτικοί κωφών συναντώνται σε αυτό που είναι γνωστό ως Διάσκεψη του Μιλάνου. Εκεί διακήρυξαν ότι ο προφορικός λόγος είναι η ανώτερη μέθοδος για τη διδασκαλία των κωφών και η νοηματική γλώσσα απαγορεύτηκε. Στη Σλοβενία οι πρώτες μορφές διαλέξεων (όχι στην εκπαίδευση) για τη σλοβενική νοηματική γλώσσα άρχισαν και πάλι το 1979 (η κοινότητα των κωφών τις χρησιμοποιούσε πριν, αλλά δεν διδάσκονταν και

μερικές φορές απαγορεύονταν στα σχολεία) [17]. Στη Σλοβενία, η νοηματική γλώσσα συμπεριλήφθηκε ξανά στην εκπαίδευση των κωφών μόλις το 1990 (άλλα στοιχεία αυτού που ονομάζεται ολική επικοινωνία είχαν ήδη συμπεριληφθεί) μετά το ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου για τις νοηματικές γλώσσες για κωφούς το 1988. Ξεκίνησε με ειδικά μαθήματα διδασκαλίας της σλοβενικής νοηματικής γλώσσας και σήμερα, ανάλογα με το επίπεδο εκπαίδευσης, αποτελεί μάθημα επιλογής ή υποχρεωτικό μάθημα στα σχολεία για κωφούς. Σήμερα υπάρχουν τρία ιδρύματα που προορίζονται για την εκπαίδευση των κωφών στη Σλοβενία. Και τα τρία ιδρύματα προσφέρουν εκπαίδευση για παιδιά προσχολικής ηλικίας μέχρι το τέλος του δημοτικού σχολείου. Το ίδρυμα στη Λιουμπλιάνα προσφέρει επίσης μια δευτεροβάθμια επαγγελματική και τεχνική σχολή με εκπαίδευση, γραφικά, ξυλουργική, μεταλλουργία και επαγγελματική τεχνολογία μέσω ενημέρωσης. Στις αίθουσες διδασκαλίας χρησιμοποιούνται επίσης διερμηνείς νοημάτων για να μεταφράζουν τα μαθήματα στη νοηματική γλώσσα, εφόσον είναι απαραίτητο. Η σλοβενική νοηματική γλώσσα αποτελεί επίσης μάθημα επιλογής και υποχρεωτικό μάθημα στην Παιδαγωγική Σχολή της Λιουμπλιάνα και στο μεταπτυχιακό πρόγραμμα σπουδών στην Παιδαγωγική Σχολή του Κόπερ [33].

Οι διερμηνείς στη Σλοβενία πιστοποιούνται από τη Σλοβενική Ένωση Διερμηνέων. Η πιστοποίηση περιλαμβάνει μια πιο θεωρητική πλευρά σχετικά με τα θέματα των κωφών-ωστόσο, ένα μεγάλο μέρος της είναι πιο πρακτικό, όπου ο υποψήφιος πρέπει να αποδείξει τις γνώσεις του στη διερμηνεία από την προφορική γλώσσα στη νοηματική και αντίστροφα. Η επιτροπή πιστοποίησης περιλαμβάνει τρεις πιστοποιημένους διερμηνείς και, μερικές φορές, πραγματικούς κωφούς [17]. Υπάρχει ένα πρόγραμμα κατάρτισης για τους διερμηνείς που μπορούν να παρακολουθήσουν πριν προσπαθήσουν να πιστοποιηθούν. Η εκπαίδευση διαρκεί 2 χρόνια και γίνεται τα Σαββατοκύριακα. [52].

Προκειμένου να ευαισθητοποιήσει το κοινό σχετικά με την ανάγκη αναγνώρισης της σλοβενικής νοηματικής γλώσσας, η Ένωση διερμηνέων της σλοβενικής νοηματικής γλώσσας ετοίμασε ένα σχέδιο δημοσίευσης ενός πρακτικού λεξικού πολυμέσων. Σήμερα, το λεξικό περιέχει σχεδόν δεκαοκτώ χιλιάδες λήμματα για τις πιο συχνά χρησιμοποιούμενες λέξεις στη σλοβενική ομιλούμενη γλώσσα, δομημένα σε επιμέρους κεφάλαια περιεχομένου. Συστατικό μέρος αυτού του λεξικού είναι ένας οδηγός για τη διδασκαλία και την εκμάθηση της νοηματικής γλώσσας με βάση τους γραμματικούς κανόνες της σλοβενικής. Το εγχειρίδιο αυτό εκπονήθηκε με βάση την παρατήρηση της γλώσσας που χρησιμοποιείται μεταξύ των κωφών. Η δημοσίευση του λεξικού σημαίνει

την εφαρμογή του ψηφίσματος για τη νοηματική γλώσσα, το οποίο εγκρίθηκε από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο το 1998 και με το οποίο το Κοινοβούλιο καλεί όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ να αναγνωρίσουν τη νοηματική γλώσσα των κωφών, το επάγγελμα του διερμηνέα νοηματικής γλώσσας και το δικαίωμα των κωφών σε διερμηνέα.

3 Διεθνής Νοηματική

Η Διεθνής Νοηματική (ΔΝ) χρησιμοποιείται σε διεθνή συνέδρια/ειδηλώσεις και στην επικοινωνία μεταξύ νοηματιστών που δεν έχουν άλλη κοινή γλώσσα. Τα νοήματα ΔΝ συνδυάζονται από την εθνική νοηματική γλώσσα του ίδιου του νοηματιστή και αναμειγνύονται με ιδιαίτερα εικονικά νοήματα που μπορούν να γίνουν κατανοητά από ένα μεγάλο ακροατήριο.

Οι διεργημείς διεθνών νοημάτων είναι διαπιστευμένοι από την Παγκόσμια Ομοσπονδία κωφών (ΠΟΚ).

Η διεθνής νοηματική αναφέρεται συχνά ως pidgin, koine, γλώσσα επαφής και lingua franca. Κατά τη διάρκεια της ιστορίας, υπήρξαν διαφορετικές εκδόσεις της ΔΝ. Η πρώτη προσπάθεια τυποποίησης ενός διεθνούς συστήματος νοηματικής έγινε το 1951, το οποίο συζητήθηκε στο πρώτο Παγκόσμιο Συνέδριο Κωφών. Μετά από λίγα χρόνια, χρησιμοποιήθηκε μια κατανοητή μορφή της ΔΝ για τη διευκόλυνση της επικοινωνίας μεταξύ των εκπροσώπων των κωφών που είχαν διαφορετικό γλωσσικό υπόβαθρο. Η επιτροπή του ΠΟΚ έκανε μια προσπάθεια να καθιερώσει ένα διεθνές σύστημα νοηματικής για τους κωφούς το 1973. Επέλεξαν κοινά, φυσικά αυθόρμητα και εύκολα νοήματα που χρησιμοποιούν οι κωφοί σε διαφορετικές νοηματικές γλώσσες για να το πετύχουν αυτό. Περίπου 1500 νοήματα έχουν συγκεντρωθεί και δημοσιευθεί σε ένα φωτογραφικό λεξικό με τον τίτλο "Gestuno: Διεθνής νοηματική γλώσσα των κωφών". Η λέξη Gestuno αναφέρεται στη χειρονομία και στην ενότητα. Παρόλο που το Gestuno και το λεξικό έπεσαν εκτός χρήσης, επηρέασαν το λεξικό της ΔΝ. Οι

διερμηνείς μπορούν να διερμηνεύουν αποτελεσματικά χρησιμοποιώντας το νοηματικό σύστημα της ΔΝ με τη βοήθεια των χειρονομιών και άλλων μέσων [53]. Παρόλο που η ΔΝ προωθείται ως *lingua franca* για την παγκοσμιοποίηση των κοινοτήτων κωφών και χρησιμοποιείται σε διεθνή συνέδρια, υπάρχει έλλειψη διεθνούς βιβλιογραφίας για τα νοήματα.

Η ΔΝ θεωρείται μεικτή γλώσσα και, ως εκ τούτου, συχνά χαρακτηρίζεται ως pidgin. Ωστόσο, έχει διαφορετικά χαρακτηριστικά από τις εθνικές νοηματικές γλώσσες, οι οποίες διαθέτουν τυποποιημένο λεξικό και γραμματική. Συνεπώς, είναι δύσκολο να αναφερθούμε στην ΔΝ ως γλώσσα. Η Παγκόσμια Ομοσπονδία Κωφών (ΠΟΚ) χρησιμοποιεί τον όρο ΔΝ, αντί για Διεθνή Νοηματική Γλώσσα, για να υποδηλώσει ότι η ΔΝ δεν έχει πλήρες γλωσσικό καθεστώς, αλλά είναι μια διαγλωσσική πρακτική. Επιπλέον, είναι δύσκολο να αναφερθεί ως παγκόσμια γλώσσα, δεδομένου ότι οι νοηματιστές της Ανατολής δεν μπορούν πραγματικά να κατανοήσουν την ΔΝ. Αυτό σχετίζεται με τα διαφορετικά χαρακτηριστικά μεταξύ της Ανατολικής και της Δυτικής Νοηματικής Γλώσσας [53].

Σύμφωνα με μια μελέτη [54], οι γραμματικοί κανόνες της ΔΝ είναι πιο πολύπλοκοι από ένα τυπικό pidgin, αλλά η συμφωνία των ρημάτων και η σειρά των λέξεων μοιάζουν πολύ με τις εθνικές νοηματικές γλώσσες. Σε μια άλλη μελέτη [55] διαπιστώθηκε ότι η αφηγηματική διάρκεια στις εθνικές νοηματικές γλώσσες είναι μικρότερη από την ΔΝ. Επιπλέον, το αφηγηματικό περιεχόμενο και η διαθεσιμότητα ενός καθιερωμένου νοήματος ΔΝ προκαλούν διαφοροποιήσεις στο λεξιλογικό περιεχόμενο. Σε περίπτωση που δεν υπάρχει χειροκίνητο νόημα ΔΝ, χρησιμοποιείται μια μίμηση, ένα σημείο από την εθνική νοηματική γλώσσα ή ταξινομητές. Στο [56], [57], οι συγγραφείς αναφέρουν ότι η ΔΝ μοιράζεται ορισμένα χαρακτηριστικά με τις εθνικές νοηματικές γλώσσες, π.χ. άρνηση, εκφράσεις προσώπου για γραμματικές, μη χειροκίνητα επιρρήματα, απεικόνιση κ.λπ.) Επίσης, κληρονομεί ορισμένα χαρακτηριστικά ερμηνείας, π.χ. χαμηλό ρυθμό παραγωγής, μεγάλο χώρο νοηματοδότησης, ομάδες διαφορετικών νοημάτων με παρόμοια έννοια.

Σε μερικές περιπτώσεις, τα σύμβολα ΔΝ προέρχονται από το αρχικό λεξικό Gestuno. Ωστόσο, οι νοηματικές μορφές αντικαθίστανται είτε από νοήματα από δυτικές νοηματικές γλώσσες είτε από νοήματα που είναι κοινά σε πολλές νοηματικές γλώσσες. Λέγεται ότι το λεξιλόγιο προέρχεται από την τοπική νοηματική γλώσσα όπου χρησιμοποιείται η ΔΝ. Στη μελέτη που συζητείται εδώ, οι συγγραφείς συνέκριναν το

λεξιλόγιο της ΔΝ και μια ποικιλία εθνικών νοηματικών γλωσσών (π.χ. ΓΝΓ, ΒΝΓ, ΑΝΓ, Auslan, Thai SL κλπ.). Οι συγγραφείς αναφέρουν ότι το 60 % των νοημάτων βρέθηκε σε τρεις άσχετες γλωσσικές ομάδες, το 36 % λήφθηκε από συγκεκριμένες νοηματικές γλώσσες και μόνο το 2 % αναγνωρίστηκε ως μοναδικό νοηματικό λεξιλόγιο της ΔΝ. Τα σημάδια ΔΝ εδώ, ωστόσο, δεν έχουν την ίδια μορφή με αυτά που εισήχθησαν αρχικά στο Gestuno. Ο βαθμός εικονικότητας στη ΔΝ εξαρτάται κυρίως από τις κοινές πολιτισμικές εμπειρίες μεταξύ του νοηματιστή και του αποδέκτη. Τα κύρια χαρακτηριστικά, η δομή και η σύγκριση με ορισμένες άλλες νοηματικές γλώσσες αναλύθηκαν στο [56].

Οι περιγραφικές έννοιες καθιστούν τα διεθνή νοήματα και πολλά από τα νοήματα είναι δανεισμένα από διάφορες εθνικές νοηματικές γλώσσες. Πρόκειται για συγκεκριμένα νοήματα που γίνονται από την ανάγκη για επικοινωνία σε συνέδρια και συμβούλια. Κάθε ομιλητής χρησιμοποιεί λέξεις από το τοπικό λεξιλόγιο της νοηματικής του γλώσσας, οπότε υπάρχουν περισσότερα από ένα νοήματα για ένα νόημα. Μια από τις συνήθειες τεχνικές στη ΔΝ είναι η παρουσίαση εννοιών σε πολλαπλές μορφές, οι οποίες καθιστούν τις πληροφορίες προσίτες στο ακροατήριο παρά το «θορυβώδες κανάλι». Η περιγραφή της ΔΝ ως «θορυβώδες κανάλι» σχετίζεται με τον περιορισμένο αριθμό λεξιλογίου της ΔΝ, το ποικίλο ακροατήριο και τον χαμηλό βαθμό συμβατικοποίησης.

Στις χώρες-εταίρους του έργου, η ΔΝ δεν είναι πολύ γνωστή. Ωστόσο, είναι πολύ πιο διαδεδομένη μεταξύ των νεότερων γενεών. Το έμαθαν μέσω της χρήσης των μέσων κοινωνικής δικτύωσης και του διαδικτύου. Ορισμένοι κωφοί χρησιμοποίησαν τη ΔΝ σε βιντεοκλήσεις με άλλους κωφούς φίλους και συναδέλφους όταν ταξίδευαν σε άλλες χώρες για εκπαιδευτικούς λόγους ή για ψυχαγωγία και όταν συμμετείχαν σε σεμινάρια με διεργημένα ΔΝ.

3.1 Πολιτικές και νομικό καθεστώς

Παρά τη βιβλιογραφία και τις διάφορες εκδηλώσεις όπου χρησιμοποιείται η ΔΝ, η Παγκόσμια Ομοσπονδία Κωφών (ΠΟΚ) και η Ευρωπαϊκή Ένωση Κωφών (ΕΟΚ) υποστηρίζουν ότι η ΔΝ δεν θα αναγνωριστεί ως γλώσσα. Σύμφωνα με [53] βρέθηκαν μόνο λίγες συνεισφορές σχετικά με τις πολιτικές χρήσης της ΔΝ. Για παράδειγμα, η δήλωση αποποίησης ευθύνης της EUD και το έγγραφο θέσης της ΠΟΚ δημοσιεύθηκαν το 2010. Παρόλο που η ΔΝ χρησιμοποιείται ευρέως στις εκδηλώσεις της ΠΟΚ και καθορίζεται ως ο μοναδικός τρόπος επικοινωνίας, η αναγνώριση της ΔΝ

θέτει σε κίνδυνο την αναγνώριση των εθνικών νοηματικών γλωσσών. Αυτό σχετίζεται με την απουσία κονδυλίων για την παροχή διερμηνέων φυσικών νοηματικών γλωσσών. Συνεπώς, η ΔΝ θεωρείται ως ένα χρήσιμο εργαλείο για την ενσωμάτωση [56].

Ως εκ τούτου, δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι καμία από τις χώρες-εταίρους (Κύπρος, Γερμανία, Ελλάδα, Πορτογαλία και Σλοβενία) δεν έχει επίσημες πολιτικές ή νομικά καθεστώτα σχετικά με τη Διεθνή Νοηματική.

3.2 Μάθηση

Δεν υπάρχουν επίσημα προγράμματα εκμάθησης για τη Διεθνή Νοηματική σε καμία από τις χώρες εταίρους του έργου, με μία εξαίρεση. Η Παιδαγωγική Σχολή του Πολυτεχνείου της Κοϊμπρα στην Πορτογαλία προσφέρει ένα μάθημα για τη Διεθνή Νοηματική¹ - International Sign System - στους φοιτητές της. Το μάθημα προϋποθέτει ότι οι υποψήφιοι έχουν προηγουμένως περάσει ένα μάθημα στην Πορτογαλική Νοηματική Γλώσσα. Το Διεθνές Σύστημα Νοηματικής είναι ένα υποχρεωτικό μάθημα από τον τομέα σπουδών της Πορτογαλικής Νοηματικής Γλώσσας που αντιστοιχεί σε 6 ECTS στο δεύτερο έτος του πτυχίου Πορτογαλικής Νοηματικής Γλώσσας. Διδάσκεται στα πορτογαλικά. Έχουν επίσης υπάρξει κάποια σεμινάρια όπου διδάχθηκαν κάποια βασικά νοήματα της ΔΝ στην Ελλάδα, αλλά είναι πολύ περιορισμένα και δεν πραγματοποιούνται περιοδικά. Ο εταίρος από τη Σλοβενία ανέφερε την ένταξη της ΔΝ σε ένα μάθημα στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, αλλά μόνο ως δευτερεύουσας σημασίας, χωρίς να διδάσκονται πραγματικά τα νοήματα.

Οι Κωφοί που ενδιαφέρονται να μάθουν τη Διεθνή Νοηματική αφήνονται ως επί το πλείστον στη δική τους πρωτοβουλία, η οποία συνήθως περιλαμβάνει την εκμάθηση από το διαδίκτυο. Ακόμα και η ΠΟΚ δίνει ως καλύτερη συμβουλή για την εκμάθηση της Διεθνούς Νοηματικής, να γνωρίζουν άπταιστα τουλάχιστον μία νοηματική γλώσσα και να βλέπουν και να συναντούν πραγματικά ανθρώπους που χρησιμοποιούν τη Διεθνή Νοηματική [58]. Η γνώση θα συλλεχθεί βασικά μέσω της εμπειρίας.

---

¹ <https://www.ipc.pt/ipc/en/unidade-curricular/international-sign-system/>

4 Προκλήσεις επικοινωνίας μεταξύ κωφών και μη κωφών στην εκπαίδευση

Οι κωφοί αντιμετωπίζουν συνεχώς μοναδικές προκλήσεις. Μια πρόκληση που στοχεύει να μειώσει αυτό το πρόγραμμα είναι η επικοινωνία σε ένα διεθνές περιβάλλον όπου οι συμμετέχοντες δεν έχουν κοινή γλώσσα. Ωστόσο, οι κωφοί πρέπει να ξεπεράσουν πολλές άλλες προκλήσεις, από τις πιο προφανείς, όπως τα διαφορετικά μέσα επικοινωνίας μεταξύ κωφών και βαρήκοων, μέχρι άλλες που δεν είναι τόσο προφανείς. Αυτές περιλαμβάνουν μεγαλύτερες δυσκολίες στην εκμάθηση της ανάγνωσης και της γραφής, περιφερειακές διαφορές εντός της ίδιας νοηματικής γλώσσας, περιορισμένη υποστήριξη (συμπεριλαμβανομένων των υποστηρικτικών τεχνολογιών) ακόμη και για τις καθημερινές ή βασικές πτυχές της ζωής (π.χ. εκπαίδευση ή υγειονομική περιθάλψη), χαμηλή ευαισθητοποίηση για τις επικοινωνιακές τους προκλήσεις εκτός της κοινότητας των κωφών κ.λπ.

Ως εκ τούτου, προσπαθήσαμε να εκτιμήσουμε την κατανόηση της κατάστασης που αντιμετωπίζουν οι κωφοί από το ευρύ κοινό και να συγκεντρώσουμε κάποιες απόψεις σχετικά με την κατάσταση αυτή από ορισμένα άτομα που ασχολούνται περισσότερο με την κοινότητα των κωφών. Το πρώτο έγινε με μια έρευνα, τα αποτελέσματα της οποίας, συνδυασμένα για όλες τις συμμετέχουσες χώρες, αναλύονται στο πρώτο υποκεφάλαιο. Κάθε εταίρος έκανε τη δική του ανάλυση των συλλεχθέντων στοιχείων που δημοσιεύτηκαν σε εθνικές εκθέσεις για κάθε χώρα εταίρο. Εάν ενδιαφέρεστε για τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων για κάθε χώρα ή για τις απαντήσεις στις ανοιχτές

ερωτήσεις, όπως για το πώς επικοινωνούν οι συμμετέχοντες με τους κωφούς ή προτείνουν βελτιώσεις στην εμπειρία σπουδών των κωφών φοιτητών, διαβάστε την εκάστοτε εθνική έκθεση. Οι πληροφορίες και οι απόψεις από όσους συμμετέχουν περισσότερο στις εθνικές κοινότητες κωφών συγκεντρώθηκαν με μια συντονιζόμενη συνέντευξη, περίληψη της οποίας παρουσιάζεται στο δεύτερο υποκεφάλαιο. Εάν ενδιαφέρεστε για τις πλήρεις απαντήσεις, θα σας παραπέμψουμε και πάλι στις εθνικές εκθέσεις.

4.1 Έρευνα για την επικοινωνία μεταξύ κωφών και μη κωφών

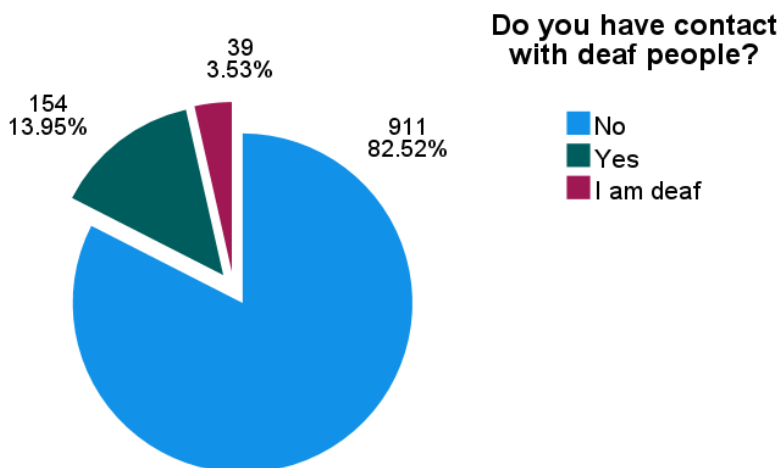
Στο πλαίσιο του έργου InSign, ετοιμάσαμε μια έρευνα, με κύριο στόχο τη συλλογή δεδομένων σχετικά με το πόσο ενήμεροι είναι οι κωφοί για τις προκλήσεις που αντιμετωπίζουν και πώς λειτουργούν οι νοηματικές γλώσσες, καθώς και τη μέτρηση του ενδιαφέροντος των φοιτητών και των καθηγητών (οι έρευνες δημοσιεύτηκαν κυρίως σε περιβάλλον τριτοβάθμιας εκπαίδευσης) να μάθουν τη νοηματική γλώσσα και τη συλλογή των ιδεών τους σχετικά με το τι θα μπορούσε να γίνει για να βελτιωθεί η εκπαιδευτική εμπειρία των κωφών φοιτητών.

Η έρευνα μεταφράστηκε σε εθνικές γλώσσες, ώστε να μην απαιτείται η γνώση της αγγλικής γλώσσας για τη συμμετοχή και διεξήχθη από κάθε εταίρο του έργου. Οι ερωτήσεις και οι πιθανές απαντήσεις (κατά περίπτωση) επισυνάπτονται στο Παράρτημα Α, ενώ τα βασικά αποτελέσματα για όλες τις ερωτήσεις κλειστού τύπου βρίσκονται στο Παράρτημα Β. Στην παρούσα έκθεση παρουσιάζονται τα αποτελέσματα για τα δεδομένα που συλλέχθηκαν από όλους τους εταίρους. Μετά τον καθαρισμό των δεδομένων, μας έμειναν οι απαντήσεις από 1107 άτομα που συμμετείχαν στην έρευνα. Η κατανομή των δεδομένων που συλλέχθηκαν ανά χώρα εταίρο παρουσιάζεται στον Πίνακα 1: Αριθμός συμμετεχόντων στην έρευνα ανά χώρα εταίρο.

Πίνακας 1: Αριθμός συμμετεχόντων στην έρευνα ανά χώρα εταίρο

	Συχνότητα	Ποσοστό
Κύπρος	40	3.6%
Γερμανία	365	33.0%
Ελλάδα	268	24.2%
Πορτογαλία	244	22.0%
Σλοβενία	190	17.2%
Σύνολο	1107	100.0%

Μία από τις πρώτες ερωτήσεις που απάντησαν οι συμμετέχοντες ήταν αν έχουν οποιαδήποτε επαφή με κωφά άτομα (ή αν είναι οι ίδιοι κωφοί). Η κατανομή των απαντήσεων είναι διαθέσιμη στο Σχήμα 1: Επαφή των συμμετεχόντων με κωφά άτομα (οι ανώτερες τιμές στο κυκλικό διάγραμμα είναι ο απόλυτος αριθμός των συμμετεχόντων και από κάτω το ποσοστό των απαντήσεων σε ποσοστό). Θα χρησιμοποιήσουμε αυτές τις πληροφορίες στο μέλλον για να εξετάσουμε αν οι συμμετέχοντες που έχουν προσωπική σχέση με την κοινότητα των κωφών απάντησαν διαφορετικά στις ερωτήσεις.

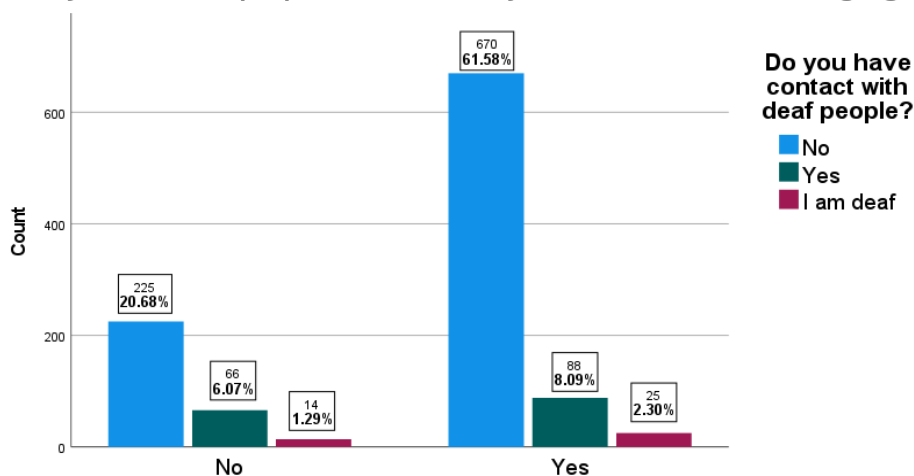
Σχήμα 1: Επαφή των συμμετεχόντων με κωφά άτομα

Ένας από τους στόχους του προγράμματος InSign είναι η ευαισθητοποίηση του κοινού, η οποία, σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, είναι ένας στόχος που αξίζει, διότι το 82 % των συμμετεχόντων δεν έχει ακούσει ποτέ για τη ΔΝ, πράγμα αναμενόμενο, καθώς οι περισσότεροι συμμετέχοντες δεν έχουν επαφή με κωφά άτομα. Ωστόσο, είναι ενδιαφέρον ότι τα δύο τρίτα όσων έχουν επαφή με κωφούς και πάνω από το ένα τρίτο όσων αυτοπροσδιορίζονται ως κωφοί δεν έχουν επίσης ακούσει ποτέ για τη Διεθνή Νοηματική.

Σχεδόν τα τρία τέταρτα (72 %) των συμμετεχόντων πιστεύουν ότι οι κωφοί μπορούν να διαβάσουν με ευχέρεια και να κατανοούν τη γραπτή γλώσσα. Ωστόσο, όταν τα αποτελέσματα αυτά ομαδοποιούνται ανάλογα με το αν οι συμμετέχοντες έχουν ή όχι επαφή με την κοινότητα των κωφών, υπάρχουν αξιοσημείωτες διαφορές μεταξύ των

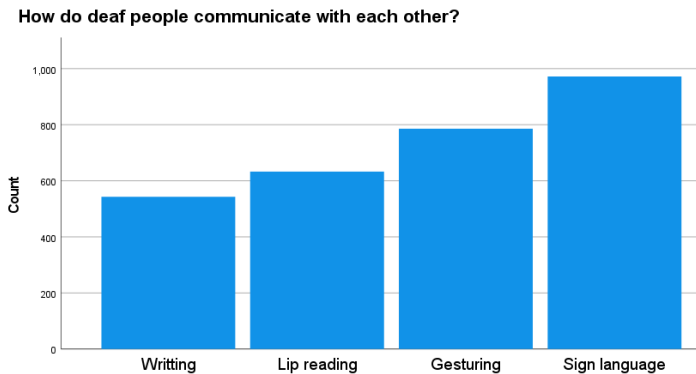
ομάδων (Σχήμα 2). Εκείνοι που δεν έχουν επαφή είναι πολύ πιο πιθανό να πιστεύουν ότι οι κωφοί μπορούν να διαβάσουν και να γράψουν. Αντιπροσωπεύουν σχεδόν τα τρία τέταρτα του συνόλου των συμμετεχόντων που δεν έχουν επαφή με κωφούς, ενώ όσοι έχουν επαφή είναι πολύ πιο ισομερώς κατανομημένοι. Αυτό δείχνει ότι υπάρχει κάποια παρανόηση στο ευρύ κοινό, καθώς οι κωφοί συχνά δυσκολεύονται με την εκμάθηση της γραπτής γλώσσας [59].

Do you think deaf people can read fluently and understand written language?

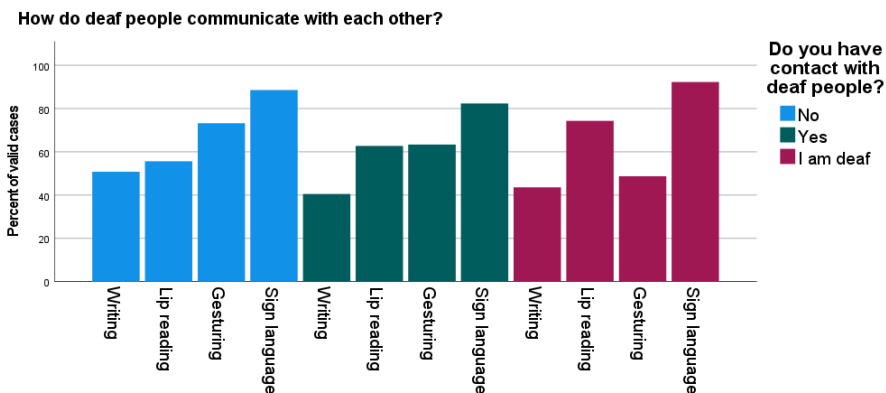
Σχήμα 2: Αντιλαμβανόμενη ικανότητα ανάγνωσης και γραφής ομαδοποιημένη ανάλογα με την επαφή με κωφά άτομα

Στις απαντήσεις στην ερώτηση σχετικά με τον τρόπο επικοινωνίας των κωφών μεταξύ τους, μπορούμε να δούμε (Σχήμα 3) μια σχετικά σταθερή άνοδο μέσα από τις τέσσερις πιθανές απαντήσεις (οι συμμετέχοντες μπορούσαν να σημειώσουν όσες από τις μεθόδους ήθελαν), όπου η γραφή είναι η λιγότερο συνηθισμένη, ακολουθούμενη από το διάβασμα των χειλιών, στη συνέχεια η χειρονομία (κοινές χειρονομίες, όχι μια γλώσσα ή κάποιο είδος καθιερωμένου συστήματος), και τέλος, η νοηματική γλώσσα που ήταν η πιο συχνά δοθείσα απάντηση με ποσοστό απαντήσεων πολύ κοντά στο 88 %.

Σχήμα 3: Απαντήσεις σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο οι κωφοί επικοινωνούν μεταξύ τους

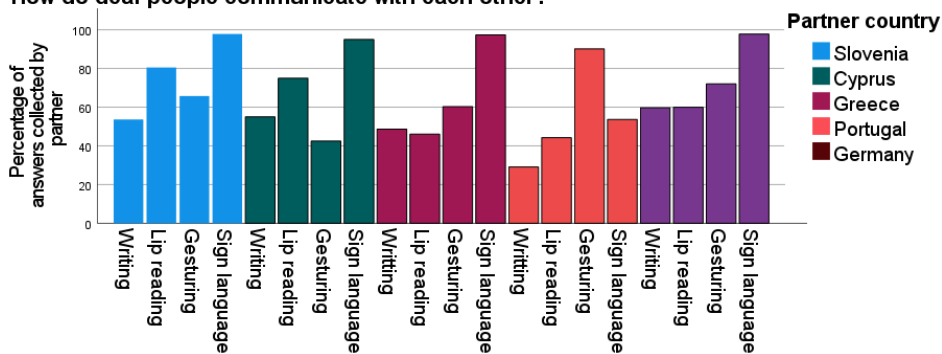
Η σειρά των συνηθέστερων απαντήσεων για τη μέθοδο επικοινωνίας μεταξύ των κωφών είναι διαφορετική ανάλογα με το αν έχουν ή όχι επαφή με κωφά άτομα (βλ. Σχήμα 4). Η γραφή και η νοηματική γλώσσα είναι η λιγότερο και η περισσότερο συνηθισμένη μέθοδος χωρίς αμφιβολία- ωστόσο, υπάρχει κάποια σημαντική διαφορά στο πόσο συνηθισμένες θεωρούνται οι χειρονομίες και η χειλεοανάγνωση. Η χειρονομία ήταν πολύ πιο δημοφιλής στους συμμετέχοντες που δεν έχουν επαφή με κωφά άτομα. Αυτό αντιστράφηκε εντελώς στην κατηγορία των κωφών συμμετεχόντων, όπου η χειλεοανάγνωση ήταν πολύ πιο δημοφιλής. Οι συμμετέχοντες που έχουν επαφή με κωφούς αλλά δεν είναι οι ίδιοι κωφοί, γεφυρώνουν αυτό το χάσμα, μη δείχνοντας καμία προτίμηση σε καμία από τις δύο μεθόδους επικοινωνίας.

Σχήμα 4: Πώς επικοινωνούν οι κωφοί μεταξύ τους, ομαδοποιημένοι ανάλογα με την επαφή με κωφούς.

Είναι ενδιαφέρον ότι τα δεδομένα που συλλέγονται από διαφορετικές χώρες εταίρους του έργου συχνά δεν διαφέρουν σημαντικά ως προς τον τρόπο με τον οποίο οι συμμετέχοντες απάντησαν στην ερώτηση. Φυσικά, υπάρχουν κάποιες διαφορές, αλλά η γενική τάση είναι η ίδια μεταξύ όλων των χωρών, ή τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων θα μπορούσαν να το εξηγήσουν (π.χ. η Κύπρος είχε σχετικά μικρό αριθμό συμμετεχόντων αλλά πολύ υψηλό ποσοστό κωφών). Αυτά τα σχετικά συνεκτικά αποτελέσματα από τους εταίρους του έργου θα μπορούσαν να υποδηλώνουν ότι δεν υπάρχει σημαντική πολιτισμική διαφορά (τουλάχιστον μεταξύ αυτών των χωρών) στον τρόπο με τον οποίο γίνονται αντιληπτοί οι κωφοί ή μάλλον οι επικοινωνιακές τους ικανότητες. Ωστόσο, οι απαντήσεις στην ερώτηση σχετικά με τις μεθόδους επικοινωνίας που χρησιμοποιούν οι κωφοί για να επικοινωνούν μεταξύ τους αποτελούν αξιοσημείωτη εξαίρεση (βλ. Σχήμα 5). Η μεγαλύτερη απόκλιση εδώ είναι τα αποτελέσματα από την Πορτογαλία, η οποία είναι η μόνη χώρα όπου οι συμμετέχοντες δεν επέλεξαν με συντριπτική πλειοψηφία τη νοηματική γλώσσα ως κύρια μέθοδο επικοινωνίας, αλλά έδωσαν πολύ μεγαλύτερη αξία στις χειρονομίες. Η χειρονομία ήταν επίσης η δεύτερη πιο δημοφιλής απάντηση στην Ελλάδα και τη Γερμανία, ενώ η χειλεανάγνωση ήταν πιο συχνή απάντηση στην Κύπρο και τη Σλοβενία.

How do deaf people communicate with each other?

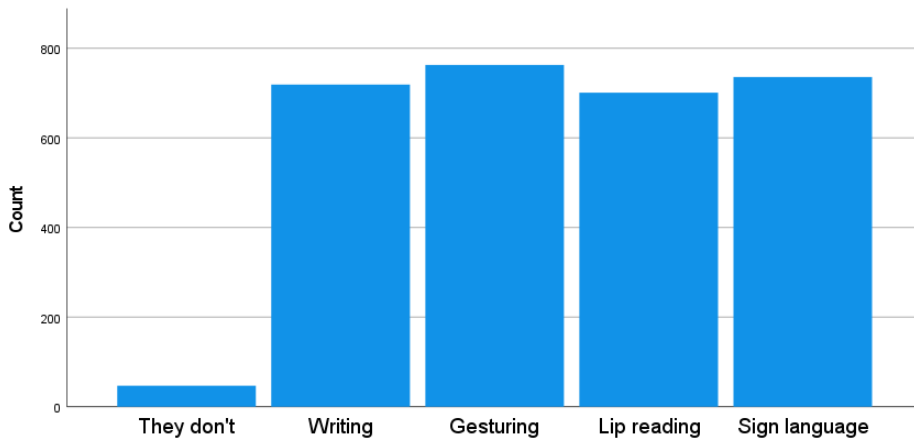

Σχήμα 5: Πώς επικοινωνούν οι κωφοί μεταξύ τους, ομαδοποιημένοι ανά χώρα συμμετεχόντων

Οι διαφορές στις μεθόδους επικοινωνίας είναι λιγότερο εμφανείς στην επικοινωνία μεταξύ κωφών και μη κωφών (Σχήμα 6). Δεν υπάρχει μεγάλη διαφορά μεταξύ των απαντήσεων των ατόμων που έχουν και εκείνων που δεν έχουν επαφή με κωφούς (Σχήμα 7), με μόνες εξαιρέσεις την ανάγνωση των χειλιών, η οποία ήταν οριακά πιο συχνή και τη χειρονομία, η οποία επιλέχθηκε λιγότερο συχνά από τους κωφούς. Παραδόξως, όλες

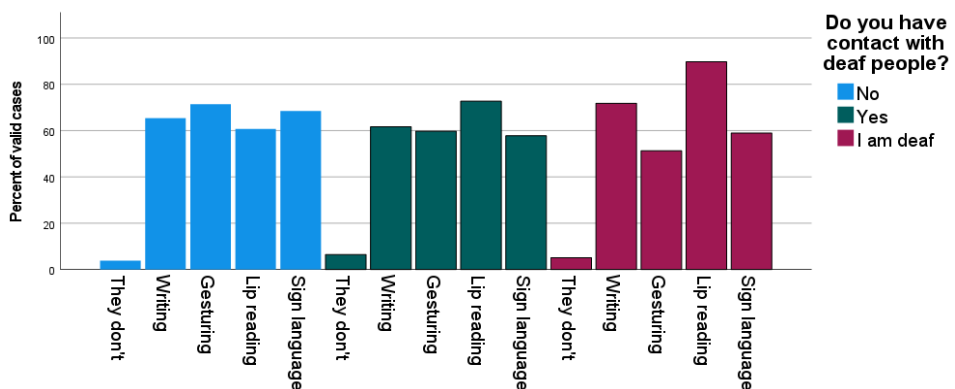
οι ομάδες έχουν μικρό αριθμό συμμετεχόντων που πιστεύουν ότι οι κωφοί δεν επικοινωνούν με μη κωφούς.

How do deaf people communicate with non-deaf?

Σχήμα 6: Απαντήσεις σχετικά με τον τρόπο επικοινωνίας των κωφών με τους μη κωφούς.

How do deaf people communicate with non-deaf?

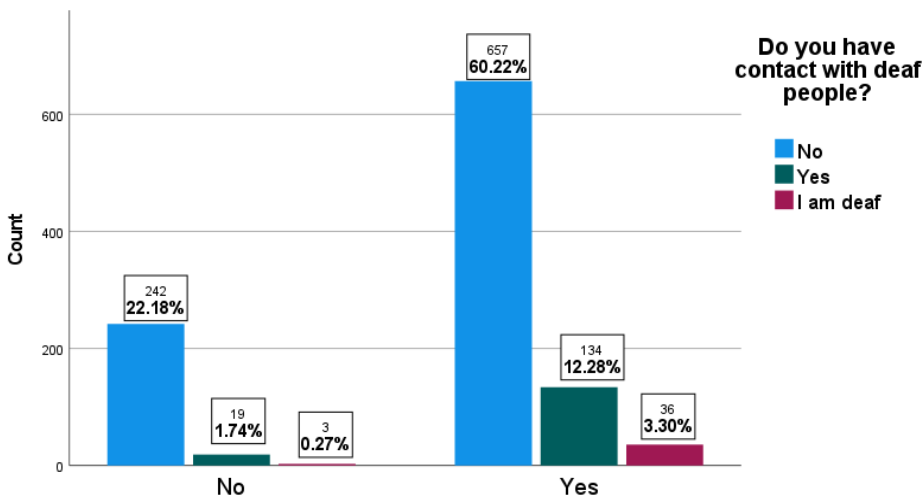

Σχήμα 7: Πώς επικοινωνούν οι κωφοί με τους μη κωφούς, ομαδοποιημένοι με βάση την επαφή με κωφούς

Μία από τις πιο αποκαλυπτικές ερωτήσεις ήταν αν οι συμμετέχοντες πιστεύουν ότι η νοηματική γλώσσα είναι διαφορετική από χώρα σε χώρα. Σχεδόν το ένα τέταρτο (24,1 %) πιστεύει ότι η νοηματική γλώσσα δεν αλλάζει σε διάφορες χώρες. Ωστόσο, όταν ομαδοποιούνται ανάλογα με την επαφή με κωφά άτομα (Σχήμα 8), γίνεται πιο

φανερό ότι όσοι δεν έχουν επαφή με κωφά άτομα είναι πιο πιθανό να πιστεύουν ότι δεν υπάρχουν διαφορές μεταξύ των νοηματικών γλωσσών που χρησιμοποιούνται σε διάφορες χώρες. Το ποσοστό των ατόμων με αυτή την άποψη μειώνεται για όσους έχουν επαφή και στη συνέχεια μειώνεται και πάλι για όσους είναι οι ίδιοι κωφοί.

Do you think Sign Language is different from country to country?

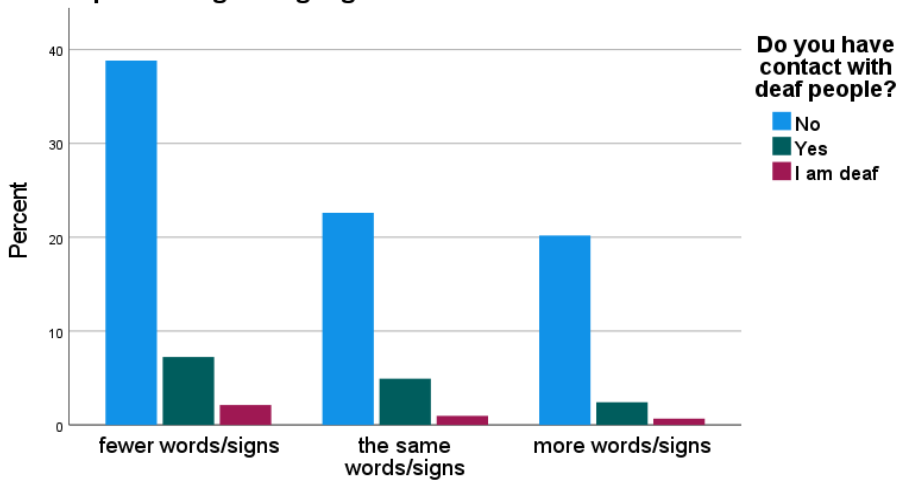

Σχήμα 8: Διαφέρει η νοηματική γλώσσα από χώρα σε χώρα, ομαδοποιημένα με βάση την επαφή με κωφούς

Η σύγκριση μεταξύ της ομιλούμενης γλώσσας και της νοηματικής γλώσσας (Σχήμα 9) δείχνει ότι οι συμμετέχοντες κατά φθίνουσα σειρά πιστεύουν ότι η νοηματική γλώσσα έχει λιγότερα, περίπου τα ίδια ή περισσότερα νοήματα/λέξεις από την ομιλούμενη γλώσσα. Τα ποσοστά μεταξύ τους είναι επίσης παρόμοια σε όλες τις κατηγορίες, αν και όσοι δεν έχουν καμία επαφή με κωφούς έχουν ελαφρώς μεγαλύτερη πιθανότητα να πιστεύουν ότι η νοηματική γλώσσα έχει περισσότερες λέξεις/νοήματα από μια ομιλούμενη γλώσσα. Συνολικά, τα αποτελέσματα είναι αραια εκπληκτικά, αλλά ίσως οι συμμετέχοντες σκέφτονταν με όρους εκφραστικότητας μιας γλώσσας και όχι με όρους μοναδικών λέξεων/νοημάτων.

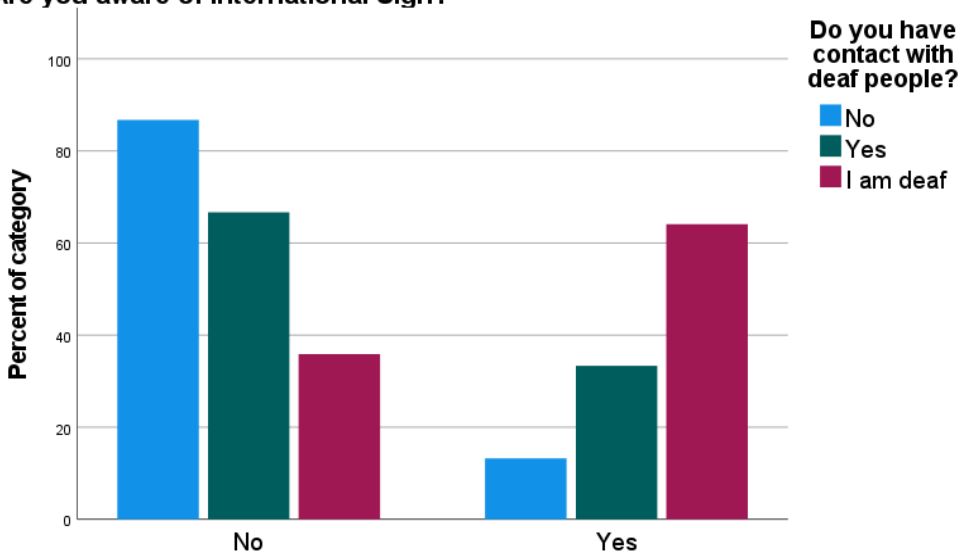
**In comparison with the spoken language vocabulary,
the comparable Sign Language has:**

Σχήμα 9: Η νοηματική γλώσσα σε σύγκριση με τη γραπτή γλώσσα, ομαδοποιημένα με βάση την επαφή με κωφούς

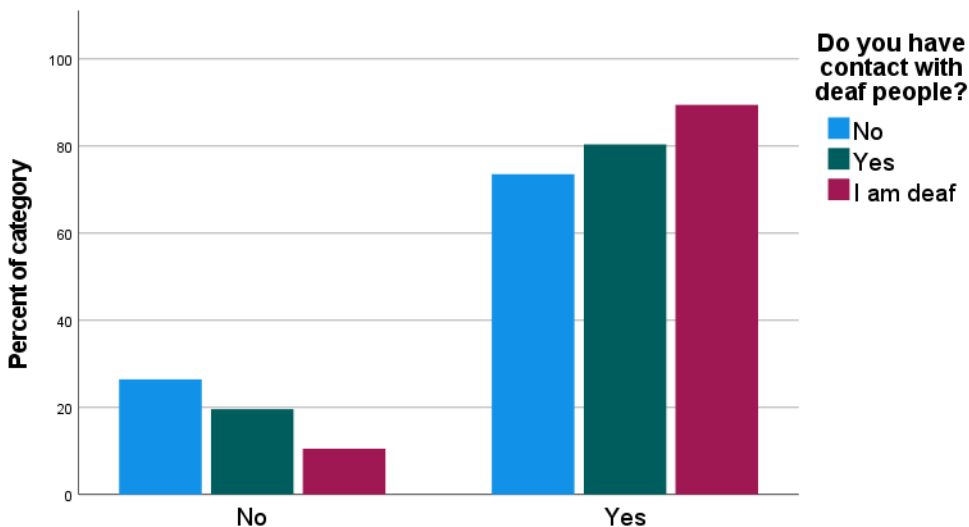
Ρωτήσαμε επίσης τους συμμετέχοντες πόσο ενδιαφέρονταν να μάθουν την εθνική τους νοηματική γλώσσα και/ή τη ΔΝ. Είναι ενδιαφέρον ότι το 80,6 % ενδιαφερόταν να μάθει τη νοηματική γλώσσα και το 80,3 % ενδιαφερόταν να μάθει τη ΔΝ, παρόλο που μόνο το 17,8 % των συμμετεχόντων είχε προηγουμένως ενημερωθεί για τη ΔΝ. Όπως ήταν αναμενόμενο, οι κωφοί, ακολουθούμενοι από εκείνους που έχουν επαφή με την κοινότητα των κωφών, είναι πολύ πιο πιθανό να έχουν έρθει σε επαφή με τη ΔΝ στο παρελθόν (Σχήμα 10:). Αν τους δινόταν η δυνατότητα να παρακολουθήσουν ένα μάθημα νοηματικής γλώσσας στο πλαίσιο των σπουδών τους, το 73,4 % των συμμετεχόντων απάντησε ότι θα ενδιαφερόταν να το κάνει. Το ενδιαφέρον ήταν ελαφρώς υψηλότερο μεταξύ των κωφών και εκείνων που έχουν επαφή με κωφούς (Σχήμα 11)- ωστόσο, εξακολουθεί να είναι πολύ υψηλό ακόμη και μεταξύ εκείνων που δεν έχουν καμία αλληλεπίδραση με την κοινότητα των κωφών.

Are you aware of International Sign?

Σχήμα 10: Πόσο γνωστή είναι η Διεθνής Νοηματική, ομαδοποιημένη με βάση την επαφή με κωφά άτομα

Would you be interested in taking an elective course in Sign Language if available?

Σχήμα 11: Ενδιαφέρον για την παρακολούθηση μαθημάτων επιλογής στη νοηματική γλώσσα, ομαδοποιημένα ανάλογα με την επαφή με κωφούς

4.2 Συνεντεύξεις με οδηγό για τη Διεθνή Νοηματική

Εκτός από την έρευνα, πραγματοποιήσαμε επίσης συντονιζόμενες συνεντεύξεις με μέλη της κοινότητας των κωφών και όσους έρχονται σε άμεση επαφή μαζί τους (π.χ. εκπαιδευτικούς ή διερμηνείς). Κατά τη διάρκεια των συντονιζόμενων συνεντεύξεων, προσπαθήσαμε να εξακριβώσουμε πράγματα όπως:

- Πόσο συχνά χρησιμοποιείται η Διεθνής Νοηματική Γλώσσα;
- Χρησιμοποιεί ο ερωτώμενος τη διεθνή νοηματική γλώσσα;
- Πώς μαθαίνετε τη Διεθνή Νοηματική Γλώσσα;
- Πώς επικοινωνείτε με τους ξένους κωφούς αν δεν γνωρίζετε την ΔΝ;
- Πόσο εύκολο είναι να κατανοήσει κάποιος που έχει εμπειρία στην εθνική νοηματική γλώσσα τη διεθνή νοηματική γλώσσα;
- Έχετε δει ποτέ τη Διεθνή Νοηματική Γλώσσα σε χρήση;
- Πόσο δύσκολη θεωρείτε τη Διεθνή Νοηματική Γλώσσα σε σύγκριση με την εθνική σας νοηματική γλώσσα;
- Πιστεύετε ότι θα ήταν πλεονέκτημα αν υπήρχε μόνο η Διεθνής Νοηματική Γλώσσα;
- Ποια είναι τα πλεονεκτήματα/μειονεκτήματα της διεθνούς νοηματικής γλώσσας;
- Η Διεθνής Νοηματική Γλώσσα έχει νομική υπόσταση στη χώρα σας;
- Γνωρίζετε οποιοσδήποτε παραλλαγές της Διεθνούς Νοηματικής Γλώσσας;
- Χρησιμοποιούν συχνά τα κωφά άτομα εκπαιδευτικό υλικό και ψηφιακό περιεχόμενο πληροφορικής;
- Είναι αποδεκτές οι τεχνολογικές λύσεις (π.χ. κοχλιακά εμφυτεύματα);
- Πόσο δύσκολο είναι να μάθετε τη Διεθνή Νοηματική Γλώσσα σε σημείο που να μπορείτε να επικοινωνείτε;

Εδώ παρουσιάζουμε μια περίληψη των σχολίων των ερωτηθέντων. Για την πλήρη έκθεση των συνεντεύξεων υπό συντονισμό, θα σας παραπέμψουμε και πάλι στις εθνικές εκθέσεις της Κύπρου [3], Γερμανία [4], Ελλάδα [5], Πορτογαλία [6], και Σλοβενία [7].

Κύπρος

Στην Κύπρο, δέκα κωφοί, εννέα γυναίκες και ένας άντρας, συμφώνησαν να συμμετάσχουν σε συνεντεύξεις με συντονιζόμενο τρόπο σχετικά με τις γνώσεις τους στη Διεθνή Νοηματική. Δύο άτομα ήταν άνω των 50 ετών, 5 ήταν άνω των 30 ετών και 3 ήταν άνω των 20 ετών. Και οι 10 έχουν σοβαρή έως πολύ σοβαρή απώλεια ακοής, δύο από τους οποίους έχουν κοχλιακό εμφύτευμα και 4 έχουν ακουστικά βαρηκοΐας (τα οποία δεν φορούν σε συνεχή ή καθημερινή βάση αλλά τα χρησιμοποιούν προαιρετικά, ανάλογα με τις ανάγκες τους).

Από τις συνεντεύξεις μάθαμε ότι 5 από αυτούς επικοινωνούν στην τοπική νοηματική γλώσσα και το κάνουν από την ηλικία των 5 ετών περίπου. Όσον αφορά την απασχολησιμότητα, 6 άτομα είναι άνεργα, 2 εργάζονται στο δημόσιο τομέα και 2 στον ιδιωτικό τομέα. Επιπλέον, οι 3 εργαζόμενοι είναι δάσκαλοι νοηματικής γλώσσας και 1 είναι ενεργό μέλος της κοινότητας και της Ένωσης εμπορίου τα τελευταία 7-8 χρόνια.

Από τις απαντήσεις που ελήφθησαν κατά τη διάρκεια της συνέντευξης, οι περισσότεροι κωφοί γνωρίζουν για τη ΔΝ- ωστόσο, δεν τη χρησιμοποιούν επειδή γνωρίζουν μόνο μερικά βασικά νοήματα. Όλοι τους συμφωνούν ότι η ΔΝ δεν είναι δημοφιλής μεταξύ των κωφών της χώρας, ιδίως των μεγαλύτερων σε ηλικία. Πρόσθεσαν ότι γνωρίζουν πολύ λίγους ανθρώπους που γνωρίζουν τη ΔΝ. Τη χρησιμοποιούν κυρίως όταν ταξιδεύουν και επικοινωνούν με κωφούς από άλλες χώρες. Έμαθαν περισσότερα νοήματα της ΔΝ παρακολουθώντας διεθνή εργαστήρια, σεμινάρια και βίντεο.

Στην ερώτηση, αν γνωρίζουν πού να σπουδάσουν και πώς να μάθουν τη ΔΝ, απάντησαν ότι δεν υπάρχουν σχολεία που να διδάσκουν τη ΔΝ και ότι οι κωφοί γνωρίζουν τη ΔΝ μέσω της αλληλεπίδρασης με κωφούς από άλλες χώρες. Για όσους δεν γνωρίζουν τη ΔΝ, η επικοινωνία με τους κωφούς από άλλες χώρες γίνεται μέσω χειλεανάγνωσης, γραφής και παντομίμας ή ζητούν βοήθεια. Όλοι οι συμμετέχοντες υποστήριξαν ότι έχουν εμπειρία από ανθρώπους που χρησιμοποιούν τη ΔΝ, κατά τη διάρκεια εκπαιδευτικών σεμιναρίων, σε βίντεο, στο διαδίκτυο, σε πάρτι, φεστιβάλ, εκδηλώσεις.

Οι συμμετέχοντες ήταν της γνώμης ότι η κατανόηση της ΔΝ είναι εύκολη αν κάποιος είναι ειδικευμένος στη χρήση της εθνικής νοηματικής γλώσσας. Εάν γνωρίζετε πολύ καλά τα νοήματα της εθνικής σας νοηματικής γλώσσας, μπορείτε πολύ εύκολα να κατανοήσετε τη ΔΝ, επειδή πολλά νοήματα της εθνικής νοηματικής γλώσσας είναι παρόμοια στη ΔΝ.

Όσον αφορά το ζήτημα της δυσκολίας μεταξύ τη ΔΝ και της κυπριακής νοηματικής γλώσσας, διατύπωσαν διαφορετικές απόψεις: π.χ. ορισμένοι είπαν ότι η ΔΝ είναι ευκολότερη από την ΚΝΓ, επειδή τα νοήματα στη ΔΝ είναι απλούστερα και περιέχουν στοιχεία μίμησης. Άλλοι είπαν ότι η ΚΝΓ είναι ευκολότερη επειδή έχουν έρθει σε επαφή με αυτήν από πολύ μικρή ηλικία και άρα είναι ευκολότερο να την κατανοήσουν από τη ΔΝ. Ένα άτομο είπε ότι είναι εξίσου πολύπλοκες.

Στο ερώτημα αν θα ήταν πλεονέκτημα μόνο η γνώση της ΔΝ, οι απαντήσεις ήταν κυρίως αρνητικές. Οι ερωτηθέντες πιστεύουν ότι οι εθνικές νοηματικές γλώσσες είναι σημαντικές επειδή το πολιτιστικό τους περιβάλλον τις διακρίνει και έχουν διαφορετική ταυτότητα που ταιριάζει με την ομιλούμενη γλώσσα. Ωστόσο, πιστεύουν ότι θα ήταν επωφελές να μάθουν τη ΔΝ και να χρησιμοποιούν τόσο την εθνική νοηματική γλώσσα όσο και τη ΔΝ, επειδή και οι δύο έχουν διαφορετική χρήση και αν η ΔΝ χρησιμοποιούνταν ευρέως, η επικοινωνία μεταξύ των κωφών θα ήταν ευκολότερη.

Όσον αφορά το ερώτημα, αν γνωρίζουν οποιοσδήποτε παραλλαγές στη ΔΝ, η πλειοψηφία απάντησε ότι από την εμπειρία τους, φαίνεται ότι η ΔΝ έχει παραλλαγές, και πιστεύουν ότι αυτές οι παραλλαγές υπάρχουν λόγω της επιρροής από τις εθνικές νοηματικές γλώσσες, τις διαφορετικές διαλέκτους στις χώρες και την προσωπικότητα των ομιλητών. Πιστεύουν ότι θα ήταν χρήσιμο να αξιολογούνται τα προσόντα γνώσης της ΔΝ των υποψηφίων για την εισαγωγή στην εκπαίδευση ή την απασχόληση.

Τέλος, κυρίως οι νέοι κωφοί χρησιμοποιούν συχνά εκπαιδευτικό υλικό και ψηφιακό περιεχόμενο πληροφορικής επειδή τους βοηθούν στην επικοινωνία και πολλές χρήσιμες διαδικτυακές εφαρμογές απευθύνονται στις ανάγκες τους. Επιπλέον, τα κοχλιακά εμφυτεύματα χρησιμοποιούνται και είναι καλά αποδεκτά από τους κωφούς.

Γερμανία

Στις συντονιζόμενες συνεντεύξεις, οι εθνικοί ενδιαφερόμενοι φορείς στη Γερμανία πήραν συνεντεύξεις. Οι ερωτήσεις που χρησιμοποιήθηκαν στις συνεντεύξεις μεταφράστηκαν στα γερμανικά. Λόγω της πανδημίας και των μέτρων ασφαλείας της Γερμανίας, μπόρεσαμε να πραγματοποιήσουμε μόνο τρεις συντονιζόμενες συνεντεύξεις. Ο πρώτος συμμετέχων ήταν ένας πάροχος παστορικής φροντίδας για κωφούς στην Ευαγγελική Εκκλησία της Βεστφαλίας. Ο δεύτερος συμμετέχων ολοκλήρωσε επιτυχώς το μάθημα Γερμανικής Νοηματικής Γλώσσας στο Volkshochschule Siegen και έχει κωφή θεία και βαρβήκοο πατέρα. Ο τρίτος συνεντευξιζόμενος ήταν γραμματέας της έδρας δομικού σκυροδέματος (ger. Lehrstuhl für Massivbau) στο Τμήμα Πολιτικών Μηχανικών του Πανεπιστημίου του Siegen, η αδελφή του οποίου είναι βαρβήκη.

Συνοψίζοντας, σε διεθνή περιβάλλοντα χρησιμοποιούνται συχνά διαφορετικοί τρόποι επικοινωνίας. Αυτοί, ωστόσο, μπορεί να οδηγήσουν σε μια ασαφή εικόνα ή σε παρεξηγήσεις. Η διεθνής νοηματική παρουσιάζει μια ευκαιρία για ευκολότερη επικοινωνία σε διεθνή περιβάλλοντα. Ωστόσο, η έλλειψη υλικού ΔΝ και χώρων όπου μπορεί κανείς να τη χρησιμοποιεί συχνά μπορεί να οδηγήσει στο θάνατο της γλώσσας. Η χρήση του ψηφιακού περιεχομένου από τους κωφούς ανοίγει την πόρτα για καινοτόμες λύσεις που κλείνουν το χάσμα μεταξύ των διαφορετικών κοινοτήτων. Η επιλογή της χρήσης κοχλιακών εμφυτευμάτων (CI) εξαρτάται κυρίως από την προσωπική προτίμηση και την κουλτούρα της κοινότητας στην οποία μεγαλώνει το άτομο. Η κατάσταση των γονέων (δηλ. ακούοντες ή κωφοί γονείς) και η ηλικία του ατόμου εγείρει πολλά ερωτήματα σχετικά με το κατά πόσο ωφελεί το άτομο.

Ελλάδα

Η έρευνα διεξήχθη από το Ελληνικό Μεσογειακό Πανεπιστήμιο με βάση συντονιζόμενες συνεντεύξεις. Οι συνεντευξιζόμενοι (24 συμμετέχοντες) ήταν Έλληνες κωφοί, διερμηνείς της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας, ερευνητές της Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας, πολίτες που γνωρίζουν την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα, ή προσωπικό από οργανισμό που ασχολείται με την Ελληνική Νοηματική Γλώσσα, καθώς και οργανισμοί (δημόσιοι ή ιδιωτικοί) που ασχολούνται με την εκπαίδευση κωφών. Η έρευνα είχε αρχικά προγραμματιστεί να διεξαχθεί μέσω προσωπικών

συνεντεύξεων, αλλά λόγω των περιορισμών που επιβλήθηκαν λόγω της πανδημίας του Covid-19, η έρευνα διεξήχθη ηλεκτρονικά με τη χρήση εντύπων της Google.

Η πλειονότητα των συμμετεχόντων (91,7 %) υποστήριξε ότι γνωρίζει τη ΔΝ, αλλά δεν ήταν σίγουροι για τη δημοτικότητα της στην Ελλάδα. Φαίνεται να πιστεύουν ότι η ΔΝ είναι πιο δημοφιλής στους νέους κωφούς, οι οποίοι είναι σε θέση να χρησιμοποιούν την πληροφορική, να επικοινωνούν με άτομα από το εξωτερικό και να συμμετέχουν σε διεθνή φεστιβάλ κωφών. Η πλειονότητα των συμμετεχόντων (82,6 %) έχει δει τη ΔΝ σε χρήση, κυρίως στο διαδίκτυο. Οι ερωτηθέντες ρωτήθηκαν επίσης αν γνωρίζουν πόσοι άνθρωποι με προβλήματα ακοής γνωρίζουν τη ΔΝ. Εννέα συμμετέχοντες (37,5 %) προσπάθησαν να εκτιμήσουν το ποσοστό των κωφών που γνωρίζουν τη ΔΝ, αλλά οι απαντήσεις τους κυμάνθηκαν από 2 % έως 70 %. Μόνο 10 από τους 24 συμμετέχοντες (41,6 %) απάντησαν ότι δεν χρησιμοποιούν τα Διεθνή Νοήματα. Ωστόσο, οι περισσότεροι συμμετέχοντες (58,3 %) απάντησαν ότι γνωρίζουν εν μέρει τα ΔΝ και τη χρησιμοποιούν για να επικοινωνούν όταν ταξιδεύουν στο εξωτερικό, όταν φιλοξενούν φίλους από άλλες χώρες ή όταν φιλοξενούνται από φίλους κατά τη διάρκεια ευρωπαϊκών εκδηλώσεων και διεθνών φεστιβάλ, σε διεργμηνείες και κοινωνικά δίκτυα. Οι συμμετέχοντες που γνωρίζουν τη ΔΝ πιστεύουν ότι είναι αρκετά εύκολη σε σύγκριση με την εθνική νοηματική γλώσσα.

Όσον αφορά την εκμάθηση της ΔΝ, οι περισσότεροι συμμετέχοντες απάντησαν ότι θα μάθαιναν ή έχουν μάθει τη ΔΝ κυρίως μέσω της εμπειρίας και της επικοινωνίας με ξένους κωφούς ή μέσω κωφών φίλων που γνωρίζουν τη ΔΝ. Οι υπόλοιποι συμμετέχοντες θα αναζητούσαν δάσκαλο κωφών ή σχολή εκμάθησης της νοηματικής γλώσσας ή θα την μάθαιναν από εξειδικευμένους διαδικτυακούς ιστότοπους και από την τηλεόραση H3 World που συχνά μεταδίδει πολιτιστικά και αθλητικά προγράμματα με τη χρήση της Ν.Γ. ή θα αναζητούσαν πληροφορίες στην Ελληνική Ομοσπονδία Κωφών ή στο Εθνικό Ίδρυμα Κωφών. Ένας συμμετέχων θα αναζητούσε ένα ευρωπαϊκό πρόγραμμα σχετικά με την εκμάθηση της ΔΝ.

Οι συμμετέχοντες που δεν γνωρίζουν τη ΔΝ θα προσπαθούσαν να επικοινωνήσουν με ξένους ανθρώπους χρησιμοποιώντας την ΕΝΓ ή λέξεις που γνωρίζουν στη Βρετανική Νοηματική Γλώσσα, αλλά κυρίως χρησιμοποιώντας παντομίμα, περιγραφικές κινήσεις, εκφράσεις του προσώπου, τη στάση και την κίνηση του σώματος. Θα χρησιμοποιούσαν επίσης ταξινομητές, οι οποίοι δεν είναι διάφορες λέξεις αλλά χρησιμοποιούνται σε οποιαδήποτε τοπική νοηματική γλώσσα. Οι ερωτώμενοι ρωτήθηκαν επίσης αν η ΔΝ

είναι εύκολο να γίνει κατανοητή από κάποιον ειδικευμένο στην εθνική νοηματική γλώσσα. Οι περισσότεροι από αυτούς (52 %) υποστήριξαν ότι πρέπει να είναι εύκολα κατανοητή και μόνο το 13 % ήταν αρνητικό.

Όταν οι ερωτηθέντες ρωτήθηκαν αν θα ήταν πλεονέκτημα αν υπήρχαν μόνο ΔΝ, η συντριπτική πλειοψηφία (86,9 %) διαφώνησε. Οι περισσότεροι από αυτούς αποδέχθηκαν ότι η ΔΝ πρέπει να μαθαίνεται από όλους τους ανθρώπους, ιδίως από τους κωφούς ως δεύτερη γλώσσα. Επέμειναν επίσης ότι η ΔΝ δεν θα πρέπει να χρησιμοποιείται αντί της τοπικής νοηματικής γλώσσας αλλά συμπληρωματικά προς αυτήν, δεδομένου ότι οι εθνικές γλώσσες είναι συνέπεια της ιστορίας και του πολιτισμού και όχι μόνο ένας κώδικας.

Όσον αφορά τις ερωτήσεις που αφορούσαν τα πλεονεκτήματα και τα μειονεκτήματα της ΔΝ, οι περισσότεροι συμμετέχοντες συμφώνησαν ότι το σημαντικότερο πλεονέκτημα είναι η επίτευξη της επικοινωνίας. Είναι επίσης χρήσιμο όταν ταξιδεύετε, σπουδάζετε ή ακόμη και εργάζεστε στο εξωτερικό. Από την άλλη πλευρά, υποστήριξαν ότι η ΔΝ δεν είναι μια ολοκληρωμένη γλώσσα αλλά μόνο ένας κώδικας για βασική επικοινωνία και επίσης, δεν μπορεί να μεταφραστεί με ακρίβεια, καθώς δεν υπάρχει μεγάλο λεξιλόγιο. Ανέφεραν επίσης τον κίνδυνο να χαθούν οι τοπικές νοηματικές γλώσσες αν οι νέοι επικοινωνούν μόνο με τη ΔΝ.

Η πλειονότητα (69 %) των ερωτηθέντων απάντησε ότι γνωρίζει τη νομοθεσία για την αναγνώριση της ΓΓΛ ως επίσημης γλώσσας για τους κωφούς και τα άτομα με προβλήματα ακοής στην Ελλάδα, αλλά δεν γνώριζε το νομικό καθεστώς της ΔΝ στην Ελλάδα. Όσον αφορά τις παραλλαγές της Διεθνούς Νοηματικής, το 48 % των συμμετεχόντων απάντησε ότι η ΔΝ έχει διαφορετικές διαλέκτους, καθώς δανείζεται στοιχεία από πολλές τοπικές νοηματικές γλώσσες και διαφέρει ανάλογα με το άτομο που τη χρησιμοποιεί. Το 22 % από αυτούς υποστήριξε ότι η ΔΝ είναι η ίδια παντού και το 30 % δεν γνώριζε.

Όταν οι ερωτηθέντες ρωτήθηκαν αν οι κωφοί χρησιμοποιούν συχνά εκπαιδευτικό υλικό και ψηφιακό περιεχόμενο πληροφορικής, οι περισσότεροι από αυτούς (59 %) απάντησαν θετικά και το 18 % από αυτούς υποστήριξε ότι οι κωφοί χρησιμοποιούν συχνά εκπαιδευτικό υλικό και ψηφιακό περιεχόμενο πληροφορικής.

Όσον αφορά τη δυσκολία εκμάθησης της ΔΝ σε σημείο που να μπορεί κάποιος να επικοινωνήσει, η πλειοψηφία των ερωτηθέντων (76 %) δεν μπόρεσε να δώσει συγκεκριμένη απάντηση. Οι υπόλοιποι απάντησαν ότι κάποιος πρέπει να προσπαθήσει να γνωρίζει όσο το δυνατόν περισσότερες λέξεις, αλλά οι απαντήσεις ποικίλλουν σχετικά με το επίπεδο γνώσης. Υπήρχαν επίσης δύο απαντήσεις που υποστήριζαν ότι η ΔΝ δεν είναι γλώσσα, άρα δεν υπάρχει βάση, και δεν υπάρχουν επίπεδα γνώσεων.

Πορτογαλία

Για να συμπληρώσουμε τη διαδικτυακή έρευνα και να κατανοήσουμε την τρέχουσα κατάσταση της Διεθνούς Νοηματικής στην Πορτογαλία, πήραμε συνεντεύξεις από κωφούς και μη κωφούς εκπαιδευτικούς από ένα σχολείο διγλωσσης εκπαίδευσης κωφών, κωφούς συναδέλφους από την Παιδαγωγική Σχολή του Πολυτεχνείου του Πόρτο που διδάσκουν τη νοηματική γλώσσα σε μη κωφούς μαθητές και κωφούς εκπροσώπους από την Ευρωπαϊκή Ένωση Κωφών, οι οποίοι έχουν μια γενική εικόνα της χρήσης της Διεθνούς Νοηματικής στην Ευρώπη. Η συνέντευξη με τους εκπροσώπους της Ευρωπαϊκής Ένωσης Κωφών πραγματοποιήθηκε τηλεφωνικά με διεργημένα νοηματικής γλώσσας. Η συνέντευξη με τους συναδέλφους από την Παιδαγωγική Σχολή πραγματοποιήθηκε στο Zoom με τη συνεργασία μιας πρώην φοιτήτριας για διεργημένα. Η συνάντηση με τους συναδέλφους από τη Σχολή Κωφών πραγματοποιήθηκε στις εγκαταστάσεις τους, στη Μπράγκα. Διδάσκουν στο Dona Maria II, ένα σχολείο αναφοράς για την εκπαίδευση των κωφών από το νηπιαγωγείο μέχρι το γυμνάσιο.

Σε γενικές γραμμές, οι απόψεις είναι παρόμοιες και αποκαλύπτουν πολύ χαμηλή γνώση και πολύ σπάνια χρήση της ΔΝ στην Πορτογαλία και γενικά. Η Διεθνής Νοηματική χρησιμοποιείται κυρίως σε διεθνή συνέδρια και εκδηλώσεις μεγάλης κλίμακας που διοργανώνονται από τις κοινότητες κωφών. Οι κωφοί χρήστες βλέπουν τη Διεθνή Νοηματική ως μια απλή συλλογή νοημάτων που έχουν τοποθετηθεί μαζί χωρίς καμία προσήλωση στην ταυτότητα και τον πολιτισμό των κωφών.

Αυτό ήταν μια έκπληξη για εμάς, καθώς είχαμε την ευκαιρία να παρατηρήσουμε τη χρήση της ΔΝ στο COINES 2017. Το COINES είναι ένα ετήσιο συνέδριο που διοργανώνεται από το Ινστιτούτο Εκπαίδευσης Κωφών της Βραζιλίας και έχει σχεδόν χίλιους συμμετέχοντες. Στην έκδοσή του το 2017, υπήρχαν περισσότεροι από 800 κωφοί συμμετέχοντες που προέρχονταν από όλο τον κόσμο, κυρίως από τη Νότια και

την Κεντρική Αμερική. Ήταν καταπληκτικό να βλέπεις στη σκηνή τον ομιλητή να νοηματοδοτεί στη LIBRAS, τη βραζιλιάνικη νοηματική γλώσσα, μαζί με 5 ή 6 διερμηνείς νοηματικής γλώσσας, όλοι παραταγμένοι δίπλα-δίπλα, που νοηματοδοτούσαν στη δική τους νοηματική γλώσσα. Μπροστά από τη σκηνή, στην πρώτη σειρά, υπήρχε ένας διερμηνέας που υπέγραφε στη Διεθνή Νοηματική την ομιλία του προσώπου που παρουσίαζε.

Στην Πορτογαλία, είναι πολύ δύσκολο, για να μην πω αδύνατο, να βρει κανείς διερμηνέα που να κατέχει τη Διεθνή Νοηματική. Η γλώσσα δεν διδάσκεται, εκτός από μια εξαίρεση στο Πανεπιστήμιο της Κοϊμπρα.

Σλοβενία

Πήραμε συνέντευξη από δώδεκα άτομα. Η πλειοψηφία τους ήταν γυναίκες και μόνο τρεις ήταν άνδρες. Τέσσερις ήταν κωφοί, ένας ήταν βαρήκοος και οι υπόλοιποι μπορούν να ακούσουν. Πήραμε συνέντευξη από δύο φοιτητές. Ο ένας από αυτούς ήταν κωφός αλλά δεν γνώριζε τη νοηματική γλώσσα (έχει κοχλιακό εμφύτευμα), ενώ ο άλλος γνωρίζει τη σλοβενική νοηματική γλώσσα αλλά δεν είναι κωφός. Τέσσερις από τους δώδεκα ήταν διερμηνείς για την ΣΝΓ, και τρεις από τους ερωτηθέντες χρησιμοποιούν τη ΔΝ, κυρίως σε διεθνή συνέδρια, επισκέψεις στο εξωτερικό, διαδικτυακές διεθνείς συναντήσεις και μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Όλοι τους είχαν πολύ καλές σχέσεις με την κοινότητα των κωφών (ερευνητές/εκπαιδευτικοί στον τομέα της αναπηρίας, δάσκαλοι κωφών παιδιών ή άλλες θέσεις στην εκπαίδευση που τους φέρνουν συχνά σε επαφή με κωφούς, και μέλη της ΠΟΚ, της Ένωσης Συλλόγων Κωφών και Βαρηκόνων της Σλοβενίας ή τοπικών συλλόγων κωφών). Οι ερωτώμενοι δεν ήταν αντιπροσωπευτικό δείγμα του συνόλου των μελών της κοινότητας των κωφών και ήταν, κατά μέσο όρο, πολύ υψηλά μορφωμένοι.

Όπως αναμενόταν, οι ερωτηθέντες επιβεβαίωσαν ότι η ΔΝ δεν χρησιμοποιείται πολύ στη Σλοβενία- ωστόσο, υπήρξαν διεθνείς εκδηλώσεις στις οποίες χρησιμοποιήθηκε η ΔΝ, παρόλο που δεν υπάρχουν πιστοποιημένοι διερμηνείς ΔΝ στη Σλοβενία. Χρησιμοποιείται σε διεθνείς συναντήσεις (κυρίως διαδικτυακά) ή στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης. Η γενική γνώμη ήταν ότι η ΔΝ είναι περισσότερο γνωστή και αποδεκτή από τις νεότερες γενιές.

Η πλειονότητα όσων γνωρίζουν για την ΔΝ ήταν της γνώμης ότι την μαθαίνουν κοιτάζοντας και συζητώντας με άλλους που ήδη γνωρίζουν την ΔΝ. Βασικά δεν υπάρχει γραπτή βιβλιογραφία. Υπάρχουν κάποια βίντεο στο διαδίκτυο που δείχνουν τα βασικά σημάδια (για το διεθνές κοινό, όχι στα σλοβενικά). Στη Σλοβενία δεν υπάρχει σχολή γι' αυτό, αλλά έχουν διοργανωθεί εργαστήρια για τη ΔΝ από την Ένωση Λεσχών Κωφών και Βαρηκόων της Σλοβενίας.

Η επικοινωνία με ξένους κωφούς γίνεται με την καλύτερη διαθέσιμη μέθοδο. Όσοι γνωρίζουν ΣΝΓ χρησιμοποιούν βασικά και εθνικά νοήματα που γίνονται κατανοητά σε άλλες γλώσσες σε συνδυασμό με τη μίμηση προσώπου και τη γλώσσα του σώματος για να περάσουν το μήνυμά τους. Άλλοι που δεν γνωρίζουν καμία νοηματική γλώσσα είτε χρησιμοποιούν διερμηνείς αν έχουν πρόσβαση σε αυτούς είτε γράφουν ή ζωγραφίζουν το μήνυμά τους. Σύμφωνα με πληροφορίες, η γνώση της ΣΝΓ είναι αρκετή για να είναι σε θέση να κατανοήσουν τουλάχιστον το γενικό νόημα των επικοινωνιών που πραγματοποιούνται στις ΔΝ.

Οι ερωτηθέντες εξέφρασαν ομόφωνα τη γνώμη ότι η ΔΝ δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί για να αντικαταστήσει τις εθνικές νοηματικές γλώσσες.

5 Συζήτηση και συμπεράσματα

Οι εκθέσεις από την Κύπρο, τη Γερμανία, την Ελλάδα, την Πορτογαλία και τη Σλοβενία δείχνουν ότι η κατάσταση των κωφών σε καθεμία από αυτές τις χώρες δεν διαφέρει πολύ. Σε γενικές γραμμές, έχουν καταβληθεί πολλές προσπάθειες για τη βελτίωση της προσβασιμότητας των κωφών σε όλους τους τομείς της ζωής. Οι εθνικές νοηματικές γλώσσες έχουν καθιερωθεί διαδικασίες εκμάθησης και διαθέτουν οργανισμούς που τις υποστηρίζουν, τις αναπτύσσουν και τις διδάσκουν. Υποστηρίζονται επίσης σχετικά καλά από την τεχνολογία με διάφορα διαδικτυακά εργαλεία που βοηθούν την επικοινωνία και τη μάθηση. Η πρόοδος όσον αφορά την ανάπτυξη και την υποστήριξη των εθνικών νοηματικών γλωσσών και της σχετικής εκπαίδευσης έχει αυξηθεί- ωστόσο, ιδιαίτερα στην εκπαίδευση, εξακολουθούν να υπάρχουν ορισμένα σημαντικά προβλήματα. Το σημαντικότερο φαίνεται να είναι η έλλειψη εκπαιδευτικών που να μπορούν να χρησιμοποιούν τη νοηματική γλώσσα. Τα ίδια τα σχολεία κωφών που είναι αρκετά σπάνια είναι συνήθως μακριά και επομένως δεν είναι βολικά για τις οικογένειες με κωφά παιδιά. Οι εκπαιδευτικές επιλογές για τους κωφούς μαθητές γίνονται επίσης ένας μεγάλος περιοριστικός παράγοντας καθώς προχωρούν σε υψηλότερα επίπεδα εκπαίδευσης.

Από την άλλη πλευρά, η υποστήριξη για τη ΔΝ είναι ουσιαστικά ανύπαρκτη σε όλες τις συμμετέχουσες χώρες. Εκτός από την Πορτογαλία, καμία άλλη χώρα δεν ανέφερε οποιαδήποτε μορφή ένταξης της ΔΝ στην εκπαίδευση ή άλλες λιγότερο επίσημες ευκαιρίες μάθησης. Η μόνη αναφορά για κάτι τέτοιο έγινε από την Ελλάδα, όπου είχαν σύντομα σεμινάρια, αλλά δεν προσφέρονται τακτικά ή συχνά. Ως εκ τούτου, όσοι

επιθυμούν να μάθουν τη ΔΝ αφήνονται στην τύχη τους. Αυτό είναι ιδιαίτερα προβληματικό, καθώς έχουμε παρατηρήσει μια γενική έλλειψη εκπαιδευτικού υλικού για τη ΔΝ, ιδίως σε άλλες γλώσσες εκτός της αγγλικής. Αυτό είναι λυπηρό, καθώς πολλοί εταίροι του έργου αναφέρουν ενδιαφέρον για την εκμάθηση της ΔΝ, ιδίως από τον νεότερο πληθυσμό, ο οποίος βρίσκει μια τέτοια μορφή επικοινωνίας ιδιαίτερα πολύτιμη για τη διεθνή επικοινωνία (για ταξίδια ή μέσω του διαδικτύου) και την ψυχαγωγία. Το ενδιαφέρον για την εκμάθηση της νοηματικής γλώσσας και της ΔΝ υποστηρίζεται επίσης από τα αποτελέσματα της έρευνας που διεξήχθη στο πλαίσιο του έργου.

Η ΔΝ δεν είναι μια πραγματική γλώσσα, και δεν σημαίνει, ούτε είναι ο στόχος αυτού του έργου, να αντικαταστήσει τις εθνικές νοηματικές γλώσσες. Αυτή η φύση της ΔΝ και η τουλάχιστον μερική εξάρτησή της από τις γνώσεις του νοηματιστή και την πρωταρχική νοηματική του γλώσσα τονίστηκε επίσης τακτικά από τους συμμετέχοντες στις συντονιζόμενες συνεντεύξεις μας. Αυτό, πιστεύουμε ότι θα μπορούσε επίσης να είναι μία από τις σημαντικότερες προκλήσεις που αντιμετωπίζουμε καθώς προχωράμε με το έργο.

Αναφορές

- [1] M. P. Lewis, G. F. Simons, and C. D. Fennig, *Deaf sign language*, 17th ed. Ethnologue: Languages of the World (17th ed.).
- [2] “Grades of hearing impairment,” *World Health Organization*. https://www.schwerhoerigenetz.de/fileadmin/user_upload/dsb/Dokumente/Information/Politik_Recht/Hoergeraete/w_ho-grades-hearing.pdf (accessed Mar. 12, 2021).
- [3] “Communication challenges in inclusive education faced by deaf and non-deaf people, National Report - Cyprus,” 2021.
- [4] “Communication challenges in inclusive education faced by deaf and non-deaf people, National Report - Germany,” 2021.
- [5] “Communication challenges in inclusive education faced by deaf and non-deaf people, National Report - Greece,” 2021.
- [6] “Communication challenges in inclusive education faced by deaf and non-deaf people, National Report - Portugal,” 2021.
- [7] “Communication challenges in inclusive education faced by deaf and non-deaf people, National Report - Slovenia,” 2021.
- [8] “Deutsche Gebärdensprache (DGS).” <https://www.gehoerlosen-bund.de/faq/deutsche-gebardensprache-dgs> (accessed Apr. 06, 2021).
- [9] “Statistisches Jahrbuch,” *Statistisches Bundesamt*, Oct. 2019. https://www.destatis.de/DE/Themen/Querschnitt/Jahrbuch/_inhalt.html (accessed Apr. 06, 2021).
- [10] I. Giallourous, “ΟΜΚΕ: Χρωματίζοντας τους ήχους” [Online]. Available: <https://www.debop.gr/deBlog/mikroi-iroes-tis-polis/omospondia-kofon-elladas-xromatizodas-tous-ixous>.
- [11] “Hellenic Statistical Authority.” [Online]. Available: https://www.statistics.gr/el/greece-in-figures?_com_liferay_portal_search_web_portlet_SearchPortlet_INSTANCE_3_formDate=1608117782821&p_p_id=com_liferay_portal_search_web_portlet_SearchPortlet_INSTANCE_3&p_p_lifecycle=0&p_p_state=maximized&p_p_mode=view&_.
- [12] “PORDATA - Estatísticas, gráficos e indicadores de Municípios, Portugal e Europa.” <https://www.pordata.pt/Home>.
- [13] “Comunidade surda quer fazer-se ouvir,” Sep. 25, 2016. <https://www.dn.pt/sociedade/comunidade-surda-quer-fazer-se-ouvir-5407954.html>.

- [14] P. M. M. Encarnação, L. Azevedo, and A. R. Londral, *Tecnologias de apoio para pessoas com deficiência*. Lisboa: Fundação para a Ciência e a tecnologia, 2015.
- [15] A. Lusa, “Cerca de 50 professores de língua gestual concentrados frente ao Ministério – Observador,” *Observador*, Jan. 22, 2018. <https://observador.pt/2018/01/22/cerca-de-50-professores-de-lingua-gestual-concentrados-frente-ao-ministerio/>.
- [16] “Federação Portuguesa das Associações de Surdos - FPAS.” <https://fpasurdos.pt/pt/home#>.
- [17] “Deafness in Slovenia,” *Zveza-GNS.si*. <http://zveza-gns.si/o-zvezi/o-gluhoti/> (accessed Jan. 28, 2021).
- [18] S. Rogič Ožek *et al.*, “Koncept umestitve slovenskega znakovnega jezika v slovenski šolski prostor,” 2019. Accessed: Jan. 29, 2021. [Online]. Available: www.zrss.si/pdf/slovenski-znakovni-jezik.pdf.
- [19] “Iz sveta tišine,” *Zveza-GNS.si*. <http://zveza-gns.si/posebni-socialni-programi/iz-sveta-tisine/> (accessed Jan. 29, 2021).
- [20] “Deaf and Hard of Hearing Clubs Association of Slovenia,” *Zveza-GNS.si*. <http://zveza-gns.si/> (accessed Jan. 28, 2021).
- [21] “Deaf and Hard of Hearing Clubs Association of Slovenia, assistive technology,” *Zveza-GNS.si*. <http://zveza-gns.si/tehnichni-pripomocki/> (accessed Jan. 28, 2021).
- [22] “Dictionary for the Slovene Sign Language,” *Zveza-GNS.si*. <http://zveza-gns.si/slovar-slovenskega-znakovnega-jezika/> (accessed Jan. 28, 2021).
- [23] “Vodnik po zakonu,” *ZZTSZJ*. <https://www.tolmaci.si/vodnik-po-zakonu/> (accessed Jan. 29, 2021).
- [24] “What is Slovenian Sign Language,” *Zveza-GNS.si*. <http://zveza-gns.si/slovar-slovenskega-znakovnega-jezika/kaj-je-znakovni-jezik/> (accessed Jan. 28, 2021).
- [25] X. Π. κ.α., “Γραμματική Παράδοσιακού Τύπου, Λευκωσία: ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ.” http://www.moec.gov.cy/eidiki_ekpaidefsi/kypriaki_noimatiki_glossa/documents/paradosiaki_grammatiki.pdf.
- [26] M. G. Herbert, “A new classifier-based plural morpheme in German Sign Language (DGS),” *Sign Language & Linguistics*, vol. 21, no. 1, Jan. 2016, doi: 10.1075/sll.00012.her.
- [27] H. Eichmann, M. Hansen, and J. Heßmann, *Handbuch Deutsche Gebärdensprache. Sprachwissenschaftliche und anwendungsbezogene Perspektiven*. 2012.
- [28] Andrikoroulou, “Κέντρο Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας. Ελληνική Νοηματική Γλώσσα. Η γλώσσα των κωφών.” [Online]. Available: http://www.noimatiki.gr/index.php?option=com_sppagebuilder&view=page&id=4&Itemid=398&lang=gr.
- [29] Greek Ministry of Education - Pedagogical Institute, *Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών Ελληνικής Νοηματικής Γλώσσας για την υποχρεωτική εκπαίδευση. - Curriculum of Greek Sign Language for Primary and Secondary School*. Athens: Greek Ministry of Education - Pedagogical Institute.
- [30] I. de los R. Rodríguez Ortiz, “Comunicar a través del silencio: las posibilidades de la lengua de signos española | Editorial de la Universidad de Sevilla,” *Universidad de Sevilla: Vicerrectorado de investigación*, 2005. <https://editorial.us.es/es/detalle-libro/630005/comunicar-a-traves-del-silencio-las-posibilidades-de-la-lengua-de-signos-espanola>.
- [31] P. Escudeiro *et al.*, “Virtual Sign Translator,” in *Proceedings of the International Conference on Computer, Networks and Communication Engineering (ICCNCE 2013)*, Jul. 2013, pp. 290–292, doi: 10.2991/iccnce.2013.72.
- [32] “The Use of Slovenian Sign Language Act.” <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlid=200296&stevilka=4810> (accessed Jan. 28, 2021).
- [33] I. Stramljič breznik and L. Podboršek, *Medmeti na presežišču slovenskega besednega in znakovnega jezika*. ljubljana: Zveza društev gluhih in naglošnih Slovenije, 2014.
- [34] “Die internationalen Unterschiede der Gebärdensprache – ein Interview mit Hochschuldozentin Liona Paulus,” *Hochschule Fresenius*, Dec. 01, 2017. <https://www.hs-fresenius.de/blog/wissen/die-internationalen-unterschiede-der-gebaerdensprache-ein-interview-mit-hochschuldozentin-liona-paulus/> (accessed Apr. 08, 2021).

- [35] “Constitution of the Portuguese Republic.” <https://dre.pt/constitution-of-the-portuguese-republic>.
- [36] “Despacho Conjunto 198/99,” *Secretário de Estado da Administração Educativa-Ministério da Educação; Secretário de Estado da Educação e Inovação-Ministério da Educação*, 1999. <https://dre.tretas.org/dre/100432/despacho-conjunto-198-99-de-3-de-marco>.
- [37] M. do C. Gomes, “O ensino do português num contexto de educação bilingue,” *Diversidades*, vol. 7, no. 25, 2009, [Online]. Available: https://sigarra.up.pt/sasup/en/pub_geral.pub_view?pi_pub_base_id=84351.
- [38] “V ustavo brez glasu proti zapisali pravico do slovenskega znakovnega jezika,” *RTV/SLO.si*, May 29, 2021. <https://www.rtvlo.si/slovenija/v-ustavo-brez-glasu-proti-zapisali-pravico-do-slovenskega-znakovnega-jezika/581824> (accessed May 28, 2021).
- [39] “Ustava Republike Slovenije - 14. člen.” <https://www.racunovodstvo.net/zakonodaja/ustava-republike-slovenije/14-clen> (accessed Feb. 23, 2021).
- [40] “The Act on the Placement of Children with Special Needs.” <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlid=201158&stevilka=2714> (accessed Jan. 28, 2021).
- [41] “The Act on the Equalization of Opportunities for Persons with Disabilities.” <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina/100876> (accessed Jan. 28, 2021).
- [42] “The Rules on additional technical and physical assistance for children with special needs.” <https://www.uradni-list.si/glasilo-uradni-list-rs/vsebina?urlid=201388&stevilka=3192> (accessed Jan. 28, 2021).
- [43] “The Act on the implementation of the principle of equal treatment.” <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3908> (accessed Jan. 28, 2021).
- [44] “The Labour Act.” <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5944> (accessed Jan. 28, 2021).
- [45] “The Act on Vocational Rehabilitation and Employment of Persons with Disabilities.” <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO3841> (accessed Jan. 28, 2021).
- [46] “The Act on the prevention of domestic violence.” <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO5084> (accessed Jan. 28, 2021).
- [47] “Resolution on the National Program for Language Policy 2014-2018.” <http://pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=RESO91> (accessed Jan. 28, 2021).
- [48] “Action Plan for language features.” Accessed: Jan. 28, 2021. [Online]. Available: <http://www.vlada.si/>.
- [49] “Program of Action for the disabled in 2014 – 2021, .” <https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/akcijski-program-za-invalidne/> (accessed Jan. 28, 2021).
- [50] E. Tominska, K. I. Bienkowska, and M. Zaborniak-Sobczak, *Selected issues of early-development support and education of children and youth with hearing impairment – comparative analysis on the example of five European countries*. Akademia Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, 2017.
- [51] H. Carmo, M. Martins, M. Morgado, and P. Estanqueiro, “Programa Curricular de Língua Gestual Portuguesa, Educação Pré-Escolar e Ensino Básico,” 2007.
- [52] “Training Program for Slovene Sign Language Interpreter.” <https://www.tolmaci.si/program-usposabljanja/> (accessed Jan. 29, 2021).
- [53] R. Rosenstock and J. Napier, Eds., *International Sign: Linguistic, Usage, and Status Issues*. Gallaudet University Press, 2015.
- [54] R. Webb and T. Supalla, “Negation in International Sign,” in *Perspectives on sign language structure. Papers from the Fifth International Symposium on Sign Language Research*, 1994, pp. 173–185, Accessed: Apr. 08, 2021. [Online].
- [55] L. Allsop, B. Woll, and J. M. Brauti, “International Sign: The creation of an international deaf community and sign language,” *Sign Language Research*, 1994.
- [56] R. Rosenstock, “An investigation of International Sign: Analyzing structure and comprehension,” 2004.
- [57] R. McKee and J. Napier, “Interpreting into International Sign Pidgin: An analysis,” *Sign Language & Linguistics*, vol. 5, no. 1, pp. 27–54, Dec. 2002, doi: 10.1075/sll.5.1.04mck.

- [58] “FAQ on International Sign,” *World Federation of the Deaf*, Jun. 27, 2019. <http://wfdeaf.org/news/resources/faq-international-sign/> (accessed Feb. 01, 2021).
- [59] R. Herman, P. Roy, and F. Kyle, “Too many deaf children are still failing to learn to read, says new study,” *City, University of London*, 2017. <https://www.city.ac.uk/news-and-events/news/2017/11/too-many-deaf-children-are-still-failing-to-learn-to-read-says-new-study#> (accessed Jul. 10, 2021).

Παράρτημα Α

Κατάλογος των ερωτήσεων στην έρευνα που διενεργήθηκε.

1. Έχετε επαφή με κωφό άτομο;
(Ναι, Όχι, είμαι κωφός)
2. Πιστεύετε ότι οι κωφοί μπορούν να διαβάζουν με ευχέρεια και να κατανοούν την Ελληνική γλώσσα;
(Ναι, Όχι)
3. Πώς επικοινωνούν οι κωφοί μεταξύ τους;
(Γραφή, χειρονομίες, χειλεανάγνωση, νοηματική γλώσσα)
4. Πώς επικοινωνούν οι κωφοί με τους μη κωφούς;
(Δεν το κάνουν, γραφή, χειρονομίες, χειλεανάγνωση, νοήματα με τα χέρια)
5. Πώς επικοινωνείτε με ένα κωφό άτομο;
(ανοικτή ερώτηση)
6. Γνωρίζετε τη νοηματική γλώσσα;
(Ναι, Όχι)
7. Πιστεύετε ότι η νοηματική γλώσσα διαφέρει από χώρα σε χώρα;
(Ναι, Όχι)
8. Θα θέλατε να μάθετε μια νοηματική γλώσσα;
(Ναι, Όχι)
9. Θα σας ενδιέφερε να παρακολουθήσετε ένα μάθημα επιλογής στη Διεθνή Νοηματική, αν υπάρχει διαθέσιμο;
(Ναι, Όχι)

10. Σε σύγκριση με το Ελληνικό λεξιλόγιο, η Ελληνική/Κυπριακή νοηματική γλώσσα έχει:
(λιγότερες λέξεις/σημάδια, τις ίδιες λέξεις/σημάδια, περισσότερες λέξεις/σημάδια)
11. Γνωρίζετε το International Sign;
(Ναι, Όχι)
12. Προσθέστε τυχόν προτάσεις για να βοηθήσετε τους κωφούς μαθητές στην εκπαίδευση, την τάξη, την ακαδημαϊκή ζωή:
(ανοικτή ερώτηση)

Παράρτημα Β

Πίνακες συχνοτήτων για όλες τις ερωτήσεις κλειστού τύπου της έρευνας σε όλες τις χώρες εταίρους του έργου.

Χώρα εταίρος

		Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent
Ισχύει	Κύπρος	40	3.6%	3.6%
	Γερμανία	365	33.0%	33.0%
	Ελλάδα	268	24.2%	24.2%
	Πορτογαλία	244	22.0%	22.0%
	Σλοβενία	190	17.2%	17.2%
	Σύνολο	1107	100.0%	100.0%

Έχετε επαφή με κωφά άτομα;

		Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent
Ισχύει	Όχι	911	82.3%	82.5%
	Ναι	154	13.9%	13.9%
	Είμαι κουφός	39	3.5%	3.5%
	Σύνολο	1104	99.7%	100.0%
Λείπει το	Σύστημα	3	.3%	
Σύνολο		1107	100.0%	

Πιστεύετε ότι οι κωφοί μπορούν να διαβάζουν με ευχέρεια και να κατανοούν τη γραπτή γλώσσα;

		Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent
Ισχύει	Όχι	305	27.6%	28.0%
	Ναι	786	71.0%	72.0%
	Σύνολο	1091	98.6%	100.0%
Λείπει το Σύστημα		16	1.4%	
Σύνολο		1107	100.0%	

Πώς επικοινωνούν οι κωφοί μεταξύ τους;

		Απαντήσεις		Ποσοστό των περιπτώσεων
		N	Ποσοστό	
Ισχύει	Γράφοντας	543	18.5%	49.1%
	Χειρονομίες	786	26.8%	71.0%
	Ανάγνωση χειλιών	633	21.6%	57.2%
	Νοηματική γλώσσα	972	33.1%	87.8%
	Σύνολο	2934	100.0%	265.0%

Πώς επικοινωνούν οι κωφοί με τους μη κωφούς;

		N	Ποσοστό	
Ισχύει	Δεν	47	1.6%	4.2%
	Γράφοντας	719	24.2%	65.0%
	Χειρονομίες	763	25.7%	68.9%
	Ανάγνωση χειλιών	701	23.6%	63.3%
	Νοηματική γλώσσα	736	24.8%	66.5%
	Σύνολο	2966	100.0%	267.9%

Γνωρίζετε τη νοηματική γλώσσα;

		Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent
Ισχύει	Όχι	827	74.7%	74.8%
	Ναι	278	25.1%	25.2%
	Σύνολο	1105	99.8%	100.0%
Λείπει το	Σύστημα	2	.2%	
Σύνολο		1107	100.0%	

Πιστεύετε ότι η νοηματική γλώσσα διαφέρει από χώρα σε χώρα;

		Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent
Ισχύει	Όχι	264	23.8%	24.1%
	Ναι	830	75.0%	75.9%
	Σύνολο	1094	98.8%	100.0%
Λείπει το	Σύστημα	13	1.2%	
Σύνολο		1107	100.0%	

Θα θέλατε να μάθετε μια νοηματική γλώσσα;

		Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent
Ισχύει	Όχι	212	19.2%	19.4%
	Ναι	878	79.3%	80.6%
	Σύνολο	1090	98.5%	100.0%
Λείπει το	Σύστημα	17	1.5%	
Σύνολο		1107	100.0%	

Γνωρίζετε τη Διεθνή Νοηματική;

		Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent
Ισχύει	Όχι	905	81.8%	82.2%
	Ναι	196	17.7%	17.8%
	Σύνολο	1101	99.5%	100.0%
Λείπει το	Σύστημα	6	.5%	
Σύνολο		1107	100.0%	

Θα θέλατε να μάθετε τη Διεθνή Νοηματική;

		Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent
Ισχύει	Όχι	215	19.4%	19.7%
	Ναι	878	79.3%	80.3%
	Σύνολο	1094	98.8%	100.0%
Λείπει το	Σύστημα	14	1.3%	
Σύνολο		1107	100.0%	

Θα σας ενδιέφερε να παρακολουθήσετε ένα μάθημα επιλογής στη νοηματική γλώσσα, αν υπάρχει;

		Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent
Ισχύει	Όχι	270	24.4%	24.9%
	Ναι	813	73.4%	75.1%
	Σύνολο	1083	97.8%	100.0%
Λείπει το	Σύστημα	24	2.2%	
Σύνολο		1107	100.0%	

Σε σύγκριση με το λεξιλόγιο της προφορικής γλώσσας, η συγκρίσιμη νοηματική γλώσσα έχει:

		Συχνότητα	Ποσοστό	Valid Percent
Ισχύει	λιγότερες λέξεις/σημάδια	500	45.2%	48.2%
	τις ίδιες λέξεις/σημάδια	296	26.7%	28.5%
	περισσότερες λέξεις/σημάδια	241	21.8%	23.2%
	Σύνολο	1037	93.7%	100.0%
Λείπει το	Σύστημα	70	6.3%	
Σύνολο		1107	100.0%	

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΚΕΣ ΠΡΟΚΛΗΣΕΙΣ ΣΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΧΩΡΙΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΜΟΥΣ ΠΟΥ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΖΟΥΝ ΚΩΦΑ ΚΑΙ ΜΗ ΚΩΦΑ ΆΤΟΜΑ

MARKO KOMPARA, MARKO HÖLBL ΚΑΙ
TATJANA WELZER DRUŽOVEC (ΣΥΝΤΑΚΤΕΣ)

University of Maribor, Faculty of Electrical Engineering and Computer Science,
Maribor, Slovenia.

E-mail: marko.kompara@um.si, marko.holbl@um.si, tatjana.welzer@um.si

Περίληψη Πρόκειται για μια ενοποιημένη έκθεση για τις δραστηριότητες που πραγματοποιήθηκαν στο πρώτο παραδοτέο (IO1) για το έργο “Advancing Inclusive Education Through International Sign – InSign”. Η έκθεση αυτή συνδυάζει και συνοψίζει τα αποτελέσματα που προέκυψαν από τις εθνικές εκθέσεις των εταιρών του έργου, από την Κύπρο, τη Γερμανία, την Ελλάδα, την Πορτογαλία και τη Σλοβενία. Παρουσιάζονται οι πληροφορίες που συγκεντρώθηκαν από τις εθνικές εκθέσεις σχετικά με τις εθνικές νοηματικές γλώσσες, την υποστήριξη των κωφών και τις δυνατότητες επιμόρφωσης τους στις διάφορες χώρες. Μια ενότητα, εξετάζει την κατάσταση της Διεθνούς Νοηματικής σε όλες τις χώρες-εταίρους και μια άλλη ενότητα παρουσιάζει τις εθνικές εκθέσεις με τις έρευνες που έγιναν κυρίως σε μαθητές για να μετρηθεί πώς αντιλαμβάνονται τους κωφούς, τις δυσκολίες τους στο εκπαιδευτικό σύστημα και πώς κατανοούν τη νοηματική γλώσσα. Επίσης, αναλύονται τα δεδομένα που συλλέχθηκαν από τους εταίρους του έργου, για την κάθε χώρα, μετά τις συντονιζόμενες συνεντεύξεις που έγιναν με αυτούς που γνωρίζουν καλύτερα την κοινότητα των κωφών, όπως κωφούς, εκπαιδευτικούς, διερμηνείς κ.λπ. Αυτό θα βοηθήσει στην κατανόηση των προβλημάτων των κωφών και θα απαντήσει ερωτήματα που δεν βρίσκονται εύκολα στη βιβλιογραφία. Συνοψίζονται εδώ, όλα τα συμπεράσματα από τις συνεντεύξεις των εθνικών εκθέσεων που πραγματοποιήθηκαν.

Λέξεις-κλειδιά
διεθνής
νοηματική,
νοηματική
γλώσσα,
συμπεριληπτική
εκπαίδευση,
επικοινωνιακές
προκλήσεις,
κοινότητες
των
κωφών

COMMUNICATION CHALLENGES IN INCLUSIVE EDUCATION FACED BY DEAF AND NON-DEAF PEOPLE

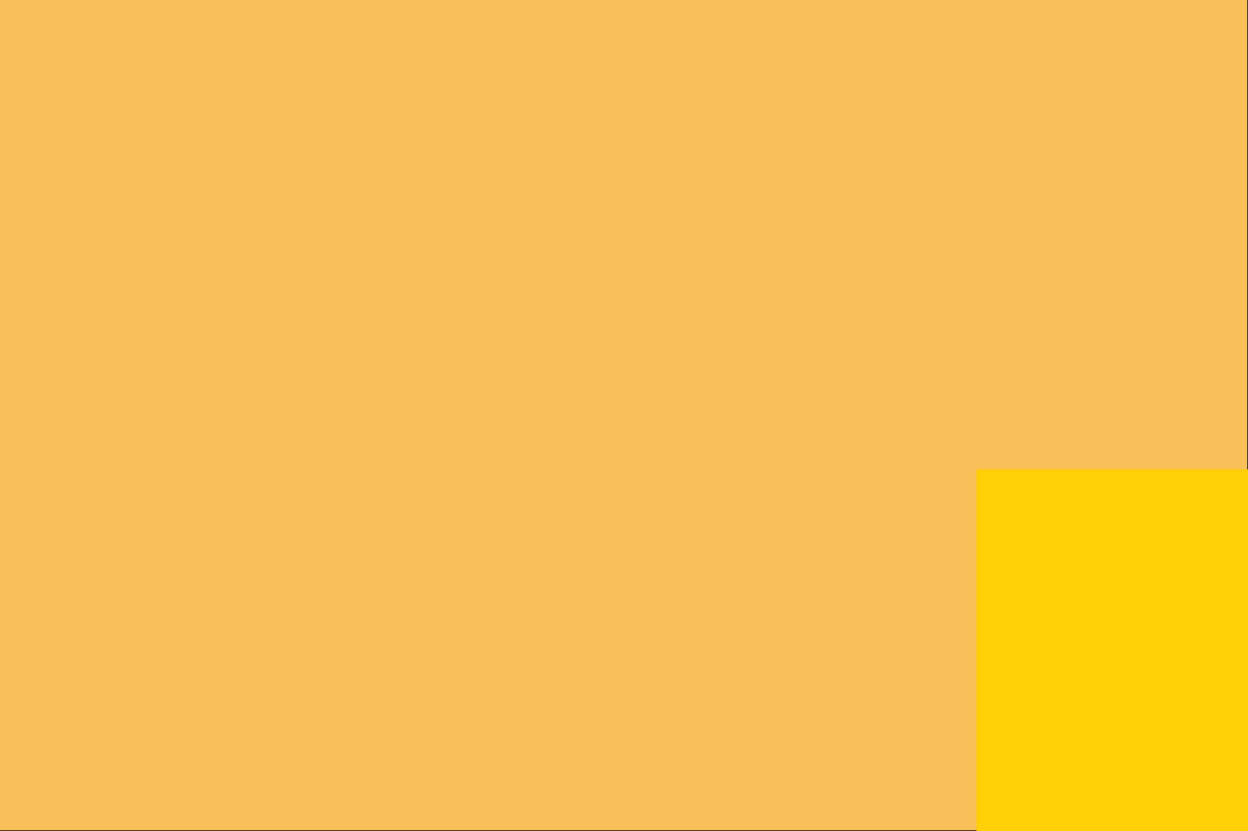
MARKO KOMPARA, MARKO HÖLBL &
TATJANA WELZER DRUŽOVEC (EDS.)

University of Maribor, Faculty of Electrical Engineering and Computer Science,
Maribor, Slovenia.

E-mail: marko.kompara@um.si, marko.holbl@um.si, tatjana.welzer@um.si

Abstract This is a consolidated report on the work done in Intellectual Output One: Communication Challenges for the Advancing Inclusive Education Through International Sign - InSign project. This report combines and summarises the results obtained in national reports done by project partners from Cyprus, Germany, Greece, Portugal, and Slovenia. This document includes information on national sign languages, support for deaf people and their learning possibilities in different countries. In one section, we will review the status of International Sign in all the partner countries. We have also performed surveys done primarily with students to measure how they perceive deaf people, how they understand sign language and the difficulties deaf face in the education system. In this document, we analyse the data collected across the project partners. Each partner has also performed a guided interview with those most familiar with the deaf community (deaf themselves, educators, interpreters etc.) to help better understand the circumstances and answer some of the questions difficult to find in literature. The Consolidated Report summarises interview findings from national reports with the main takeaways.

Keywords:
international
sign,
sign
language,
inclusive
education,
communication
challenges,
deaf
communities

University of Maribor

Faculty of Electrical Engineering
and Computer Science

